

С. иди Чамлижа

ИЙМОН

ВА ҲУЗУН

Йўлдан озорни олиб ташлаш
иймондан ҳисобланса, фикр ва қалбдаги
озорларни кетказиш қанчалик экан?!

Саид Чамлижа

ИЙМОН ВА ҲУЗУН

Турк тилидан Умида АДIZОВА ўгирди.

Тошкент - 2021

УЎК 159.9-28

КБК 88

Ч 19

Чамлижа, Саид

Иймон ва ҳузун [Матн]: / Саид Чамлижа; таржимон
У.Адилова. – Тошкент: Muharrir nashriyoti 2021. – 128 б.

ISBN 978-9943-7407-1-6

Инсон ҳаёти давомида кўплаб синов-имтиҳонларга дуч келади. Уларни сабр ва сабот билан енгиб ўтиш иймоннинг тақозосидир. Унутмайлик, иймонимизда тушкун бўлсак, ҳаётимиз ҳам тушкун кечади.

Ушбу китобда асримизнинг энг жиддий муаммолари бўлмиш тушкунлик, умидсизлик, асабийлик, беқарорлик хусусида жиддий мулоҳазалар баён қилинган. Тушкун инсонлар иймонсиз эмас, албатта. Лекин тутганимиз иймон шохи бизни ҳаёт ташвишларидан чиқаролмаса, у шохни қандай тутганимизни ўйлаб кўришимиз керак.

Муаллиф бу борада жиддий саволларни ўртага ташлайди ва жўяли жавобларни ҳам ҳикматли тарзда тақдим этади.

Ўқинг, уқинг, мулоҳаза қилинг ва ҳаётга ёруғ назар ташланг.

УЎК 159.9-28

КБК 88

Турк тилидан
Умида АДIZОВА ўгирди.

ISBN 978-9943-7407-1-6

© “Muharrir nashriyoti”,
Тошкент, 2021.

Бисмилла'хир роҳма'нир роҳибил

МУАЛЛИФ ҲАҚИДА

Туркиялик педагог, психолог, ёзувчи ва маърифат-парвар зиёли Саид Чамлижа таржимаи ҳолини “ғурбат ҳикояси” деб атайди. Ёзувчининг отаси тирикчилик вазидан икки йил ишлаб келиш учун Германияга боради ва мусофирликдан қирқ йил деганда Ватанига қайтади. Саид хожа 1974 йил 10 октябрда ғурбатда – Германияда дунёга келади. Болалиги Германиянинг Бергнеуштад шаҳарчасида ўтган Саид 1987 йилда Туркияга қайтади. 1993 йилда Токат – Турҳал Имом-хатиб лицейини тамомлаб, Мармара университетига талабаликка қабул қилинади.

“Китоб инсонни, инсон дунёни ўзгартиради” жумласини ўзига шиор қилиб олган Саид Чамлижанинг “Фарзанд тарбиясида 33 хато”, “Ёшлик хазинаси”, “Ўқитувчи уруғда ўрмон кўриши керак”, “Аллоҳ болаларни азобламайди”, “Пайғамбаримиз замонамизда”, “Қуръон алифбоми, ахлоқ?”, “Ўқи, ўйла ва уйғон!”, “Ўқияпман, демак, яшаяпман”, “Қуръон ва ҳаёт” каби ўнлаб оммабоп рисоалари нашрдан чиққан.

Муаллиф “Иймон ва ҳузун” китобида “Умидсизликка тушган кишининг иймони шубҳалими?” саволига жавоб излар экан, баҳсли мулоҳазаларни ўртага ташлайди. Рисолада умидсизлик, тушкунлик “ўқ”ларидан иймон қалқони ёрдамида ҳимояланиш хусусида фикр юритилади. Саид хожа китобни бошлар экан, тушкунликка тушган кишиларнинг хапдорилар билан ҳолатдан чиқишга уринишини шундай изоҳлайди: “Оёғига тикан кирган одам ё йўлини, ё йўловчилигини ва ёки эътиборсизлигини тафтиш қилади. Ақлли инсон оёғига ботган тиканни чаён ниши билан чиқаришга уринмайди!” Шунингдек, муаллиф рисоласида энг яхши психолог –

Қуръон, жойнамоz, тасбеҳ ва чин ихлос билан адо этилган намоз, деган хулосани таъкидлайди.

Асарнинг мавзуси “Бу китобни ўқиган одамнинг иймони ортадими? Ғами кетадими?” каби саволларга жавоб эмас! Бу китобнинг биргина мақсади – иймон ва умидсизлик ёнма-ён ярашмайди, иймон бор жойда тушкунликка ўрин қолмайди, деган ҳақиқатни ўқувчига эслатиш.

Ўқувчиларимиз муаллиф ва таржимон ҳақиқа дуо қилиб қўйса, беҳад мамнун бўлар эдик.

Таржимон

УМИДСИЗЛИККА ТУНГАННИНГ ИЙМОНИ ШУБҲАЛИМИ?

Сўзбоши ўрнида

*Йўлдан озорни олиб ташлаш иймондан ҳисобланса,
фикр ва қалбдаги озорни кетказиш қанчалик экан?!*

Бу китоб мавзуси иймонни тафтиш қилиш эмас, балки эътиқодли киши ғам-кулфат қаршисида ўзини қандай тутиши кераклигини таҳлил этишдир. Асарда “Имтиҳон дунёси” жумласи қайта-қайта такрорланса-да, тинчлантирувчи дориларсиз яшолмайдиган инсонларнинг ҳаётга қарашларидаги зиддиятларни алоҳида тушунтиришга ҳаракат қилинади.

Ҳаётда ҳаммамиз ташвиш ва муаммоларга дуч келамиз. Аслида, бу муаммолар ҳаёт имтиҳонининг бир бўлаги. Лекин мана шу ҳақиқатни унутадиган бўлсак, безовта одамга айланамиз, асабийликка йўлиқамиз.

Хасталиклар ҳаёт имтиҳонининг бир бўлагидир.

Саратон, сил ва ва бошқа оғир хасталиклар ҳаёт имтиҳонининг бир қисми.

Бахтсиз ҳодиса туфайли ногирон бўлиб қолиш ҳам ҳаёт синовидан бошқа нарса эмас.

Фарзанд доғи – имтиҳон.

Фақирнинг бойиб кетиши – имтиҳон.

Бойнинг қашшоқлашиб қолиши – имтиҳон.

Орзу-мақсадларга эришолмаслик, синовлардан муваффақиятли ўтолмаслик – имтиҳон.

Бунақа ҳаётий имтиҳонларнинг саноғи йўқ. Айнан мана шу синов-имтиҳонларга сабр қилиш иймоннинг бир бўлаги эмасми? Унутмайлик, иймонимизда тушкун бўлсак, ҳаётимиз ҳам **тушкун** кечади.

Китобда асримизнинг энг жиддий муаммолари бўлмиш тушкунлик, умидсизлик, асабийлик, беқарорлик хусусида жиддий мулоҳазалар баён қилинган. Тушкунликдаги инсонлар иймонсиз эмас, албатта. Лекин биз тутган иймон шохи бизни ҳаёт ташвишларидан чиқаролмаса, у шохни қандай тутганимизни ўйлаб кўришимиз керак.

Паскалнинг шундай сўзи бор: “Қўлсиз, оёқсиз бир инсонни тасаввур қила оламан. Лекин онгсиз одамни тасаввур қилолмайман.

ХОМ ЭДИМ, ЁНДИМ, ЕТИЛДИМ...

Машаққатлар инсонни шиширади, камолотга етказди. “Хом эдим, ёндим, етилдим” деган Мавлоно ҳам ёчмоқ – етилмоқ эканини англатади.

Хаётимизнинг энг катта ташвишлари – англаган одам учун – аслида, хаётнинг энг катта сабоқларидир. Масалан, дўстидан хиёнат кўрган одамнинг дўстлик ҳақидаги ҳулосаси дўстидан хиёнат кўрмаган одамнинг ҳулосасидан анча теранроқ ва кенгроқ бўлади.

Зилзиладан кейин қурилган бинолар зилзиладан аввал қурилган бинолардан мустаҳкам бўлишини ҳамма биледи. Хаёт зилзилалари ҳам бизни ўзимизга келтириш учун бошимиздан ўтказган силкинишлардир. Майда-чуйда тебранишлар сабабли тушкунликка тушиб, хаётдан норози бўлганлар катта зилзилаларга йўликиб қолса, бутунлай ўзларини йўқотиб қўяди. “Ҳеч кимга тоқатидан ташқари юк юкланмайди”, “Ҳар машаққат билан, албатта, бир осонлик бор” деган илоҳий қоидаларга қаноат қилмай, тинчлантирувчи дориларга юкунаётган кишилар хаётга ва динга қарашларини бир тафтиш қилиб кўришлари лозим.

“1975 йилда укам менга Қуддусдан Қуръон китобини олиб келди. Фотиҳа сурасини ўқиганимда унинг умумий маъносини тушунишга ҳаракат қилдим. Бу аввал ўқиган китобларимнинг ҳеч бирига ўхшамасди. Сўзлар негадир менга таниш туюлди. Қачондир йўқотган қадрли нарсамни топиб олган кишидай энтикдим. Оқимини топган ирмоқ каби эдим...” дейди айни машҳурлик чўққисига чиққанда саҳнани тарк этиб, исломни қабул қилган машҳур англиз кўшиқчиси Юсуф Ислом (Cat Stevens).

У бир бор, бир боргина ўқиб шундай туйғуларни ҳис этибди. Бир кунда қирқ бор Фотиҳа сурасини ўқиганлар ҳеч нарсани ҳис қилмаса, демак, қандайдир муаммо бор экан.

Ер юзида бахтли ва ҳаловатли яшашни истаганлар Яратган билан муносабатларини мустаҳкам қуришлари керак. Осмон билан муносабатларини мустаҳкамламаган ёки умуман ҳеч қандай алоқаси бўлмаганларга ер юзи тор келади.

Иқтибос

Тушкунлик – аср хасталиги

Инсонни ҳис-туйғули муносабатлардан узоқлаштирган, иш самарадорлигини туширган ва энг муҳими, ҳаётдан завқланиш ҳиссидан маҳрум қилиб қўйган қора булут “тушкунлик” дейилади. Катта шаҳарларни ифлос ҳаво қорайтирганидек, 21-аср касалликлари ҳам инсон ҳаётини зулматга айлантirmoқда.

Ишини йўқотишдан хавотирланиш, ўртоғи ё жуфтининг кўнгил синдирадиган сўзлари, автобусга, дарсга, қабулга улгурмаслик ўйлари ҳам асабийлик ва тушкунликка сабаб бўлади.

Бир пайтлар дин бошқарган жамиятларда эндиликда психотерапевт роли юксаляпти. Техника ва саноат ривожланишидан бери Ғарбда диннинг ҳаётга таъсири пасайган. Илоҳга бўлган эътиқод ўрнини билимга бўлган эътиқод эгаллаган. Аммо билим бугунги кун инсонларининг муаммоларига етарлича жавоб бера олмаяпти.

Зухал Балтошнинг “Тушкунлик ва уни бартараф қилиш йўллари” китобидан.

ЗАМОНАВИЙ ПСИХОЛОГИЯНИНГ АҲВОЛИ

Сарлавҳага қараб мени психологияга қарши экан, деб ўйламанг. Аксинча, мен психологияга жуда ҳам қизиқаман ва яхши кўраман. Инсон хатти-ҳаракати сабаблари хусусида ўйлашни, уларни ўрганишни яхши кўраман. Аммо психологиядан ҳам кўра ўқишни

ва ўқиганларимни мулоҳаза қилишни кўпроқ яхши кўраман.

Сичқоннинг пишлоқ топиш учун ғайрат қилганини ва бу ғайратни мулоҳаза қилиб, инсон руҳиятини ўрганишга чоғланган ғарб олами пишлоққа эришишни муҳим билгани учун пул топишни бахт деб билди. Лекин пул одамни бахтли қилмади. Агар пул инсонни бахтиёр қилганида, бугун ғарбда ҳар бир оиланинг шифокори ва адвокати билан бирга ўз психологлари ҳам бўлмас эди.

Инсон феъл-атворини ўрганиш учун сичқонлар устида тажриба ўтказилсин, демайман, албатта. Аммо бахтли бўлиш учун чўнтагига пул солиш ғарбни бахтиёр этмади. Бахтсизликларини, ғамга чўкиб бораётганини яшириш учун доридан “ёрдам” истаётганлар сони кундан кунга кўпайиб бораётган экан, замонавий психология аввал ўзини тафтиш қилиши керакка ўхшайди. Ғарб маданияти билан бойитилган психология ҳам бировни бахтиёр қилолмаяпти.

Замонавий психология деганда рус физиологи Иван Павлов ва унинг машҳур тажрибаси хаёлга келади. Олимнинг итлар устида ўтказган тажрибасию унинг илмга олиб кирган “шартли рефлекс” тушунчаси ҳам “итфеъл” одамларнинг кўпайишига тўсиқ бўлолмади¹. Ит устида ўтказилган таҳлиллар инсон кадр кўрмаган ғарбни маҳрумликдан қутқаролмади.

Инсоний фазилатларини йўқотган, фарзандли бўлишдан кўра кучук боқишни афзал кўрган кимсалар сонини озайтириш учун қанча ҳаракат қилмасинлар, афсуски, натижа паст. Демак, фақат психологиянинг ўзи билан иш битмайди.

¹ Шартли рефлекслар – одам ва ҳайвонларнинг шахсий ҳаёти давомида орттирган реакциялари системаси; шартли (сигнал) кўзғатувчи билан шартсиз рефлексор кўзғатувчи ўртасида вужудга келадиган муваққат боғланиш туфайли пайдо бўлади. Шартли рефлекс марказий асаб системасига эга барча ҳайвонларда бор. (Бу ҳақда тўлиқ маълумот учун қаранг – Ўзбекистон Миллий энциклопедияси, 9-том, 699-бет.)

“Бахт нима?” деган саволга Оврўпонинг жавоби

Худбин дунёқарашга эга ғарб кишиси “қўлга киритиш”, “эришиш”, “ҳаммадан кўпига эга бўлиш”ни ҳаётнинг энг муҳим жиҳати санайди. Қайсидир даражада мақсадига эришмоқда ҳам. Лекин негадир шунда ҳам бахтли эмас. Шарқлик инсон учун “худбинлик ва қўлга киритиш” тушунчаси бахт эмас. Мехмоннавозлик дея эътироф этадиганимиз “баҳам кўриш” туйғусини ғарбдагилар тушунмайди. Бахтли бўлиш учун баҳам кўришни билиш кераклигини уларга қандай тушунтирамиз?

“Менга жаннат билан жаҳаннамни тушунтириб беринг!” деган саволга жавоб ўлароқ донишманд киши ёш йигитчани бир хонага етаклаб кирди. Хона ўртасида узун хонтахта қўйилган. Хонтахта атрофида одамлар ўтиришибди. Ҳар бирининг олдида бир косадан шўрва, қўлларида бир қулоч келадиган қошиқ. Ҳамма узун қошиқ билан шўрва ичишга урингани учун овқат тўкилиб-сочишибди. Хонтахта устига ҳам, одамларнинг кийим-бошига ҳам. Донишманд йигитга хонани кўрсатиб: “Бу ер жаҳаннам, болам, чунки одамлар фақат ўзини тўйдиришни истайди”, – деди. Кейин йигитчани етаклаб бошқа хонага борди. У хонада ҳам биринчисиникидек манзара. Хонанинг ўртасида узун хонтахта, гирдида одамлар юзма-юз ўтиришибди. Ҳамманинг олдида шўрва, қўлларида эса узун дастали қошиқ. Фақат бу ердаги одамлар қошиғи билан қаршисидаги инсонга шўрва ичираётган экан. Донишманд йигитга қараб: “Ўғлим, бу ер эса жаннат, одамлар баҳам кўриш билан муаммоларига ечим топишяпти ва бир-бирини тўйдиришяпти”, – деди.

Ҳикоянинг бошқача вариантларини ўқигандирсиз. Аммо қиссадан ҳисса ўша-ўша: Бахт – кўп нарсага эришиш эмас, қўлидаги имкон ва фурсатларни бошқалар билан баҳам кўриш!

“Бахтли бўлиш учун бошқаларни бахтли қилинг!” деган тушунчани ғарбликка қандай ўргатиш мумкин?!

Бахтни тушуниш, тушунтириш, таърифлаш жуда қийин. Лекин биз вақти-вақти билан ҳис қиладиган, лекин фарқига бормайдиган бир туйғу бор. Баъзан бировга яхшилик қилсангиз, у кўзларингизга миннатдор термулиб ташаккур билдиради. “Вой, ҳеч нарса қилганим йўқ-ку!” деб миннатдорлигига жавоб берганимизда қалбимизда бир лаҳза бўлса-да, гўзал ҳиссиётни туямиз. Балки бахт мана шудир!

Эҳтиёжманд оиланинг фарзандига пойабзал олиб бериш – бахт.

Бемор зиёратига бориб, “Аллоҳ шифо берсин!” дейиш – бахт.

Транспортда ёши кексага жой бериб дуо олиш – бахт.

Оғир кунда дўстинг ёнида бўлиш – бахт.

Фарзанди контрактда ўқийдиган қариндошга моддий ёрдам бериш – бахт.

Иккита нон билан яқинлар ҳолидан хабар олиш – бахт.

Ҳамкасбларингизни ширинлик билан сийлаш – бахт.

Бахтли, қувончли ишларнинг саноғи йўқ.

Чуқур ўйлаб кўришимиз керак бўлган ишлар бор. Айниқса, ғарб бахт топиш учун олдин жуда кўп саволларига жавоб топиши керак. Технология ва илм-фан борасида илгарилаб кетишаётган бўлса-да, ҳануз бахтли эмаслар. Қаерда, қандай хато қилишганини, афсуски, улар билишмайди.

Хуллас, замонавий психология ғарбни бахтли қилолмабди, бизни қандай бахтли қилади? Бизнинг ўз тарихимиз, маданиятимиз, қадриятларимиздан бошқа ҳеч нарса ёруғликка олиб чиқолмаслигини тушунсак, бахт – узоқда эмас, ичимиздалигини ҳам тушунган бўлардик. Бахтли бўлиш учун узоққа кетишнинг кераги йўқ, ўзингизга келсангиз бўлди!

ҲАЛОВАТНИ ҚАЕРДАН ТОПИШ МУМКИН?

Сухбатлашиб ўтирибмиз. Бир дўстимиздан гап очилди. Тез-тез Ҳиндистонга, Тайландга бориб келаётган эмиш.

“Нега?” деб сўрадим, тижорат карвонига қўшилгандир, дея ўйладим. Йўқ, бир неча йил олдин “ҳаловат излаяпман” деб юрган эди. Бош урмаган эшиги қолмабди. Тополмабди ҳаловатни. Кейин бир муддат хорижда ишлаб юрганида эътиқодига бироз ҳиндуизм, бироз буддизм, бироз зардуштийлик ва шуларнинг ўстига бироз ғарб психологияси билан “қуролланган” роҳиб билан танишибди. Фикрларидан қаттиқ таъсирланибди. Ҳаёти ўзгарибди эмиш. Дўстимизнинг тарбиясини, қизиқишлари ва ўзгача қарашлари борлигини эслаганимда у воқеалардан хайратланмадим.

Бу ҳикоя кўпчиликка таниш келган бўлса, ажабланмайман. Оҳ, билсангиз шу умримда бунақа ҳодисаларга қанча гувоҳ бўлдим. Ўша дўстимизни яқиндан кузатиб юрган ўртоғимиздан сўрадим:

– Ҳозир қандай экан?

– Ҳалиям ўша роҳиб билан алоқада, – деди дўстим. – Ҳузур-ҳаловат истаб юрибди. Феъли ўша-ўша, ҳар доимгидай очкўз ва инжиқ. Бир медитация ўтказиб олади, кейин тинчланади.

Бу гапдан кейин кулдик. Аслида, замонавий инсоннинг умидсиз изланишларидан кулдик. Ҳар қанча типирчиласа-да, ҳамон кишанларидан қутулолмаётгани бу. Шунча йўл юрса-да, шунча ишларни қилса-да, рақобатчи феъл-атворинг сени таъқиб этаверади.

Хўш, нега? Муаммо нимада?

Айта қолай.

Хоҳ Онадўлида, хоҳ Ҳиндистонда, хоҳ славян тупроқлари, хоҳ Африканинг бошию охири йўқ саҳроларида бўлсангиз-да... ҳаловат излаб йўлга чиқсангиз, тополмайсиз. Лекин ҳақиқатни излаб йўлга чиқсангиз, балки унинг ҳаловати сизни топиши мумкин.

Иймон

“А
ди б
“роҳ
роҳа
эмас
Бу б
Ҳая
нин
ва я
ғаф
инс
туц
бош
лар

рун
ун
му

яр
бо
ра

се
у
х

о
б
б
к

д

БУ ЕР ДУНЁ, БУНДА РОҲАТ ЙЎҚ

“Аллоҳ яратмаган нарсани дунёдан изламанг”, – дейди бир ориф зот. “Аллоҳ нимани яратмаган?” дейишса, “роҳатни” деб жавоб берибди. Ҳа, шундай, бу дунёда роҳат изламанг, тополмайсиз. Бу ерда ҳеч нарса боқий эмас. Роҳат ичига беҳузурлик, завқ ичига алам киради. Бу беқарор дунёда роҳат истаган нима қилиши керак? Хаяжонли ва ҳаракатчан қилиб яратилган инсонларнинг роҳати – меҳнат ва ҳаракат қилишда. Ғайрат, ғайрат ва яна ғайрат. Ҳеч бўш турмасдан ишлаш, бирор дақиқа ғафлатга тушмай ҳаракатда бўлиш керак. Инсон бўла олиш, инсон бўлиб қола билиш, инсонга ярашмаган ҳолатларга тушмаслик учун тинимсиз ҳаракат қилиш керак. Бунинг бошқа йўли йўқ, ғолибо. Чунки инсонмиз. Роҳат ва имконларни кўрганда, келажакни унутишимиз мумкин.

Банда ансорлардек бўлиши керак. Шунда сурув-сурув қўйлар, туя-сигирлар, сандиқ-сандиқ жавохирлар унинг асосий истаги бўлмайди. Дунёда ансорлар ва муҳожирлар каби яшаш керак.

Аллоҳ ҳар нарсани ҳикмат билан яратган экан, ярим йўлда қолганлар, охиратни унутиб дунёга майл боғлаганларнинг ҳам шу юришида бир ҳикмат бўлса керак.

ҲАЁТ ҚАҲВАГА ЎХШАЙДИ

Мартаба-мавқе учун ҳаракат қилаётган бир гуруҳ собиқ талабалар университетда дарс берган профессор устозларининг зиёратига боришди. Гап айланиб, иш ва ҳаётдаги руҳий зикликларга тақалди.

Меҳмонларини қаҳва билан сийлаш учун профессор ошхонага борди ва қўлида катта термосда қайноқ сув билан қайтди. Столга қаҳва ва чинни, пластик, шиша, биллур ва шунга ўхшаш ҳар хил турдаги арзон-қиммат қаҳва финжонларини териб қўйди.

Ҳамма ўзига финжон танлаб олганидан кейин профессор талабаларига деди:

– Бир нарсани сездингизларми? Қимматбаҳо, чиройли финжонлар танланди. Оддий, арзон финжонларни ҳеч ким олмади. Ўзингизни ҳар доим энг яхшисига муносиб кўришингиз, аслида, оддий ҳол бўлиш билан бирга, тушқунлик ва муаммоларнинг манбаи ҳам ҳисобланади. Эсингизда бўлсин, фақатгина финжоннинг ўзи қаҳвага ҳеч қандай таъм бера олмайди. Финжонлар жуда қиммат бўлишига қарамай, бизга фақат ичинда ёрдам беради, хотос. Ҳаммангиз қаҳва истаган эдингиз, финжон эмас. Лекин онгли равишда аввало финжонга талпиндингиз, кейин эса зимдан бир-бирингизнинг финжонингизни кўзатишга тушдингиз... Ҳаёт ҳам қаҳвага ўхшайди. Иш, пул, жамиятдаги ўрнингиз эса финжон мисоли. Улар шунчаки, яшаш учун кураш қуроллари. Сиз танлаган финжон қаҳва сифатини белгиламаганидек, яшаш учун қуралингиз ҳам ҳаётингизни ўзгартиролмайди...

Ҳа, устоз айтганидек, фақат финжонга ўралашиб, Аллоҳ тортиқ қилган қаҳванинг лаззатидан бебахра қолманг. Қаҳвани яйраб ичинг!

Энг бахтли инсонлар ҳамма нарсанинг энг яхшисини қўлга киритганлар эмас. Балки ҳамма нарсанинг лаззатини, қадрини ва таъмини билганлардир...

ҚУВВАТ ДАРАХТИ

Қишлоқдаги эски уйимни таъмирлаш учун дурадгор ёлладим. Йўлда машинасининг ғилдираклари ёрилгани учун ишга бир соат кеч келди. Шунингдек, анча таъмирталаб бўлиб қолган машинаси қишлоққа амаллаб етиб келди-ю, қайтишда ўрнидан жилмади. Кечки пайт устани уйига олиб бораётганимда ёнимда тошдай қотиб ўтирган эди. Манзилга етганимизда мени оиласи билан таништириш учун уйига таклиф қилди. Уйига қараб юраркан, кичик бир дарахтнинг қаршисида бироз муддат ўтирди. Шохларга икки қўлини теккизиб қўйди. Эшик очилганида уста одамни ҳайрон қолдирадиган тарзда ўзгарди. Ҳорғин юзига табассум югурди. Икки

кичкинтой болаларини ердан кўтариб олиб, хотинининг пешонасидан ўпиб қўйди...

Мени машинамнинг олдиғача кузатиб келганида дарахтнинг олдидан ўтар эканмиз, қизиқишим орти ва ундан уйга кираётганида қилган ишининг сабабини сўрадим.

– Бу менинг қувват дарахтим, – деди уста. – Баъзан ишимда ўзимга боғлиқ бўлмаган муаммолар чиқади. Қийналаман. Ахир, ризқ-насиба топиш учун ҳаётда мужодала этиш осон эмас-ку? Лекин шуни аниқ биламанки, бу муаммолар уйимга, хотинимга ва фарзандларимга таъсир қилмаслиги керак. Шунинг учун ҳар окшом уйга киришдан олдин муаммо, ташвиш ва дардларимни шу дарахтга осаман-да, ундан бахт, ҳаётга умид, ишонч ва завқ қувватини руҳимга сингдириб, остонамга кадам қўяман. Эрталаблари эса ишим билан боғлиқ муаммоларни яна дарахтдан қайтариб олиб йўлга тушаман. Лекин энг кулгули жиҳати нима, биласизми? Тонгда дарахт шохларидан муаммоларни қайтариб олаётганимда улар кеча осганимдагидек оғир ва мушкул бўлмайди...

ПСИХОЛОГ МАВЛОНОДАН НАЖОТ ИСТАДИ

Мустафо Мертернинг “Тўққиз юз қаватли инсон” китобини ўқиб жуда таъсирландим. Китоб инсоннинг руҳ қатламларига ишлов беради. Китобнинг ўқишлилигини орттирган жиҳати эса муаллифнинг ўз ҳаётидан мисоллар келтиришидир. Мустафо Мертер Швецияда психологиядан таҳсил олган.

“Ўз-ўзини йўқотиш ҳолатига келиб қолган инсониятнинг озодликка етишиши учун вақт билан мусобақалашяпмиз”, дея Мустафо Мертер яшаётган даврни шундай изоҳлайди:

Бир неча йиллик психотерапевт бўлишимга қарамай, кўп бора тушкунликка тушдим. Маънавиятдан мадад истадим. Кўп йиллар узоқ шарқ донишмандларидан

қолган маданий меросларни ўргандим, уларнинг айтганларига амал қилишга ҳаракат қилдим. Тушкунликка тушган кезларимда узлатга чекиндим. Сукунатга чекиниш, сершовқин шаҳарнинг ғала-ғовуридан узоқлашиш, бир чеккада дунёни кузатиш муваққат бўлса-да, руҳимга тасалли берди...

Муаллиф китобида психология динга қарама-қарши тушунча сифатида инсонга дунё билан савдолашишни тактиф қилишидан беҳаловат бўлишини таъкидлаган.

“Аллоҳ билан алоқасини узган инсон ғира-шира дунёда қўли билан ҳикмат излаяпти” дея ўзи ўрганган ғарб психологияси инсониятни хурсанд қилмаслигини айтади.

На ғарб ва на узоқ шарқ йогасидан ҳаловат топган муаллиф Мавлоно Румий Ҳазратларининг “Маснавий”сидан мисоллар келтириб китобини безайди. Ғарб психологлари, асосан, Мавлоно Румийнинг “Маснавий”сини ўқишини, ғарб файласуфларининг энг катта илҳом манбаи Румий Ҳазратлари эканини таъкидлайди.

Диннинг асосини эътироф этаркан: “Ҳаётдаги энг катта фестивал – намоз”, – дейди. Бир кунда беш маҳал “фестивал” ўтказган инсон ҳеч қачон бахтсиз ва тушкун бўлмайди. Инсонни тинчлантириш учун ишлатиладиган энг гўзал “Анестезин” дориси ҳам намоз эканини алоҳида урғулайди.

Мавлоно Жалолиддин Румий дейди:

“Қадар қулфини синдиришга уринма. Уни фақат Аллоҳ очади.

Аллоҳ мурод қилса, киши сут ичаётганида синартиши.

Аллоҳ мурод этса, кишининг ишини мармар тошга ҳам ўтар тиши.

Шунинг учун ҳам қадарни мажбурлаб, қайғуни даъват этма.

Аллоҳга таслим бўл, Унинг розилигини маҳкам тут...”

ТАВАККУЛ МАЛҲАМИ

“Юрагим сиқияпти” деган гап, аслида, руҳ ва жисм бирлашган майдондаги биологик-руҳий инқироздир. Бу инқирозни пайқаган киши муаммони таваккул ва таслимият билан ечишга ҳаракат қилади. Уринишларига қарамай, муаммо ечим топмаган тақдирда, “Бу масалани ўзим истаган шаклда ечолмасам, мени эшитган, билган ва ёрдам қиладиган Қудрат борки, У барча ташвишларимни хайрлиси томон ечади” дея зехнидаги юкни Аллоҳга таслим этганида руҳияти енгил бўлади. Таваккул динда жуда кўп эътироф этилишининг сабаби ҳам шу – у билан қайғудан фориф бўлиш осонлашади. Таваккул воситасида тинчланган киши зехнида кодланган дастурнинг механизмини ишлатиш билан ҳаёт машаққатларига қарши яна-да кучли ва сабрли бўлади.

ТАСЛИМ БЎЛМАНГ

Ҳамма «Ҳеч қандай чораси ҳам, иложи ҳам йўқ!» деганида, умидсизликка қарши бош кўтаришининг номи Иймондир...

Руҳий инқирозга сабаб бўладиган таҳдидлар кун сайин ортиб бормоқда. Ижтимоий-иқтисодий жараён ривожлангани сари тушкунликка тушиш, зиклик ҳолатлари ҳам кўпайиб бораверади. Ойлик маошнинг озлиги, иш алмаштириш, корхонани кенгайтириш ташвиши ёхуд моддий йўқотишга учрашдан қўрқиш, тирикчиликни ўтказолмасликдан чўчиш, хавотирлар, муаммолар, йўқотишлар, турмуш қуриш, оилавий низолар, ажримлар, хуллас, ҳаёт майдонида курашга сабаб бўладиган ҳамма нарса руҳиятимизга таҳдид солади. Демак, бундай ҳолатда асабийликни буткул йўқотиш ҳақида гап ҳам бўлиши мумкин эмас. Бунда фақат асабийликдан ҳимояланиш ва руҳий тушкунликдан ақл билан чиқа олиш йўлларини топишимизга тўғри келади. Қуйида руҳий зикликдан ҳимояланишнинг айрим қоидаларини келтирамиз.

“Йўқ!” денг

Баъзан қолипнингиздан чиқишни истамайсиз. Муттаасил асабийлик остидаги аксарият кишилар “Бу ишни қилолмайман” ёки “ёрдам беринг” дейиш ўрнига ҳамма ишни ўзи бажаришга уринади. Шундай қилиб, хаддан ортиқ иш юкламасидан қийналади. Сиз асабийликка қарши курашни иш юкломангизни камайтиришдан бошланг. Раҳбарингиз топшириқ берса, “хўп, бажараман, лекин бунча ишни бир вақтнинг ўзида уддалай олмайман. Буларнинг қай бирини аввал бажаришимни истардингиз?” деб сўрашни билинг.

Сув ичинг

Иш столингизда доим сув бўлсин. Тез-тез сув ичинг. Рухий зиклик ҳолатида инсон оддий ҳолатдагидан икки хисса кўп терлайди ва оғзи қуриydi. Тез-тез сув ичсангиз, ўзингизни яхши ҳис қиласиз.

Ухланг

Тиниқиб ухланг. Уйқуда миянгиз дам олгани ва руҳингиз енгил тортганига ишонч ҳосил қилинг.

Ғазабингизни тўкиб-сочинг

Спорт майдончасига бориб, волейбол, футбол, умуман, бирор ўйин ўйнаш жараёнида ичингиздаги ғуборларингизни ташқарига чиқаринг. Бу ғуборлар салбий қувватдир. Ўйин мобайнида бақириб-чақириб, ҳазилкулгулар билан юрагингиздаги юкдан халос бўлишингиз мумкин. Демак, сурункали асабийлик ҳолатидан чиқишда спорт ўйинлари ёрдам беради.

Қоматни тик тутинг

Мушакларингизни енгил қўйинг. Иссиқ ўринда ўн беш дақиқа ётиш бу борада яхши самара беради. Тик турунг. Қоматни тўғри тутиб, тик туриш яхши нафас олишга ва мияга керагидан ортиқ қон боришининг олдини олишга ёрдам беради. Асабийлик ҳолатларида

кўпинча қоматимизни букиб оламиз. Бундай пайтда нафас йўллари ва қон-томирлар қисилиб, умидсизлик ҳисси ортади.

Одамларга ёрдам беринг

Бағрикенг бўлинг. Ёлғизлик ҳисси қайғуларни орттиради. Одамларга ёрдам бериш муваффақиятга эришиш ва ўз-ўзини ҳурмат қилиш ҳиссини бағишлайди. Қолаверса, бошқаларнинг муаммоси олдида дардларингиз қанчалик майда эканини ҳам кўрасиз. Бунинг яна бир фойдаси шундаки, меҳр-мурувватли бўлиш узок умр кўриш гарови экан. Мичиган университети олимлари ўтказган ўн йиллик тадқиқот натижаларига кўра, ҳеч кимга ёрдам бермайдиган эркакларга нисбатан ҳафтада бир бор кимгадир фойдаси тегадиган эркакларда тўсатдан келадиган ўлим хавфи икки баравар кам экан.

Теннис коптокчасини сиқинг

Иш столингизда теннис коптокчаси ёки сиқиш мумкин бўлган бирор нима бўлсин. Асабийлашганингизда ўша нарсани сиқинг. Асабийлашганда қон айланиш жараёни бузилади, мушаклар бўшашади. Асаблар тинчланиши учун теннис коптокчасини сиқиш самаралидир.

Кўрпага қараб оёқ узатинг

Ортиқча орзу-ҳаваслар нафақат чўнтакка, балки саломатликка ҳам зарардир. Алабама университети тадқиқотчиларининг изланишлари даромадидан ортиқ чиқими борларда ҳар хил касалликлар ривожланиши бориға қаноат қиладиган инсонларга нисбатан кўпроқ кузатилишини кўрсатди.

Ижтимоий ҳаётга киришинг

Ён-атрфоингиздагилар билан алоқаларни мустаҳкамланг. Ўз устингизда ишланг, хорижий тилларни ўзлаштиришга ҳаракат қилинг, билмаган нарсаларингизни ўрганиб боринг.

Яқинларингизга шафқатли бўлинг

Ота-она, туғишганларингиз, қариндош-уруғлар билан тез-тез мулоқотда бўлиб тулинг. Оилавий анъаналарни асраб-авайланг. Яқинларингиз ёрдамга муҳтож бўлганда биринчилардан бўлиб ёрдамга ошиқинг. Ўзингиз ёрдамга муҳтож бўлганингизда ҳам яқинларингиздан ёрдам сўрашга тортинманг. Унутманг, меҳр-оқибат, бир-бирини қўллаб-қувватлаш мамнунлик ҳиссини бағишлайди.

Ҳазил-мутойиба қилинг

Ишхонада, ҳамкасблар билан ҳазил-мутойиба килиш ҳам фойдали. Енгил кулгу кайфиятингизни кўтариб, асабийлик ҳолатидан чиқишингизга ёрдам беради, шунингдек, иш унумдорлигингиз ҳам ошади. Мутахассислар инсон чин кўнгилдан кулганда, мушаклар кискариб, танага етарли миқдорда кислород киришини ва кон босими меъёрга тушишини таъкидлайдилар. Бир самимий қаҳқаҳа кайфиятни кўтариш билан бирга, саломатликка ҳам ижобий таъсир кўрсатади.

Чуқур нафас олинг

Бу усул ўттиз сонияда тинчланишингизга ёрдам беради. Чуқур нафас олинг ва ичингизга ҳаво тўлдилинг. Бармоқларингизни бир-бирига кириштилинг. Шу тарзда беш сония тулинг ва қўлларингизни енгил қўйиб, оҳиста нафас чиқаринг.

Тасаввур қилинг

Ҳар доим саёҳат қилишга имкон бўлавермайди. Лекин иш столингизда ўтириб, хаёлан саёҳат қилиш ҳам асабийликдан ҳимояланишда қўл келади. Бунинг учун кўзларингизни юминг ва ўриндиққа қулай жойлашиб, бошингизни орқага ташланг. Тоғлар, денгиз ва соҳилни кўз олдингизга келтилинг. Тўлқинларнинг товуши, қушларнинг сайраганини хаёлан эшитинг. Атрофни кузатинг. Уч-беш дақиқалик хаёлий саёҳат хуш кайфият бағишлайди.

Хушбўй ҳидлар ҳидланг

Иш столингизга лимон, олма, мандарин ёки апелсин каби мевалардан бирортасини кўйиб кўйиш ҳам яхши самара беради. Бир тадқиқотда математик ҳисобкитоблар билан ишлайдиган кишиларга иш жараёнида кўк олма ҳидлатилганида, асаблари тинчлангани аниқланган. Ванилин ифори ҳам асабларни тинчлантириш хусусиятига эга экан.

Шовқин-сурондан узоқлашинг

Агар шовқин-суронли муҳитда яшасангиз ёки ишласангиз, кулоқчинлардан фойдаланинг. Албатта, бирор ҳикоями, ривоятми, маърузами ёки қушларнинг сайрашиними эшитинг... Булар сизни шовқиндан тўсади ва асабийлашишнинг олдини олади.

Эътиқодли бўлинг

Иймонни мустаҳкамлаб боринг. Иймони мустаҳкам инсонга асабийлик, руҳий тушкунлик даҳл қилолмайди. Таваккул, миннатдорлик, қаноат ва шукроналик мамнунлик ҳиссини орттиради, асабийликдан химоя қилади. Кўнгил ҳаловатига эришган инсон умидсизликка берилмайди.

Ишларингизни режалаштиринг

Ишлар кўп, вақт кам. Шунинг учун бажаришингиз керак бўлган ишлар рўйхатини тузинг. Аввал энг муҳим ишларингизни бажаринг. Албатта, меҳнат орасида дам олишни ҳам унутманг. Ўзингизга вақт ажратинг.

Қанчалик муҳим?

Асаббузарликлардан узоқроқ бўлаверинг. Биров билан зиддиятга борсангиз, босиқлик билан гаплашиб олинг. Тез ғазабланманг. Ҳамма нарсани кўнглингизга олаверманг. Бироз совуққон ва бироз бепарво бўлинг. Кўзингизга фавқулодда катта муаммодай туюлаётган ҳолатлар бир ҳафта, ўн кун, бир ой ва бир йилдан кейин

лан
рни
нда
ам-
дам
ни

ш
б,
у-
с-
б,
н

-
-

қандай аҳамиятга эга бўлиши мумкин? Бу саволяга жавоб топсангиз, ўзингизни анча хотиржам ҳис қиласиз.

Яхши овқатланинг

Тез-тез, кам камдан овқатланинг. Хаддан ортик вақт оч юрманг. Нонуштада фойдали, мазали нусхатлардан тановул қилинг. Кундалик зарур калориянинг 70–80 фоизини нонуштада қабул қилишга одатланинг. Ёнғоқ, майиз, ўрик қоқи, ниста-бодом каби егуликлар ҳар доим дастурхонингиз ва сумкангизда бўлсин.

Кучлилар ғалаба қозонади

Албатта, тавсия ва маслаҳатлар нисбий бўлиб, уларга ҳар доим, ҳамма амал қилиши қийин. Бироқ оқил инсон муаммоларни ҳаётини сабоқ деб билади ва ечимни Аллоҳдан кутади. Ҳар қандай ҳолатда юзингиздан табассум аримасин. Аввало, табассум кайфиятингизни кўтарди, ўзингизга ишончли ортиради, юзингизга нур беради. Қолаверса, чеҳрангиздаги ярашиқли табассум – рақибларингизга муносиб жавоб. Энг муҳими, динимизда табассум садақа ҳисобланади. Албатта, садақа учун ажру мукофотлар бисёр. Қайғуларни табассум билан енгган инсон – кучли инсон. Ҳаётда эса фақат кучлилар ғалаба қозонадилар.

Замонавий психология манбаларида шарқдагилар ишлатадиган қалб тушунчаси йўқ. Шарқона илоҳий манбаларда қалбга алоҳида эътибор берилади. Исломи эса қалбни инсоннинг бошкенти ўлароқ кўради. Замонавий психологияга терс равишда, Қуръони Каримда асосий инсоний хусусиятлар ҳақида сўз кетганда мудом қалб атамасига урғу берилади: “қалбда тафаккур қилиш”, “қалбан англаш”, “қалбга муҳрланиш”, “қалбнинг ҳаловат топиши” каби...

Исломи динининг тамал манбаи бўлган Қуръони Каримда мулоҳаза, тафаккур, тадаббур, тазаккур ва эслатма каби мантиқий тушунчалар макони сифатида қалб тушунчаси илгари сурилади.

ДОРИХОНАЛАРДАН ТОПИЛМАЙДИГАН МАЛҲАМ

Замонавий ҳаёт инсонни бахтли қилолмаётгани, бахтсизлигини унуттириш учун муттасил дориларга қарам қилиб, сархушликда ухлатишга уринаётгани инкор этилмайдиган ҳақиқат.

Аммо табассум учун ҳам савобга эришадиган динга мансублигимизни мулоҳаза қилинг, биродар. Шунга қарамай, кулиш у ёқда турсин, дардларини эсламаслик учун муттасил дори қабул қиладиганларга нима дейишни ҳам билмайсан киши. Ўзимиздан узоқлашганимиз сари ўзлигимизни йўқотиб боряпмиз. Ғарбнинг муаммога ечим дея ўйлаб топганлари ҳатто ўзларини ҳам қутқаролмаяпти.

Янада очикроқ айтиш керак бўлса, ҳатто диндорлар ҳам майда-чуйда ташвишларни енгиб ўтиш учун тинчлантирувчи дорилар қабул қилишини биламан. Ҳолбуки, оталаримиз қаттиқ ғазабланганида таҳоратга шошилганларини ва шу йўл билан ўзларини тинчлантирганларини эслайман.

Миллий қадриятларимизга қайтмасдан туриб, ўзлигимизни топа олмаслигимизни қандай мисоллар билан ифодалашни ўйлар эканман, хотираларимни титкилаб кўрдим. Ва университетда ўқиган йилларим раҳматли онколог-профессор, доктор Холиқ Нурбоқий жаноблари гапириб берган воқеа ёдимга тушди.

Доктор Нурбоқий ҳикояси:

“У ҳақда қирқ йил аввал эшитган эдим. Ўттиз йил аввал ўзи билан танишиб, бошидан ўтганларни оғзидан эшитиш имконига муяссар бўлдим...”

Юсуф Диёрбакирда, бадавлат оилада дунёга келган. Отаси маҳалланинг беги бўлиб, ҳаммага кўлидан келганча ёрдам беришга ҳаракат қиларди. Юсуфнинг айтишига кўра, чамаси беш ёшларида уйлари атрофига бир дарвеш келади ва деворлари остида макон қилади.

Юсуфнинг отаси: "Дарвешга биз қарашини келтириш кин зинҳор унга хизматкордан бирор нарса бериш манглар" дея оиласига уқтиради. Дарвеш отага сўраб олиб бориш кичкина Юсуфнинг юмушига айланган. Болакай аввал бироз хушламаган бу ишдан кейин ўзини лазаат туя бошлайди ва кекса одам билан Юсуфнинг кўнгли ришталари боғлайди. Дарвеш билан болакайнинг суҳбатлар Юсуфнинг бола қалбида чечаклар очади.

Бир кўни дарвеш ота болакайдан:

Юсуф, сенга бир туя ясаб берайми? – деб сўрайди. Бундай таклифга қайси бола йўқ дейди? Кекса одам бунни яхши билгани учун шартини шундай ифодалайди:

– Уйинглагилар сенга бодом, майиз, ковурилган нўхат ва бошқа ширинликлар беришса, уни менга олиб келасан. Лекин буни ҳеч кимга айтмайсан. Лекин менга олиб келадиган нарсаларинг фақат ўзингга берилган егуликлар бўлсин, у ёқ-бу ёқдан топиб олиб келмагин, йўқса, туя туяга ўхшамай қолади.

Юсуф бу ишни махфий бажаришидан янада севинди. Ҳар гал егуликлар келтирганида "Туя ясаляптими?" деб сўрар, Дарвеш ота:

– Албатта, болажоним, сен олиб келатган ҳар бир егулик туянинг бир аъзосига айланяпти, – дея жавоб берар эди.

Кунлар бир-бирини қувалаб ўтар, Юсуфнинг сабри тугаб борарди. Шундай кунларда Дарвеш ота хушхабар айтди:

– Туя битди, Юсуф. Фақат икки кўзи қолди. Агар иккита бодом олиб келсанг, туянгни кўрасан!

Юсуф ўша кеча тонгача ухлаёлмади. Бомдодга азон айтилганида ўрнидан даст туриб, бир бурчакларда тўплаб қўйган нўхат, писта-бодомларни ҳовучига олиб дарвеш отанинг маконига чопди. Аммо кекса киши тунда эски чодир бошпанасида жон таслим қилган эди. Жаноза ишлари Юсуфнинг отаси зиммасига тушди. Дарвешни ўша атрофдаги қабристонга дафн этдилар. Болакайнинг кўз ёшларига тош ҳам тоқат қилолмасди.

Орадан ўн икки йил ўтиб, Юсуф вояга етади. Афсуски, ўша ёшларда руҳий хасталикка учрайди. 1910–1915 йилларда бу касаллик оқибатлари ўлимгача борарди. Юсуфнинг бадавлат отаси боласини аввал Истанбулга, кейинроқ эса Парижга олиб боради. Аммо қаерга бормасин, бир хил жавобни эшигади:

– Бу касалликнинг давоси топилмаган. Молдий аҳволингиз яхши, Юсуфни Истанбулдаги руҳий хасталиклар шифохонасида ётқизиб, у ерда ўғлингизга махсус қаровчи ёллашингиз мумкин.

Юсуфнинг отаси шифокорларнинг айтганига кўнишдан бошқа чора топмайди. Ўғлини Истанбулдаги шифохонага ётқизади ва қаровчига икки хисса маош тайинлаб, ўзи тез-тез зиёрат қилиб туради. Олти ойдан кейин Юсуфнинг аҳволи жуда оғирлашади ва уни бошқа касаллардан ажратиб, ўлиши муқаррар хасталар бўлимига ўтказадилар. Отага эса “Ўғлингизни асраб қолиш учун ҳеч қандай умид қолмади!” деган мазмунда телеграмма жўнатадилар. Бундан кейингиларини Юсуфнинг ўзи шундай гапириб берган эди:

“Қирқ даражали оловда ёнар эканман, ўзимни дахшатли чўлда кўрдим. Қуёш ҳар бир заррамни алоҳида қиздирар, вужудимни ёндираётган кумда қовжирарканман, бир томчи сувга илҳақ жон талвасасида эдим. Жон бераётганимни ҳис қилиб, бир муддат осмонга тикилганимда кўзларимга ишонмай қолдим. Болалигимда қолган Дарвеш ота бир туянинг юганидан тутганча менга қараб келаётган эди. Яқинлашганида:

– Юсуфим, болажоним, – деди. – Мана, туянг ҳам тайёр, уни минишинг мумкин!..

Ётган жойимдан машаққат билан қўзғалиб, дарвешнинг ёрдамида туяга минганимда чанқоғим ва беморлигим бир зумда ўтиб кетгандай бўлди... Ўша лаҳзадаёқ кўзимни очдим ва илк сўраганим: “Қаердаман?!” деган савол бўлди. Атрофимдаги шифокорлар ва қаровчилар хушимга келганимдан ҳайратда эдилар. Руҳий хасталик билан бирга зотилжам хасталигидан ҳам халос бўлгандим...

Юсуф бошидан ўтган бу ҳодисани гапириб бераркан, тинимсиз кўз ёш тўқди ва шундай деди: “Дарवेश ота қалб кўзи билан бошимга тушадиган савдоларни ҳис этган ва шунинг учун ҳам “Садақа умрни узайтиради” ҳикматига суянган, – деди. – Шунинг учун фақат менга берилган ширинликларни олиш билан менга садақа ибодатини бажартириб, шу билан умримнинг узайишига васила бўлган экан”.

Юсуф саксон ёшлардан ошиб Ҳақнинг раҳматига эришди”.

Бир муддат олдин рўй берган автофалокатдан жароҳатланмай, соғ-омон чиққаним сабабини биламан. Раҳматли Ҳолиқ Нурбоқий устознинг хотирасига ўхшаган мисолларни бошқа китобларда ҳам кўп ўқигандим.

Садақа қилиш умрни узайтиришига, дуо олиш бошимизга тушадиган бало-қазолардан асрашига ишонишимиз учун ғарб олимларининг тадқиқоти керакми?!

Бахтли бўлишни истайсизми? Бошқаларни бахтиёр қилинг!

Дуо олишни истайсизми? Одамларга яхшилик қилинг!

Агар буларга ишонмасангиз, дори ичишда давом этаверинг. Дорини ютганингиздан кейин унинг зарарларини санаб бировларни айблашга ҳаққингиз йўқ!

Бало-қазо, офатлардан сақланиш йўллари дорихоналардан тополмайсиз лекин!

ҲИКОЯ: “СЕН ЎН ИККИНЧИ КИШИСАН...”

*Эҳсоннинг миқдори билинса-да,
ризнинг миқдори номаълум.
Барака айни мана шудир...*

Пулини йўқотган бир камшир кўчага қуйидагича эълон илиб қўйди:

“Мен 20 динор пулимни йўқотиб қўйдим. Ким уни топиб олса, фалон манзилдаги фалон хонадонга қайтарсин, чунки маошим оз бўлгани учун пулга жуда муҳтожман. Ҳозир ейишга ноним ҳам йўқ”.

Иймон

Би
кампи
ўзини
топиб
олиб
юрди
лам!
езмай
нинг
уйғон
Аз
мухт
Са
кафа

Са
етиб

сена

анж
“Би
си,
сиб
Уч
ши
ўли

Бир киши: “Мен ўша пулни топиб олдим” деб, ўша кампир яшайдиган манзилга борди. Пулни олган аёл ўзини йиғидан тўхтатолмади: “Сен, – деди, – ўша пулни топиб олдим деб келган ўн иккинчи кишисан!” Пулни олиб келган одам бир табассум қилди-да, лифт томон юрди. Шу пайт кампир йиғидан тўхтаб, яна деди: “Болам! Сен бориб ўша эълонни йиртиб ташла. Уни мен ёзмаганман, ёзишни билмайман ҳам. Шунча одамнинг менга қилган ғамхўрлигидан ҳаётга яна умидим ўйғонди, дунё кўзимга гўзал кўриниб кетяпти!”

Азизлар, ўзингиз неъматга ғарқ бўлган ҳолда муҳтожларни ташлаб қўйманг.

Садақани бугун улашинг, чунки эртага кийиладиган кафаннинг садақа солиб кетадиган чўнтаги йўқ!

* * *

Садақа эгасининг қўлидан чиқиб, фақирнинг қўлига етиб борганида беш нарсани таъкидлайди:

- * Мен оз эдим, кўпайдим.
- * Кичик эдим, катта бўлдим.
- * Душман эдим, дўстга айландим.
- * Фоний эдим, абадий қилдинг.
- * Ҳозиргача мени сен қўриқлардинг, бундан кейин сени мен қўриқлайман...

ДУНЁ ҲАЁТИ ТУШГА ЎХШАЙДИ

*Хасис бой бу дунёда камбағаллардек яшайди,
охиратда эса бойлардек ҳисоб беради...*

Саҳобаи киромлардан бўлмиш Абу Зар розияллоҳу анҳудан шундай ҳикматли насиҳат ривоят қилинади: “Бир молда уч шерик бўлади. Биринчиси молнинг эгаси, яъни сен, иккинчиси эса тақдир. У хайрлими ёки мусибат ва ёки ўлимга олиб борадими, сендан сўрамайди. Учинчи шерик эса меросхўрдир. У ҳам тезроқ бошингни ерга қўйишингни, яъни ўлимингни истайди. Ўлганингдан кейин молиннга у эга чиқади, ҳисобини эса

сен берасан. Агар кучинг етса, сен бу уч шерикнинг энг заифи бўлмагин!”

Ҳақиқат тонгида қўллари бўм-бўш уйғонган инсонлар абадият маҳрумларидир. Ҳақиқий бойлик – ажал келганида инқирозга юз тутмаслик. Аксинча, ўлим билан юзлашганда абадий давлат ва бойликка муяссар бўлишдир.

ДУНЁ ҲАЁТИ ГҮЁ РҮЁДИР

Мавлоно Румий шундай дейдилар: “Дунё ҳаёти тушга ўхшайди. Дунёда мол-дунё эгаси бўлиш тушда хазина топгандай гап. Дунёнинг моли наслдан наслга ўтиб дунёда қолиб кетади”,

Ўлим фариштаси ғофил бойнинг жонини олиш билан уни ғафлат уйқусидан уйғотади. У киши ўзи чин эгаси бўлмаган мол учун дунё ҳаётида чеккан машаққат ва азоблари учун оҳ-воҳ қилади, минг пушаймон бўлади. Лекин бўлар иш бўлган, ҳамма нарсаси ортда қолган бўлади.

Тупроқ остига киргандан кейин фақирга нима бўлса, бойга ҳам шу бўлади. Дунё ҳаётида нима иш қилган бўлса, қабрда уларга дуч келади. Бу дунёдан кетганлар, хоҳ гадо, хоҳ шоҳ бўлсин, охирабдаги сармоялари бу дунёдан нима олиб кетган бўлса, шу бўлади. Охираб диёри... болтадан сопи айрилган, бошга чиққан бақувват оёқлар залил тушган, қанчадан қанча қуллар султонга, султонлар эса қулга айланган, Ҳақ розилигига уйғун бўлмаган дунёвий мақом, мавқе ва мартабаларнинг қиймати ҳеч бўлган, неча муҳтожлар хазиналарга муваффақ бўлиб, неча ғофил бойлар абадият фақири, машҳар тиланчисига айланган макон У. У ерда фақат Ҳақ таолога содиқ бандаларнинг садоқатлари ва салим қабларининг фойдаси бўлади.

ИНСОН ҚАНДАЙ СИНАЛАДИ?

Аллоҳ таоло одам боласини дунё ҳаётида жон, мол ва фарзанд билан имтиҳон қилади. Булар хайр йўлида сарфланса, неъмат, аксинча бўлса, изтироб ва азобга са-

Иймон

баб

НИМ

қад

А

нест

ҲА

I

туш

ёпи

мў

ят

ми

ми

та

ке

ви

ди

м

бо

л

б

п

д

с

баб бўлади. Биз учун хайр нима, ёмонлик нима, неъмат нима, зиллат-хорлик нималигини фақат боболаримиз қадриятлари ва дин асосида ажрата оламиз.

Аллоҳ барчамизни берувчи қўл қилсин ва охират дунёсининг энг бадавлат сармоядорларидан айласин!

ҲАРОМГА ЭЛТУВЧИ ЙЎЛГА ТЎСИҚ ҚЎЯМИЗ

Исломда “Садди зурора” (зарарларни тўсиш) деган тушунча бор. Бу ибора, ҳаромга борадиган йўлларни ёпиш, тўсиқ қўйиш, деган маънода қўлланилади. Ҳар мўмин ва мўмина бунга амал қилиши керак. Бу хусусиятга амал қилгани сари аввал шахсларнинг, сўнгра жамиятнинг ҳаромга мойиллиги пасаяди.

“Ҳеч нарса бўлмайди” дан кўрқиш керак!

Вужудимиз бизнинг энг катта омонатимиз ва сиризмиздир. Кўриниши мустасно бўлмаган аъзоларимиздан ташқари, номаҳрамлардан ҳам ўзимизни асрашимиз керак. Бу илоҳий буйруқ ва ҳам онгли равишдаги танловимиздир. Фитратимиздаги “қизғаниш” ҳиссини вужудимизга нисбатан кўпроқ туйишимиз, кийинганимизда маҳрам ва номаҳрам тушунчаларига жиддий аҳамият беришимиз керак. Тасаттурдаги аёлга макияж, мода услубидаги калта шимлар, енги “тўртдан уч қисмли” либослар хос эмас. “Ҳеч нарса бўлмайди!” ибораси гуноҳга парво қилмасликдир. У бошқа гуноҳларни бошлаб келади. Биздан ўртак олаётганлар ҳам бу гуноҳни такрорласа, руҳимизни гуноҳлар тоши мажруҳ қилаверади.

Оила маҳрамлиги

Ўсмир ёшига яқинлашган қизу ўғил ота-онаси, ака-опаларига нисбатан маҳрамлик чегарасини чизиши керак. Билхосса, қиз фарзандлар отаси, ўғил болалар эса онаси билан орага нозик чегаралар қўймоғи лозим. Бу тарбияни ҳам ота-она фарзандларга ўргатиб боради. Ислом дини келганидан бери жамиятни гўзал

тарбия этмоқда. Инсонларга ҳам одоб, ҳам ҳаловатли ҳаёт дастурларини ўргатадиган мукамал динга мансублигимиз Аллоҳнинг бизга берган улуғ неъматидир. Шунга амал қилиб, ота-оналар болаларига жуда кичик ёшидан бошлаб ҳаё ҳиссини сингдириб боришлари ва бу ишни қўполлик билан эмас, мулойимлик билан бажариши мақсадга мувофиқ. Масалан, болажоннинг таглигини алмаштираётганда нозик муносабатда бўлиш ва боланинг маҳрам аъзоларини очиқ қўймаслик керак. Онажонлар бола эмизаётганда ниҳоятда эҳтиёткор бўлишлари, маҳрами ва ҳатто аёллар даврасида бўлсада, нигоҳлар таъқибидан ўзларини асрган маъқул.

Болаларимизга Қуръон ва ҳадис ўргатишдан аввал одоб-ахлоқни ўргатишимиз лозим. Бугунги тезкор ва имкониятлар замонида астойдил истаган мусулмон Қуръони Каримни бемалол ўқиши ва ёдлаши мумкин. Лекин гўдакликданок, билхосса, мактаб ёшига етгунича ахлоқнинг асосий қоидаларини саҳнали томошалар, ўйин ва қўғирчоқ ўйнаш жараёнида ўргатиш, шу йўллар орқали одоб-ахлоқни бола онгига сингдириш билан гўзал натижага эришиш мумкин.

Ҳаддини унутган кўзлар

Жарир розияллоҳу анҳу шундай ривоят қилган: “Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан номаҳрамга тўсатдан кўз тушиб қолишининг ҳукмини сўрадим. Ул зот шундай жавоб қилдилар:

– Дарҳол кўзингни бошқа томонга оласан!”

Кейинги пайтларда кўпчилик номаҳрамларнинг бири-бирига зимдан термулишлари, оила аҳиллигига зиёни тегадиган ёзишмалар, ножоиз дийдорлашувлар ва афсуски, хиёнатларга бепарво қарашяпти. Бу каби сабабларни кўп санаш мумкин. Ҳадиси шарифда таъкидланганидек, “Мен Аллоҳдан ҳаё қиламан!” демоғимиз, аҳли тариқат каби “назар бар қадам” (оёқ учига қараб юриш) хусусиятига эришмоғимиз даркор.

Хушбўйланиш

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга дунё ҳаётида севдирилган уч нарсанинг бири ифордир. Ҳақ таоло инсонни хуш бўйларни туядиган қилиб яратгани учун беҳисоб шукрлар бўлсин. Аммо бу ишда ҳам чегара бор. Динимизда бир аёлнинг бегона эркаклар эътиборини тортиш учун атир сениб ўтиши гуноҳ экани айтилган. Шунинг учун аёллар, айниқса, тасаттурдаги муслималар бу масалага жиддий эътибор қаратмоғи лозим.

ИЖТИМОИЙ ТАРМОҚЛАРДАГИ МУНОСАБАТЛАР

*Тўғри, сиз ҳаромга алданиш осон замонда яшаяпсиз.
Лекин, билинги, Аллоҳдан қўрққанга катта
савоб бериладиган замонда ҳам яшаяпсиз...*

Селфи (ўзини суратга олиш) замонамизнинг техникага оид кўнгилочар қирраси сифатида эмас, ҳаётимизнинг ажралмас бир қисмига айланди. Қўлимиздаги смартфонларда ўзимизни суратга оламиз, кўзимизга чиройли кўринганини ижтимоий тармоқларда баҳам кўраемиз. Яқинларимизга жўнатаемиз. Машруъ доирада бўлса-ку, майли, замонавий тараққиётнинг бир имкони сифатида қаралади ва бундай ҳолатларда эътироз қилинмайди. Аммо суратларнинг бошқаларга, номаҳрамларга ҳам етиб боришини унутмаслик керак. Демокчи бўлганимиз, техника воситаларидан фойдаланиш хайрли амалларга васила бўлсин. Бундай неъматлардан фойдаланиб, Ёилмаганларимизни ўрганайлик, билганимизни баҳам кўрайлик. Лекин ҳаё-ибо тимсоли бўлган аёл суратларини оламга улашавериши асло мақбул эмас.

Таассуфки, бугунги кунда куёв бола уйдаги янги келинга ажратилган ясатиқлик хонадан тортиб, тўй маросимларигача, беточардан тортиб чимилдиққача бўлган ишларни суратларга михламоқда, у суратлар ижтимоий тармоқларда тинимсиз айланиб юрибди. Аслида,

махрамлик, авратга оид илохий кўрсатмалар ижтимоий тармоқларга ҳам тааллуқлидир. Яқинлари, оила аъзолари билан сайрга, овқатланишга чиққанини ижтимоий тармоқларда бўлишини солиҳа аёлга хос бўлмаган хусусиятдир. “Менинг кузатувчиларим фақат дўстларим, кариндош ва аёл танишларим” деган баҳоналар билан ўзингизни оқлашга уринманг. Ўзимизни, аҳли оиламизни, хатою камчиликларимиз, ютуғу муваффақиятларимизни ўзгалардан, бегона кўзлардан асраб-авайласак, уларни нардали ҳолатда тутсак, Аллоҳ ҳам хато ва қусурларимизни ёнади, неъматларимизга барака ато қилади.

БУ ҲАМ ЎТАДИ

Бир дарвеш узоқ сафарида ҳориб, бир қишлокка тушибди. Қишлоқдагилардан ўзига егулик ва ётоқ берадиган бирор кимса бор-йўқлигини сўрабди. Қишлоқдагилар ўзларининг фақир ва уйлари торлигини айтиб, уни Шокир исмли бир кишининг ҳовлисига жўнатишибди. Дарвеш йўл-йўлакай қишлоқдагилардан Шокирнинг ўша атрофдаги энг бадавлат одамлардан бири эканини билибди. Ўша ерда Ҳаддод исмли яна бир бой бўлган экан.

Шокирнинг ҳовлисида Дарвешни жуда яхши кутиб олишибди. Унинг қорнини тўйдиришибди, чанқоғини қондиришибди. Дарвеш ҳатто ётиб дам ҳам олибди. Шокирбой ва унинг яқинлари меҳмоннавоз, бағрикенг инсонлар экан.

Дарвешнинг йўлга чиқадиган вақти бўлибди. У Шокирбойга миннатдорчилик билдириб хайрлашар экан, “Шундай бадавлат бўлганинг учун ҳар доим шуқр қил”, – дебди. Шокир дарвешнинг елкасига қўл ташлаб жилмайибди:

– Ҳеч бир нарса шундайлигича қолмайди. Баъзан кўринган нарса ҳақиқат бўлиб қолмайди. Бу ҳам ўткинчи...

Дарвеш йўл давомида бу жумлани узоқ мушоҳада қилибди.

Орадан бир неча йил ўтиб, дарвешнинг йўли яна шу

қишлоққа тушибди. Шокирни эслабди ва уни бир кўриб ўтмоқчи бўлибди. Қишлоқдагилардан Шокирбойни сўрабди.

– Хааа, Шокирми? – дейишибди одамлар. – У жуда ҳам фақирлашиб қолди, ҳозир Ҳаддоднинг ёнида ишлаяпти.

Дарвеш шу заҳоти Ҳаддоднинг уйига борибди ва Шокир билан учрашибди. Эски дўсти кексайган, эгнига эски-туски кийимларни илиб олган экан. Ерлари селдан катта зарар кўргани учун чорасиз қолиб, тошқин четлаб ўтган, ҳатто янада бойиб кетган Ҳаддоднинг ерларида ишлаётган экан. Шокир оиласи билан уч йилдан бери Ҳаддоднинг хизматкори бўлиб ишлаётган экан.

Шокир бу сафар жуда ғариб аҳволдаги уйида меҳмон килибди. Ва ўзлари қаноат қилаётган бор-йўғини дастурхонга қўйиб, дарвешга икром кўрсатибди. Хайр-лашаётганда дарвеш Шокирга бўлган воқеалардан хафа бўлганини айтган экан, Шокирдан шундай жавоб олибди:

– Хафа бўлма. Буям ўтиб кетади...

Етти йилдан кейин дарвешнинг йўли яна шу томонларга тушибди. Ва сўнгги воқеаларни эшитиб ҳайратда қолади. Ҳаддод бир неча йил олдин вафот этган, оиласи бўлмагани учун бутун мол-дунёсини эски дўсти ва хизматкори Шокирга васият қилган экан. Шокир Ҳаддоднинг кўрғонида яшар, унинг чексиз ерлари ва минглаб сигир-бузоқлари билан қишлоқнинг энг бадавлат одамига айланган эди.

Дарвеш эски дўстини бундай кўрганидан хурсандлигини айтганида яна ўша жавобни эшитибди: “Бу ҳам ўтиб кетади”.

Бир неча йил ўтиб дарвеш яна Шокирни кўрмоқчи бўлибди. Унга бир тепаликни кўрсатишибди. Тепада Шокирнинг мозори бор экан ва тошда шундай ёзилган экан: “Бу ҳам ўтади”.

Дарвеш “Ўлимнинг нимаси ўтар экан?” деб ўйлабди. Кейинги йил Шокирнинг қабрини зиёрат қилиш учун келибди. Лекин тепаликда қабр кўринмасмиш. Кейин суриштириб кучли сел келганини, тепаликни супуриб-

совуриб кетганини, Шокирнинг қабри ҳам текисланганини билиб, ўша саволига жавоб топибди...

Ўша йилларда юртнинг султони ўзига ҳеч кимда бўлмаган бир узук ясатмоқчи бўлибди. Шундай узук бўлиши керакки, султон тушкунликка тушганида унга қараб кўнгли кўтарилиши, хурсандчиликда эса буткул ўзидан кетиб қолмаслиги лозим. Яъни унинг доим мўътадил ҳолатда туришига ёрдам берсин.

Афсуски, ҳеч ким султоннинг истагини амалга оширадиган бундай узукни ясай олмабди. Бир куни султоннинг одамлари донишманд дарвешни топишибди-да, ундан ёрдам сўрашибди. Султон узук орзусидан ҳамон воз кечмаган экан. Дарвеш султоннинг заргарига бир мактуб ёзиб мурожаат қилибди. Сўнг қисқа фурсатда узук султонга тақдим этилибди. Султон аввалига ҳеч нарсага тушунмабди. Чунки бир қараганда бошқалардан фарқ қилмайдиган оддий ва жўн узук экан. Шу хаёлда узукка тикиларкан, устидаги ёзувга кўзи тушибди. Бироз ўйга ботибди ва юзида фавқулодда бир севинч балқибди. Узукнинг устида “Бу ҳам ўтади” деган ёзув қайд этилган экан...

Қиссадан ҳисса: ҳаёт бир текис давом этадиган сафар эмас. Тушиш-чиқишлари кўп. Ҳаёт йўлида давом этадиган ҳар бир кишининг “Бу ҳам ўтади” деган ёзувли узукка эҳтиёжи бор...

ШОШИЛИНЧ ҚАРОР ҚИЛМАНГ

Бир қишлоқда кекса одам бор экан. Жуда қашшоқ эмишу, лекин қирол ҳам унга ҳасад қилармиш. Фақир кексанинг тилларда дoston бўлган оппоқ оти бор экан. Қирол шу отга эгалик қилиш учун чолга хазинасининг ярмини таклиф қилиб қилибди, аммо қария унамабди.

– Бу от мен учун фақат улов, жонивор эмас, дўст каби. Инсон дўстини ҳам сотадими? – дермиш доим.

Бир куни эрталаб уйғонишса, от йўқмиш. Бутун қишлоқдагилар қариянинг уйига тўпланишибди. “Эй эси-

паст чол, бу отни сенга қўйиб беришмасди. Ўғирлашлари аниқ эди. Ундан кўра қиролга сотсанг, умрингнинг охиригача шоҳона ҳаёт кечирардинг. Энди на пулинг бор, на отинг!” деб чолни маломат қилишибди.

Қария эса хотиржам қўл силкибди:

– Қарор беришга шошилманглар. Фақат от йўқолган, деб қўяверинг. Чунки ҳақиқат шу. Ундан у ёғи сизларнинг изоҳингиз ва ҳукмингиз. Отимнинг йўқолиши омадсизликми ёки омадми – буни ҳам билмаймиз. Чунки бу воқеа бошланиши, холос. Ортидан нима келишини Аллоҳ билади.

Қишлоқдагилар қариянинг устидан кулишибди. Орадан ўн беш кун ўтибди. Бир кеча тўсатдан от ортига қайтиб келибди. Ҳолбуки, ўғирланмаган, ўзи ечилиб тоғларга чиқиб кетган, қайтишда водийдаги ўн иккита ёввойи отни ҳам ортидан эргаштириб келган экан. Буни кўрган ҳамқишлоқлари қариянинг ёнига келиб узрхоҳлик қилишибди:

– Ёшинг улуғ, ҳаётий тажрибанг кўп-да, сен ҳақ чиқдинг. Отингнинг йўқолиши сен учун бахтсизлик эмас, ҳақиқатдан ҳам ҳам бахт қушининг бошингга қўниши бўлди. Энди бир сурув отинг бор.

– Яна қарор беришда шошиляпсизлар, – дебди қария. – Фақат отнинг ортга қайтганини гапиринглар, бўлди. Бундан бошқа ҳақиқат кўринмаяпти. Ундан у ёғи нима келтиришини билмаймиз. Бу ҳали бошланиши. Биринчи жумланинг биринчи сўзини ўқибок китоб ҳақида узил-кесил фикр билдириш мумкинми?

Ҳамқишлоқлари бу гал қариянинг устидан очиқ-ойдин кулишмабди-ю, ўзларича: “Бу одам ҳақиқатдан ҳам аҳмоқ экан”, – деб қўйишибди. Орадан бир ҳафта ўтиб қариянинг ёлғизгина ўғли ёввойи отларни қўлга ўргатаётиб устидан йиқилиб оёғини синдирибди. Оилани боқаётган ўғил энди узоқ пайт ётоқда ётиши керак. Ҳамқишлоқлари келиб чолга “Яна сен ҳақли чиқдинг”, – деб ҳамдардлик билдиришибди.

– Шу отлар туфайли ўғлинг анча пайт юролмайдди.

...қилижа

...анга-

...имда

...узук

...унга

...бут-

...доим

...оши-

...тон-

...и-да,

...имон

...бир

...атда

...ҳеч

...дан

...аёл-

...бди.

...инч

...изув

...фар

...ди-

...ук-

...ок

...ир

...н.

...нг

...и.

...и.

...и-

...и-

Ҳолбуки, ўғлингдан бошқа боқувчинг йўқ. Энди аввалгидан ҳам фақир, бечорахол бўласан...

– Сизлар эрта қарор бериш касаллигига чалинибсиз, – дебди қария. – Шошилманглар. Ўғлимнинг оёғи синди. Ҳақиқат мана шу. Бошқаси сизнинг хулосангиз. Ҳаёт мана шунақа кичик бўлақлардан иборат бўлади. Бундан кейин нима бўлишини ҳеч биримиз асло билмаймиз.

Бир неча ҳафтадан кейин юртга ёғий катта кўшин билан бостириб кирибди. Қирол қўли қурол тута оладиган бутун мамлакат ёшларини аскарликка олибди. Қишлоққа келган аёнлар қариянинг оёғи синган ўғлидан бошқа ҳамма ёшларни аскарликка олиб кетишибди. Қишлоққа мотам чўкибди. Чунки урушда ғалаба қилишнинг имкони йўқ экан. Жангга отланган ёшларнинг ё ҳалок бўлиши ёки асир тушишини ҳамма билар экан.

Ҳамқишлоқлари яна қариянинг ёнига келишибди.

– Яна сен ҳақли чиқдинг, -- дейишибди. – Ўғлингнинг оёғи синган бўлса-да, ёнингда. Бизнинг болаларимиз, балки, энди қишлоққа қайтмаса ҳам керак. Ўғлингнинг оёғи синиши толесизлик эмас, омадинг экан.

– Ҳали хулоса қилишга эрта! – дея кескин эътироз билдирибди қария. – Ҳолбуки, нима бўлиши ҳали ҳеч кимга аён эмас. Ҳамма биладиган биргина ҳақиқат бор: менинг ўғлим ёнимда, сизнинг болаларингиз аскарликда. Лекин буларнинг қай бири омад, қай бири толесизлик эканини фақат Аллоҳ биледи...

Қиссадан ҳисса: дарҳол хулоса қилманг. Ҳаётнинг кичик парчасига қараб буткул қарор бериш оқиллик эмас. Хулоса – ақлнинг тўхташи. Хулосадан кейин ақл мулоҳаза қилишни, ривожланишни тўхтатади.

Шунга қарамай, ақл инсонни мудом хулосага мажбурлайди. Чунки ўзгаришлар таҳликали ва кишини беҳаловат қилади. Ҳолбуки, ҳаёт қайиғи асло тўхтамайди. Бир йўл тугаса, бошқаси чиқади. Бир эшик ёпилса, иккинчи эшик очилади. Бир мақсадингизга етсангиз, ўша ондаёқ янада катта мақсадни кўзлайсиз.

БИЛГИЛКИ...

Ҳаракат қилишдан, курашишдан, уринишдан чарчаб, жасоратинг синганида, билки, Аллоҳ барча уринишларингни кўриб, билиб турибди. Юрагинг тошни тешгулик бўлиб йиғлаётганида, билгинки, Аллоҳ кўз ёшларинг томчисини санаяпти. Ҳаёт тўхтаб қолгандай, вақт зарарингга юраётганини ўйласанг, билгинки, Аллоҳ сени кузатиб турибди. Орзуларинг яксон бўлиб, умидсизликка тушсанг ва ўзингни тинимсиз саволга тутиб нега бундай бўлганини сўраётган бўлсанг, билгинки, Аллоҳ жавобини билади. Сабабсиз қалбингда ғалати бир ҳузур хис этсанг, билгинки, Аллоҳ сенга шивирляяпти. Ҳамма нарсада омадинг кулиб, шукрона айтиш учун ҳар лаҳзада асосинг бўлса, билгинки, Аллоҳ сени қўллаяпти. Юрагингда тилаган барча орзуларинг рўёбга чиқса, билгинки, Аллоҳ сендан рози. Қаерда бўлсанг ҳам, нима қилсанг ҳам, нимани ўйласанг ҳам, билгинки, Аллоҳ сени билади, Ўзига таваккал қилсанг, сени ўз ҳолингга ташлаб қўймайди...

СИНАГАНИНГ УЧУН ШУҚР, АЛЛОҲИМ

Инсоннинг озгина нарсага жуда хурсанд ёки хафа бўлиши унинг қалби заиф эканини билдиради.

“Бир кун келиб менга берган бу ташвишлари учун Аллоҳга шукр қилишимни билардим”, – деган эди бир дўстим. Жуда машаққатли кунларни бошидан кечирган эди у. Машаққатлар инсонга катта сабоқлар беришини узоқ муҳокама қилган эдик. Суҳбатимиз мобайнида битта изтироб ўргатганини минг қаҳқаҳа ўргатолмаслигига доир кўп мисоллар топган эдик.

Орадан икки йилча вақт ўтиб, дўстим ҳақлилигига гувоҳ бўлдим. Ўша кунларнинг изтиробли кўринган ҳодисалари унга қанча катта эшикларни очганини

кўриб, “Изтироб бериб синаганинг учун Сенга ҳамду санолар бўлсин, Аллоҳим!” дея шукроналар айтди. Ўша кунларда дўстимга қуйидаги ҳикояни жўнатган эдим:

ФИНЖОН

Синовлар бўлмаганида Раббимиз ҳузурига қуруқ қўл билан борган бўлардик.

Кекса аёл қадимий буюмлар дўконидан харид қилган финжонини меҳмонхонасидаги идиш жавонига жойлаштирди. Финжон шу қадар чиройли, нақшлари гўзал, тасвирлари ёрқин эдики, гўё оддий қўл иши эмас, нақ санъат асарининг ўзгинаси дейсиз. Аммо, шу билан бирга, бу чиройли буюмни унчалик қимматга харид қилмади. Аёл финжондан мафтун нигоҳларини узолмас эди.

Шу он кутилмаганда финжон тилга кирди:

– Менга маҳлиё бўлиб термуляпсан-а? Лекин мен бундай чиройли эмасдим, аслида. Бошимдан ўтказганларим, кўрган-кечирганларим мени шу аҳволга келтирди.

Аёл ҳайратдан тош қотди. Қаршисидаги қахва финжони гапиряптими?!

Зўрға ўзига келиб:

– Қанақасига? Тушунмадим!.. – деди аёл.

– Мен бир пайтлари оддий лой эдим. Бир ҳунарманд келди. Мени қўлига олди. Эзғилади, тепди, қориштирди. Азобларга чидолмай: “Бўлди! Илтимос, тўхтат!” деган пайтларим бўлди. Уста кулимсираб: “Йўқ, ҳали бироз бор”, – деди. Кейин мени тахта устига қўйди. У ерда ҳам айландим, айланавердим. Бошим гувраниб кетди. Яна ҳайқирдим: “Илтимос, мени бу ердан қутқар! Энди чирпирак бўлишни истамайман!” Уста эса яна табассум қилди: “Вақти келмади!” Шундай деб мени оловга қўйди. Хумдоннинг оғзини ёпиб, оташни кучайтирди. Хумдон туйнуғидан кўриб турардим уни. Олов тафтига чидаёлмадим. Мени ёқиб ўлдирмоқчи деб ўйладим. Хумдон деворларини ура бошладим. “Уста! Илтимос, бу ердан

Иймон

.....

чиқа

туш

Б

таш

дим

мўй

юрг

уста

воб

хум

деб

ме

гид

во

ди

ду

ни

ни

на

Ус

к

к

К

В

и

ж

и

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

чиқар мени!” деб бақиринга тушдим. Туйнукдан кўзим тушганида уста яна кулимсираб ўтирган эди: “Вақти бор!..”

Бирор соат хумдонда қолиб кетдим. Сўнг уста мени ташқарига чиқарди. Хотиржам нафас ола бошладим. Уста мени иш столи устига қўйди ва бўёқ билан мўйқалам олиб келди. Мўйқаламни сиртимда охишта юргиза бошлади. Қитиғим келиб қикирладим. “Бўлди, уста, бўлди, қитиғим келяпти!” дедим. Уста яна ўша жавобни берди: “Ҳали эмас!” Сўнг мени охишта тутиб, яна хумдонга яқинлашди. “Йўқ, мени яна хумдонга тикма!” деб бақирдим. Кўрқувдан ўлаёздим. Хумдонни очиб мени ичкарига отди ва қопқоқни ёпиб, оташни аввалгидан икки ҳисса орттирди. Туйнукдан қараб устага ёлвордим. Аммо ундан фақат ўша табассум ва жавобни олдим. Фақат бу гал устанинг ёноғида бир томчи кўз ёши думалаганини кўрдим. Охирги сонияларимни яшаётганимни ўйлаётганимда хумдон туйнуғи очилди ва устанинг узун бармоқлари мени ташқарига тортди. Чуқур нафас олдим. Ўзим кутган хотиржамликка эришдим. Уста мени энг баланд пештахтага қўйди ва сўради:

– Энди худди истаганимдай бўлдинг. Ўзингни кўришни истайсанми?

Тасдиқ ишорасини бердим. Кўзгу келтирди. Кўзларимга ишонмасдим. Ойнага қайта-қайта қарадим ва “Бу мен эмасман-ку! Мен бир парча лой эдим...”

– Бу айнан сенсан, – деди уста. – Сен изтироб ва машаққат деб билганларинг таъсирида шундай гўзал финжон ҳолига келдинг! Агар лойлигингда обдон ишламасам, куриб кетардинг. Дастгоҳда айлантирмасам, уваланиб тупроқ бўлардинг. Қайноқ хумдонга тикмасам, пишмасдинг. Бўямасам, ҳаётингда ранг бўлмасди! Лекин сенга ҳақиқий куч ва қувватни иккинчи марта хумдонга кирганинг берди. Энди сенда мен орзу қилган ҳамма нарса бор.

Шу онда лой парчасидан финжонга айланган – менинг тилимдан учаётган сўзлар ўзимни ҳам ҳайратга солди: “Устам! Сенга ишонмаганим учун мени кечир! Менга зарар етказасан деб ўйлагандим. Мени мен-

дан ортик яхши кўриб, яхшилиқ қилмоқчилигингни, кадримни, нархимни оширмоқчилигингни билмадим! Калта ўйлагандим, аммо ўзимни мухташам санъат асарини шаклида кўриб сенга таъзим этаман! Мен қайғу ва машаққат деб билганларимни менга раво кўрганинг учун миннатдорман! Миннатдорман!”

Ҳунарманд уста идишни, Аллоҳ таоло инсонни машаққатларда тоблаб мукамал шаклга келтиради.

Қаҳринг ҳам, дутфинг ҳам – хуш, дейишни ҳаммамиз ҳам ўргансак эди...

Иқтибос

Тонгни қалбдан севганлар тунни ҳам қадрлайдилар. Висол учун йўлга чиққанлар сафар машаққатларига сабр қиладилар. Йўлдаги қийинчиликлар висол ҳаловатидан нишона. Сафар машаққатини рад этмоқ – висолни рад этмоқ. Зулматга тоқат қилмаганларнинг ойдинлиги бўлмайди. Муаммо бўлмасин дегани – ҳеч нарса керак эмас, деганидир.

МАШАҚҚАТЛАР ИНСОННИ ТОБЛАЙДИ

Айниқса, ёшлигида жиддий ташвишларни бошдан ўтказган ва барча машаққатларга қарамай, ҳаётга тик қараган, воз кечмай мужодала этишда давом этган инсонлар бошқалардан кўра кучлироқ бўладилар. Жисмоний машқлар мушакларни бақувват қилса, руҳий машаққатлар руҳни кучли қилади.

МУСИБАТДА ЯШИРИН АРМУҒОН

Бир куни катта уммонга йўл олган кема ҳалокатга учраб чўкиб кетди. Кемадан фақат биргина инсон тирик чиқди. Тўлқинлар уни кичик, одам оёғи етмаган бир оролга суриб кетди. Тирик қолган киши илк кунлар бу ердан соғ-саломат чиқиш учун Аллоҳга ёлворар, ёрдам

Иймон ва

умиди

қадам

Кей

лани

ясади

кути

бир

мула

Б

амм

кўр

шў

ва

су

ме

ва

ш

б

с

б

с

с

с

умиди билан осмондан кўз узмасди. Аммо у ерлар одам қадами етадиган жой эмасди.

Кейин шамол, ёмғир ва ваҳший ҳайвонлардан ҳимояланиш учун дарахт шохлари ва япроқларидан бир кулба ясади. Соҳилдан тўлқинлар чиқариб ташлаган консерва қутилари, компас тониб келиб кулбага қўйди. Кунлар бир маромда ўтарди. Балиқ овлаб пишириб ер, уфққа термулар, бу ердан халос бўлиш учун Аллоҳга ёлворар эди.

Бир куни ичиш учун чучук сув олиб келгани чикди, аммо ортига қайтганида кулбаси олов ичида қолганини кўрди. Тутун буралиб-эшилиб кўкка ўрлаётган эди. Бу шўрлик одамнинг бошига тушган оғир мусибат эди. Алам ва ғазаб билан бўзлади. Энди бу зулмат оролда бошини суқадиган бир бошпанаси ҳам йўқ эди. “Аллоҳим, нега мени бу ҳолга солдинг?” дея фарёд қилди. Ўша тунни алам ва қайғу билан ўтказди. Шунча дуо қилганига қарамай, бошига келган бу мусибатни ўйлаб тушкунликка тушди.

Эртаси куни ғира-шира тонг маҳали оролга яқинлашган бир кеманинг чақирув овозидан уйғониб кетди.

– Менинг бу ердалигимни қаердан билдингиз? – дея сўради ҳорғин одам ўзини қутқарганлардан.

Жавоб уни ҳам ҳайратлантирди, ҳам уялтирди:

– Тутун билан ишора берганингизни илғадик!..

СУКУТ ҚИЛ, КЎНГЛИМ

Сукут гапиришдан кўпроқ куч талаб этади.

Сукут қил, кўнглим. Ичингдагини тилга чиқараверма. Тилга чиқарсанг, кўнглинг жўшаверади, хавотир ортаверади ва кутиш янада қийин бўлади.

Сукут қил, кўнглим. Кўп гапирма. Камроқ сўйлаки, ишимиз олдинга силжисин. Оз сўйлаки, Ҳаққа қарши янглиш калом чиқмасин.

Сукут қил, кўнглим. Бир алиф миқдорича сукут. Баҳорга оз қолди. Чида, кўнглим. Денгиздаги кўринмас тўлқинларга ўхшайсан, биламан. Кутишдан бошқа чорамиз бўлганида, сени тўхтатмасдим, ишон менга. Лекин

бошқа чорамиз йўқ. Унутмаки, дори ҳам куттириб таъсир қилади, ҳатто гул ҳам вақтидан аввал очилмайди.

Сукут қил, кўнглим. Бу киши баҳорга дўнгунча. Бу кеча кўлдўзга айлангунча. Узоқ йўллар яқинлангунча. Бу ташвишнинг ортидан фароғат келгунча. Ва юзимиз дийдор ешлари билан намлангунча...

Сукут қил, кўнглим. Сени сендан ҳам яхши билган Раббининг ҳукми воқеъ бўлгунга қадар. Насибанг келгунга қадар. Эришмагандаринг сенинг насибанг эмаслигини билганинг қадар сукут қил.

Сукут қил, кўнглим. Унинг келишини кўргунинг қадар. Анчиқнинг болга айланганини билганинггача. Унинг кўнглини сенинг кўнглингга муҳаббат риштаси билан боғланганини кўргунинггача.

Сукут қил, кўнглим. Сабаблар асос бўлгуни қадар. Баҳоналар топилгунча, бир-биримизнинг қисматимиз бўлганимизни билгунимизгача сукут қил.

Сукут қил, кўнглим. Бу сукутингга жавобан ҳамма нарсанинг хайрлиси бўлишига ишониб сукут қил.

Сукут қил, кўнглим. Ҳар сукутинг жавоб бўлсин. Ҳар сукутинг сабринг бўлсин. Ҳар сукутинг дуо бўлсин. Қалбдан ёлвориш бўлсин сукутинг. Кутиш, умидворлик, ишонч ва муҳаббатнинг таъкиди бўлсин сукутинг.

Сукут қил, кўнглим!..

Иқтибос

“Ҳамма нарсага кучи етган, ҳамма нарсани билган, қудрати чексиз бўлган, мени эшитган, қалбимдан ўтаётганлардан хабардор, мени мендан ҳам яхши билган Қудрат бор ва бу Қудрат мени ҳимоя қилади” дея ўйлаб, илоҳий мададга ихлос қилган инсон руҳини маънавий бошпанага жойлаштирган ва ҳаловат қозонган киши ҳисобланади. Илоҳий Қудратга ишониш инсонга табиий равишда бошқаролмайдиган ҳолатларда, ўзини заиф ва ожиз ҳис қилганида тасалли беради. Диннинг таскин бериш қудрати ҳам шу ерда ёрдамга келади.

Профессор Навзот Тарҳон

ТУШКУНЛИККА ТУШГАННИНГ ИЙМОНИ ШУБҲАЛИ...МИ?

Оз, аммо соз гапирадиганлар бор. Отам ҳам уларнинг биттаси. Алоҳида яшаганимиз учун бу хос суҳбатлар мен учун янада қисқа бўлади. Бироз аввал бир ғалати гап айтди, жим бўлиб қолдим. Анча пайт хаёлимдан кетмади бу гап: “Тушкунликка тушганнинг иймонидан шубҳа қиламан!”

Тушкунликка доир китобларни кўп ўқиганман. Қолаверса, вақт-вақт билан ўқувчиларимга “Тушкунлик нима?” деган мавзуда семинар-дарслар ташкил қилганман. Шу сабабли ҳам тушкунликка тушган одамнинг иймонида шубҳа бўлиши ҳақидаги гап мени қаттиқ ўйлантириб қўйди. Кўп вақт миямда айланиб юрди. Асримизнинг энг муҳим муаммоларидан бири бўлган руҳий зўриқиш ҳақида бунчалик аниқ ва кескин иборани эшитмагандим.

Бир куни бир дўстим ҳаётдаги муаммолар, машаққатлар ҳақида гап бошлаган эди, мен руҳий зиклик ва депрессия ҳақида билганларимни гапиришга тушдим. Дўстим ҳам ўзи гувоҳ бўлган ҳолатларни мисол қилиб, фикрларимни тасдиқларди. Гап орасида отамнинг ўша гапини айтдим. “Жуда тўғри гап! – деди дўстим. – Ҳатто киши руҳий зиклик туфайли хасталаниб қолса, Аллоҳнинг ҳузурида бунинг ҳам жавобини беради!”

Руҳий зиклик муаммолар учун хаддан ортиқ қайғуриш, асабийлашиш маъносини билдиради. Муаммоларни ўйлаб ташвиш чекиш тушкунлик келтиради, тушкунлик эса одамни касал қилади.

Руҳан зик бемор касалликдан азият чекаётганидан ташвишланади. Тушкунликка тушиб дард устига дард орттиради.

Яна биров оиласи билан зиддиятларга учраётганидан эзилади.

Кимдир болаларининг тарбиясида оқсаётганидан ташвишланади.

Биров моддий муаммолардан бўғилади.

Биров атрофидагилар ўзини тушунмаётганидан сиқилади.

Биров яқинларидан бирини тупроққа қўйса, ҳаётдан хафа бўлади.

Ҳаётда муаммо қиладиган, ташвишланадиган жуда кўп нарса бор. Ҳамманинг муаммоси, дарди ўзига етгулик.

Тушкунлик билан иймон ўзаро қанчалик боғлиқ?

Ҳаёт ташвишлари ҳақида гап кетганда ҳаёлимга пайғамбарлар келади. Аллоҳ набийлар қиссасини бизга қайта-қайта нега эслатади, биласизми? Ўқиб, ибрат олишимиз учун! Пайғамбарларнинг ҳаётидан айрим мисолларни келтириб, сизга савол бермоқчиман.

Айюб алайҳиссаломни беморлик билан синаган Аллоҳ бизни ҳам худди шундай имтиҳон қилиш ҳақида эга эмасми? Беморлигини ўйлаб ташвишланаётган одам “Аллоҳим, нега мени дард билан имтиҳон қиляпсан?!” дея маломат қилаётган бўлмайдими?

Нух алайҳиссаломни ўғли билан имтиҳон қилган Аллоҳ сизни фарзандларингиз билан синамасинми?

Иброҳим алайҳиссаломни отаси билан синаган Аллоҳ сизни отангиз билан синамасинми?

Лут алайҳиссаломни хотини билан синаган Аллоҳга “Мени нега жуфтим билан имтиҳон қиласан?” дейиш учун маънавий ҳуқуқим бор деб ўйлайсизми?

Юсуф алайҳиссаломни туғишганлари билан имтиҳон қилган Аллоҳ, балки, сизни ҳам қондошларингиз билан синаётгандир?

Барча пайғамбарларнинг ҳаёти муаммо ва ташвиш – имтиҳонлардан иборат бўлганини ҳисобга олсак, бизнинг ҳаётимизда ҳам муаммо ва синовлар бўлиши оддий ҳолдир.

Отаси ёки онасидан айрилганида тушкунликка тушганлар Аллоҳга “Менинг онамни ёки отамни нега олсан?!” деб иддао қилишга маънавий ҳақлари борми?

“Фарзанд доғи катта дард” дейдилар. Бу дарддан азият кўрган ота-оналар “Аллоҳ фарзанд доғини ҳеч кимга кўрсатмасин!” деб илтижо қиладилар. Ҳолбуки, олам-

ларга раҳмат қилиб юборилган Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламни фарзанд доғидан ҳимоя қилмаган Аллоҳ бизни бу дарддан ҳимоя қилишини шарт ўлароқ қўйишга ҳақимиз йўқлигини мулоҳаза қилганмизми? Беш марта фарзанд доғи билан синалган Пайғамбарнинг уммати эканимизни билишимиз керак.

“Биродар, улар Пайғамбар, биз оддий одамлармиз!” дея эътирозга шошилманг. Пайғамбарлар ҳам биздай ўксиган, йиғлаган, Аллоҳга сиғинган инсонлар. Аллоҳ тало хос сифатлар билан сийлагани ва танлагани у зотлар “инсонга хос изтиробларга таъсирсиз бўлган” деган маънони билдирмайди. Бизнинг вазифамиз – ҳаётни тўғри тушуниб қабул қилиш. Пайғамбарларни дарду изтироблар, ғам-қайғудан йироқ тутмаган Аллоҳ бизни ҳам ташвишлардан холи яшатмаслигини унутмаслигимиз керак.

Тушкунлик ва иймон орасидаги боғлиқликни ўйлаб юрган кезларим эди, қаердадир бир жумлани ўкиб қолдим. Ва саволларимга жавоб топгандай бўлдим. Кўнглим ёришди. Бу сўзлар мен излаган олтин калит эди. Уларни сизга ҳам тавсия қиламан: Қачон бир дунёвий дард сизни изтиробга солса, Раббингизга юзланиб: “Менинг буюк дардим бор!” деманг, аксинча, дардингизга қараб: “Менинг буюк Раббим бор!” денг.

НЕГА БУНЧА ТУШКУНСАН?

Иброҳим алайҳиссалом каби оловга ташландингми?
Закариё алайҳиссаломдек арра билан арраландингми?
Юсуф алайҳиссаломдек қудуққа ташландингми?

Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламдек Тоифдан тошбўрон қилиб қувилдингми? Намоз ўқиётганигда бошингга ичак-чавоқ ағдарилдими? Тишинг синдими? Юзингга тупирилдими? Юртингдан қувилдингми? Севганларингдан айрилдингми?!

Нега тушкунсан?

Ҳазрати Ҳамза розияллоҳу анҳу каби қулоғинг ва бурнинг кесилдими?

Мусъаб ибн Умайрдек қўлларинг кесилдими?

Жаъфар ибн Абу Толиб каби ўқ, камон ва қиличдан жароҳат олдингми?

Аммор, Сумайя, Ёсир розияллоҳу анҳулар каби ис-
канжа ва қийноқларга дуч келдингми?

Билал розияллоҳу анҳу каби оташдай кумларга
стирзилиб, устингдан тошлар қўйилдими?

Нега тушкунсан?

Кўнж алайҳиссалом каби денгизга отилдингми?

Айюб алайҳиссалом каби жисмингга яралар тошиб
кетдингми?

Нега бунча ғамгинсан?

Қайғурмоқчи бўлсанг, намозни қазо қилганинг учун,
тахажжудга тўролмаётганинг учун, бировга озор берга-
нинг учун, душанба, пайшанба рўзаларини тутолмаёт-
ганинг учун қайғургин.

Ғамгин бўлсанг, бугун Аллоҳ учун ҳеч нарса
қилмаганинг учун, Аллоҳ ва Расулуллоҳ соллаллоҳу
алайҳи васалламни мамнун қилолмаганинг учун ғамгин
бўл.

Қайғурсанг, бир фақирга ёрдам беролмаганинг учун,
бир етимнинг қўлидан тутолмаганинг учун қайғур.

Ғамгин бўлсанг, дунёда бир бурда нон тополмаётган,
касалликлар билан курашаётган инсонлар учун ғамнок
бўл.

Қайғурсанг, Қуръони Каримни ўқиб, уни ҳаётингга
татбиқ қилолмаётганинг учун қайғур.

Хафа бўлсанг, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васал-
ламни жонингдан, молингдан, яқинларинг, туғишган-
ларингдан ортиқ севолмаганинг учун хафа бўл!

Қайғурсанг, ҳақиқий маънодаги банда, Набий
соллаллоҳу алайҳи васалламга чин уммат бўлолмаёт-
ганинг учун қайғур, у зотнинг шафоатларига ноил бў-
лолмаслигингдан кўрқиб қайғур!

Балки, “Бўлди, бас!” дерсан?

Балки, ўзингни йўқотиб қўйгандирсан?

Балки, йиғлаётгандирсан?

Балки, бу мусибатларнинг сўнгида нимага эришганини юнимадан куруққолганини ўйлаётгандирсан...

Кулоқ тут, Раббинг сенга гапиряпти:

“Сабр қилувчиларга, мусибатларга тоқат билан кўксини тутганларга ҳисобсиз ажру мукофотлар берилади...”

Балки, шунча инсон орасидан нега айнан сен танланганини сўрарсан?.. Унутма, Раббинг танлаганлар кийматлидир...

Ҳаёт имтиҳон эмасми?

Ҳар бир муаммо – абадий ҳаётингдан жой олган бир гишт. Нафас олган-чиқарган ҳар бир лаҳзанг бир муаммога ҳомиладор. Улар бўлмаганида, охираат диёрида сенга тешили ҳеч нарса бўлмасди.

Аслида, ташвишлар бўлмаса қайғур. Дардинг бор экан, Унга яқинсан. Аллоҳ азза ва жалла кимга яхшилик истаса, уни дард билан имтиҳон қилади.

Унутма, Раббинг ҳеч кимга тоқатидан ташқари юк юкламайди. Балки, юрагинг оғриётгандир, балки, вужудинг. Балки, руҳинг азобланаётгандир. Балки йўқсилликда қийналаётгандирсан? Балки, бошқа минг бир турли муаммолар... Ҳар қандай ахволда бўлсангда, тилиннга бу дуо ярашади: “Ё Раббим, Сени рози қилмайдиган ишларни қилган бўлсам, мени мағфират қил! Ўзингдан бошқа илоҳ йўқ! Сен барча нуқсонлардан поксан! Шубҳасиз, мен ўз-ўзимга зулм қилдим! Мени кечир. Дард берган ҳам Ўзингсан, Дармоним ҳам Ўзингсан!..”

ҲИКМАТ

Ҳаёт қозонида қайнаб-қайнаб пишган, машаққат ва қийинчиликларда обдон тобланган, бахтсизликлар чангалидан бахтини тортиб олиб саодатга эришганлар билан бўлинг. Чунки улар бахт ва шодлик қийматини жуда яхши биладилар.

ДУОГА ЖАВОБ

Дуо килиб Аллоҳдан қувват сўрадим. Раббим мени қувватлиқтириш учун машаққатлар берди.

Аллоҳдан ҳикмат сўрадим. Мавлом менга ечимини топишим учун муаммоларни берди.

Буюк Раazzoқдан бойлик истаб дуолар қилдим. У менга ва ба сирот (қалб кўзининг очиклигини) берди.

Қудратли Раббимдан жасорат сўрадим. У менга устидан галаба қозонишим учун таҳликаларни берди.

Аллоҳдан меҳр сўраб ёлвордим. У менга машаққатли кунларда кўтни чўза оладиган инсонларни юборди.

Аллоҳдан ёрдам сўрадим. У менга имконларни берди...

ҲИКМАТ

Ёши улут танишларимдан бири отаси хакида шундай дейди: "Отам раҳматли жуда тақводор, Аллоҳдан кўрқадиган, биз – фарзандларига яхши тарбия берган, хақиқий комил инсон эди. Баъзан Аллоҳга йиғлаб илтижо қилиб: "Парвардигорим, негадир менинг болаларимга ташвиш, муаммоларни юбормаяпсан. Мен ва фарзандларимни синовларинг билан йўқламаяпсан. Наҳотки, бизни ўз ҳолимизга ташлаб қўйган бўлсанг?" дер эди. Биз: "Отажон, нега бунақа дейсиз? Ахир, фаровон, тўқис, муаммосиз яшаш маза-ку!" дея хафа бўлганимизда, отам: "Болам, одам боласи қийинчиликлар, ташвишлар билан покланади, Аллоҳга яқин бўлади. Ҳамма иши жойида, беғам яшаётганларнинг охири оғир синов бўлади. Мен сизларга охири оғир синовни эмас, охири хайрли, роҳат-фароғат бўлган тақдир истаيمان", – дер эди...

ДУРАДГОР

Кекса дурадгор нафақа ёшига етганида раҳбарига ишдан бўшаб, оиласи ва набиралари даврасида яшамокчилигини айтди. Раҳбари дурадгордан сўнгги хизмат вазифасини бажаришини сўради. Сўнгги бор

мени
ини
мен-
и.
сти-
тти
и...

бир уй тиклашини истади. Дурадгор рози бўлди ва ишга киришди. Лекин астойдил ишлашни истамагани учун сифатсиз маҳсулотлар билан қўл учида уйни тиклади. Уй битгач, иш берувчи буюртмасини кўздан кечириш учун келди ва ташқи эшик калитини дурадгорга бериб:

– Бу уй сизники! – деди. – Шунча хизматларингиз учун сизга менинг ҳадям бўлсин!

Дурадгор ҳайратдан қотиб қолди. Уятдан лов-лов ёнаётган юзини яшириш учун бошини ердан кўтаролмади. Уйни ўзи учун кураётганини билганида шундай қилармиди?

Қиссадан ҳисса: ҳар доим зиммангиздаги вазифани виждонан бажаришга ҳаракат қилаверинг, асло кам бўлмагайсиз!

ДУО МУОЛАЖАГА ҚАНДАЙ ТАЪСИР ҚИЛАДИ?

Баъзилар: “Дуо қилишдан бошқа иложимиз қолмади”, дейишади. Во ажаб! Аслида, бундан кўра кучли нарса борми дунёда?!

Замонавий тиббиёт кейинги эллик йилда ақл бо-вар қилмас даражада ривожланиб, ҳар қандай дарддан халос бўлиш умидини беряпти. Соҳа мутахассислари ҳам бизнинг узок умр кўришимиз учун изланаётганини иддао қилмоқдалар. Аммо шунга қарамай, кейинги пайтларда тиббий муолажага муқобил равишда руҳий қувват, дуо, маънавий муолажа кабиларни ҳаммамиз катта қизиқиш билан кузатяпмиз.

Дуо нима? Дуо билан даво ўзаро боғлиқлигини тиббиёт ходимлари қандай изоҳлашади? Замонлар оша ривожланиб бораётган замонавий тиббиёт муолажаларига қарамай, дуо ва иймон муолажасида бизга шифо бўладиган нима бор? “Исташ”, “талаб қилиш”, “илтижо” маъноларини билдирадиган дуо бизга қандай эшикларни очади, уларни бир қур кўздан кечирамиз. Дуо орқали

Энг олдин бизга шифони ваъда қилган Аллоҳ таоло билан руҳий мулоқотга киришамиз. Хасталик – ожизлигимиз, мухтожлигимиз белгиси. Ожизлик инсонни самимийликка йўналтиради. Самимият эса муҳаббат ва баракадир. Бу руҳиятда инсоннинг кўнглидан кечганлари тилига келади ва табиий равишда мияда айрим гормонлар секрециясини ишга туширади. Бош асаб тизими ва ички секреция безлари бу модда ва гормонлардан ижобий таъсир қилиши жуда кўп тадқиқотлар натижасида аниқланган. Мия ва онгда пайдо бўладиган бу ўзгаришлар тўқима ва тана аъзоларимиз учун биз ҳаслимизга келтирмаган шифоларга васила бўлади. Дуо ўз таъсири билан йўқликка қараб бораётган инсон танасини сокинлаштирувчи ҳимоя деворига ўхшайди. Ғарб оламида эътиқод ва ишонч бир қанча касалликларни даволашда қўлланилмоқда. Инсон руҳи иймондан қувват олиш билангина тетиклашади. Бир сўз билан айтганда, дуо – руҳий муолажа. Кўп сонли тадқиқотлар ҳануз давоси топилмаётган саратоннинг баъзи турларида тиббий муолажалар дуо билан биргаликда олиб борилганида, иммун тизими қувватланиб, беморлар соғайганини кўрсатмоқда.

Ўтган йилларда American Duke университетиде ўтказилган тажрибада мусулмон, масиҳий, яҳудий ва буддавийлардан иборат оғир хасталикка учраган беморларнинг яқинларидан хасталар ҳақиқа дуо қилиш сўралди. Беморлар ва шифокорлар бундан беҳабар эдилар. Олти ойдан кейин ҳақиқа дуолар қилинган гуруҳда бошқалардан кўра оз ўлим қайд этилди. Ўтказилган тиббий-илмий тадқиқотлар шуни кўрсатдики, инсон гўшт ва суякдан бошқа яна ўзига хос хусусиятлар билан яратилган. Бир касаллик ҳар бир инсонда турлича кўринишда намоён бўлади ва муолажа натижаси ҳам айрича бўлади. Айни дори бир беморнинг соғайишига сабаб бўлса, бошқа бир беморга салбий таъсир қилиши ва ҳаттоки ўлимга ҳам олиб бориши мумкин. Бу каби мисолларни кўплаб келтирса бўлади. **Бутун оламлар-**

ни ва
кудр
хик
бар
бер
ваъ
ай
Ях
ши
бў
ке
ва
ш
Х
б
я
х
I

ни ва бизни йўқдан бор қилган буюк Раббимиз яратиш қудрати каби шифо қудратига ҳам эга эканини бизга ўз ҳикмати билан уқтиради. Аллоҳ таоло ўлимдан бошқа барча дардларнинг давосини яратганининг хабарини берган. Шунинг учун шифо излаётганимизда илоҳий ваъдани унутмаслигимиз керак. Замонавий тиббиёт ҳам айнан мана шу нарсани тан олишга мажбур бўляпти. Яхши биламизки, ҳар қандай касалликни даволашда шифокор ва бемор суҳбати аҳамиятли. Дарддан фориғ бўлиши учун бемор шифокор ва муолажага ишониши керак. Шифокор беморнинг соғайиши учун зарур тавсия ва маслаҳатларни бериши муҳим аҳамиятга эга. Мана шу уч нарса муолажа ва шифо топишга ёрдам беради. Ҳозирги кундаги билимларимизга кўра, замонавий тиббиёт борган сари жиддий эътибор қаратаётган дуо муолажасида ҳануз ҳеч кимнинг хаёлига келмаган бошқа сирлар ҳам бўлиши мумкин. Бунга энди Аллоҳ таолонинг қудрати ва изни билан вақти келганда иқрор бўламиз.

ҲАЁТДАН НИМАЛАРНИ ЎРГАНДИМ?

Мавлонодан:

Сўнгсиз қоронғулик ичидан туғилдим. Ёруғликни кўриб чўчидим. Йиғладим. Вақт ўтиб ёруғликда яшашни ўргандим. Қоронғуликни кўрдим, кўрқдим. Вақти келиб мангу қоронғуликка севганларимни жўнатдим. Йиғладим...

Яшашни ўргандим. Туғилиш – ҳаётнинг сўнгига қўйилган бошланғич одим эканини, орадаги муддат ўлимдан тортиб олинган вақт эканини ўргандим. Вақтни ўргандим. У билан мусобақалашдим. Вақт билан мусобақалашиб бўлмаслигини, фақат у билан ҳисоблашиш мумкинлигини ўргандим.

Инсонни ўргандим. Кейин инсонлар ичида яхши ва ёмонлари борлигини... Сўнг ҳар бир инсоннинг ҳам ичида яхшилик ва ёмонлик борлигини ўргандим.

Севишни ўргандим. Кейин ишонишни. Сўнг эса ишонч севгидан ҳам мустаҳкамлигини, севги ишончнинг мустаҳкам асосидан бунёдга келишини ўргандим.

Инсон жисмини ўргандим. Яна инсон жисмида руҳ борлигини... Сўнг эса руҳ аслида жисмнинг устидалигини ўргандим.

Оламни ўргандим. Кейин оламни ёритиш йўлларини ўргандим. Кейин оламни ёритиш учун аввал атрофимни ёритишим кераклигини ўргандим.

Нонни ўргандим. Кучли бўлиш учун кўп нон топиш кераклигини ўргандим. Кейин нонга ҳақ йўл билан эришиш кўп нон топишдек муҳим эканини ўргандим.

Ўқишни ўргандим. Сўнг ёзишни ўргандим. Ва бироз муддатдан кейин ёзув менга ўзимни ўргатди...

Кетишни ўргандим. Кейин эса чидолмай қайтишни ўргандим. Ундан кейин ўзимга парво қилмай кетишни...

Дунё билан курашишни ёшлигимда ўргандим. Кейин оломон билан бирга юриш фикрига бордим. Сўнгра ҳақиқий юриш оломонга қарши юриш эканини англадим.

Ўйлашни ўргандим. Сўнг қолипга тушиб ўрганишни ўргандим. Кейин эса соғлом мушоҳада қолиплардан чиқиб мулоҳаза қилиш эканини ўргандим.

Ориятнинг муҳимлигини ўргандим. Сўнгра маҳрумдан орият кутишнинг орсизлик эканини, ҳақиқий орият гуноҳ қўлининг остида бўла туриб, гуноҳга қўл теккизмаслик эканини ўргандим.

Ҳақиқатни ўргандим бир кун. Ва ҳақиқатнинг аччиқ бўлишини англадим. Кейин меъёрдаги қалампир овқатга лаззат берганидек, аччиқ ҳақиқат ҳам ҳаётга маъно беришини тушундим.

Ҳар бир жон ўлим шарбатини тотишини, аммо фақатгина айримлар ҳаёт таъмини тотишини англадим...

КОМИЛЛИКНИНГ ҚИРҚ ҚОИДАСИ

Атрофдагилар билан муносабатнинг ўзига яраша қонун-қоидаси бор. Комил инсон бу қоидаларни яхши билиши керак. Аллоҳга, пайғамбарларга, саҳобалар, салафи солиҳлар, ўтмишдаги буюк шахслар, устозлар, дўсту биродар, оила аъзолари, болаларга хос бўлган муомала одоби бор. Қуйида комилликнинг қирқ одобини баҳам кўрдик.

1. Ҳар бир мўминни биродар билинг ва биродарлик муносабатини ўрнига қўйинг.
2. Қийинчиликда ҳам, енгилликда ҳам, танглик ва фаровонликда бир хил ҳолатда бўлинг.
3. Барча махлуқотга: жониворларга, инсонларга, жумладан, кексалар ва болаларга меҳр-шафқат билан хизмат қилинг.
4. Инсонлар сизга қандай муносабатда бўлишини истасангиз, уларга шундай, ҳатто ундан-да яхши муносабатда бўлинг.
5. Ўзингизга раво кўрганни биродарингизга ҳам раво кўринг.
6. Бошқаларнинг манфаатини ўз манфаатингиздан устун қўйинг.
7. Нафсингизга душман бўлинг. Нафсга ҳаром роҳатни маън қилинг.
8. Кам енг, кам ухланг, кам гапиринг, лағв ва беҳуда ишларни тарк қилинг.
9. Буюрилганларга амал қилинг, маън этилганлардан сақланинг.
10. Кин тутманг, ҳасад қилманг, золимга душман бўлинг.
11. Суннатларга қатъий амал қилинг. Макруҳларга яқинлашманг.
12. Қариндошлик ришталарини узманг. Марҳаматли бўлинг, зиддиятлардан қочинг.
13. Сабрли бўлинг. Гуноҳ ишлардан ташқари ҳар доим дўстларингизни қўллаб-қувватланг.

14. Аввал қалбингизни, сўнг ташингизни гўзал қилинг. Қалбингизни зикр билан, ташингизни ибодат ва гўзал ахлоқ билан зийнатланг.

15. Дўстларингизга ва эҳтиёжмандларга таъмасиз, миннатсиз ёрдам қилинг.

16. Ёмонликка яхшилик билан жавоб қилинг. Бермаганга беринг, келмаганга боринг.

17. Хатоларни яширинг; ўз хатоларингиз билан шу қадар машғул бўлингки, бошқаларнинг айбу хатосини муҳокама қилишга вақтингиз қолмасин.

18. Даъват қилинмасангиз-да, қариндошларингизни зиёрат қилинг. Зарар берманг, зарар кўрманг. Таклиф ва такаллуфдан узоқ туринг.

19. Одамларга қўшилинг, дўст бўлинг, лекин тўғри йўлдан оғиштирадиган, хатоларга бошлайдиганлар билан эмас.

20. Бировга насиҳат қилсангиз, фақат ўзига қилинг. Ким бўлишидан қатъи назар, насиҳат, ўғит ва танқидларни тавозею мамнуният билан қабул қилинг.

21. Сахий бўлинг. Ҳатто муҳтожликда ҳам кўзи тўқ, қаноатли бўлинг.

22. Дўстларингизни қадрланг, вафодор бўлинг. “Кўйлакнинг янгиси, дўстнинг эскиси яхши”.

23. Самимият ва завқ билан инсонларга егулик тортиқ қилинг, ҳадялар улашинг.

24. Яхшиликда ва дастурхон ёзганда энг яқин дўстингиз ҳамда бегонага бир хил муносабатда бўлинг.

25. Дўстларингиз сизнинг нарсаларингиздан ўзиникидек фойдаланишига имкон беринг.

26. Мусофир ва фақирларни яхши кўринг. Уларга яхши муносабатда бўлинг. Фақирни камситманг, бойларга куллуқ қилманг.

27. Очик кўнгил, очик қўл бўлинг. Ҳар бир амалингизни холис Аллоҳ учун бажаринг.

28. Аллоҳ йўлида сарфлаганингизни ҳақиқий бойлик деб билинг.

29. Яхшиликларингизни унутинг, жавоб кутманг.

и гўзал
и ибодат

въмасиз,

нг. Бер-

лан шу
тосини

нгизни
лиф ва

тўғри
ар би-

ўзига
ит ва
инг.

1 тўқ,

'Кўй-

улик

қин
инг.

ни-

рга
ой-

ин-

ий-

нг.

Миннат қилиб, маҳрум бўлманг. Ўзингизга қилинган яхшиликларни унутманг ва ундан ҳам яхши жавоб қилинг.

30. Нафсингизни ҳар доим тафтиш қилинг. Хатти-ҳаракатларингизни бошқаринг, хатоларингизга тавба қилинг, ўзингизни ислоҳ этинг.

31. Эҳтиёжингизга ўзингиз яранг. Одамларга юк бўлманг. Ризқ Аллоҳдан эканига қатъий ишонинг.

32. Ҳар доим энг мукамал ахлоқ ва фазилатли амални танланг.

33. Жазолашга кучингиз етса-да, кечиринг. Озор бериш ва жазолаш ўрнига кечирини афзал билинг.

34. Инсонларга ҳусни хулқ билан муносабатда бўлинг. Уларга ақли ва илм даражасига кўра муомала қилинг.

35. Машаққат чексангиз-да, дўстларингиз хотиржамлиги учун ҳаракат қилинг. Ўз ҳаққингиздан кечишга тўғри келса, кечинг, бироқ бошқаларнинг ҳақ-ҳуқуқини ҳар доим ҳимоя қилинг, хиёнат қилманг.

36. Динда ўзингиздан баландда, дунёда ўзингиздан қуйида бўлганлар билан дўстлашинг.

37. Ҳукмдорларга итоат қилинг. Ваколатли инсонлар билан ишларингизни маслҳатлашинг ва маслаҳатларига амал қилинг.

38. Дин ва ахлоқда бахил, мол-дунё борасида эса саҳий бўлинг. Дин ва ахлоқингиздан ҳеч нарсани фидо қилманг, мол-дунёингизни эса бошқалар учун сарфланг.

39. Аллоҳ ва Расули соллаллоҳу алайҳи ва салламни ҳаммадан кўпроқ севинг ва буюк амрларига риоя этинг.

40. Аллоҳнинг неъматларига шукр қилинг, ҳеч бир тортиқни айбситманг.

ҒАМ ЧЕКИШ ХАСТАЛИКМИ?

*Кимнинг ғами Ислом бўлмаса,
унинг ўзи Ислом учун ғамдир...*

Ғам инсонни хаста қилади, деймиз. Аммо бу нотўғри тушунча. Ғами, ташвиши бор одам хаста бўлаверса, ҳолимизга вой бўларди! Беғам, беташвиш одам борми? “Дунёда иккита беғам одам бор, бир ҳали туғилмаган,

инсоннинг эса ўлган” деган ҳазиломуз иборани ҳақиқатнинг ўзига ҳослигини тушунтириш ва дунёда бекорлик одам йўқлигини эслатиш учун қўллайман.

Тапшиқ инсонни ҳаста қилмайди. Тапшиқни қайғуга айлантқириш инсонни ҳаста қилади. Бу иккиси орасидаги фарқни англаганимизда бизни касал қилган муаммойимиз эмас. Ўзимиз эканимизни яхши тушуниб етамиз.

Пайғамбарларнинг ҳаёти билан боғлиқ ҳикояларни билмаганлар йўқдир. Билиш бошқа, уқиб, мушоҳада қилиш бошқа. Биз биламизу, лекин мушоҳада қилмаймиз. Пайғамбарлар тарихи бутун моҳияти билан дард-изтироблар тарихидир. Ҳар бир пайғамбар айрича тапшиқлар билан имтиҳон қилинганини фикрлашимиз керак. Қайсидир пайғамбар ўғли билан синалган, қайси бири эса отаси билан, бошқа бир пайғамбар хотини билан имтиҳон қилинган. Баъзилари оғир хасталиклар билан курашган бўлса, баъзилари хиёнат билан синалган. Азаб, уқубат, бало, йўқотиш, хўрланиш, четга сурилиш, масҳара қилиниш каби қайғу номи билан нима бўлса, ҳаммасини пайғамбарлар ҳаётида кўриш мумкин.

Бутун оламларга раҳмат ўлароқ юборилганига иймон келтирганимиз Муҳаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи вассаломнинг ҳаёт ҳикояларини ҳаммамиз биламиз, аммо чуқурроқ мулоҳаза қилмаймиз. Дунёга келишдан олдин оталаридан, олти ёшларида оналаридан айрилганлар. Ҳам ўқисик, ҳам етим ўсганлар. Ҳам ота, ҳам она бўлиб уларни тарбиялаётган боболаридан ҳам бола ёшларида айриладилар.

Ўзлари яшаган жамият томонидан четга сурилганлар, хўрланганлар, эзилганлар. Жуфти ҳалолидан айрилиш дардини ҳам тоғиб кўрганлар. Бу дунёда ота-она учун энг катта дард дея изоҳланадиган фарзанд доғини ҳам кўрганлар. Яна беш бор бу тахир шарбатни татишга мажбур бўлганлар. Беш фарзандини тупроққа кўйганлар. Ана энди ҳаётдан баҳс этаётган кишимиз Яратганнинг энг севган бандаси бўлганини эслайлик!..

Бу маълумотларни ҳаммамиз яхши биламиз. Лекин юқорида таъкидланганидек, мулоҳаза қилмаймиз!..

Дўт
азза В
ҳатто
(бизн
га ра
қилм
Би
кара
ган э
рага
Бу с
йўлл
жаво
К
тир
бил
ва с
эди
ута
хил
қил
га

ор
бо
бо
ди
бс
п
ту
ға
н
э

Ж
Л
М

Дўппини бошдан олиб мушоҳада қилмаймизки, Аллоҳ азза ва жалла энг севган бандалари – пайғамбарларни ҳатто изтироб ва қайғулар билан имтиҳон қилсаю, мени (бизни) нега синамасин? Дарду ғамлардан оламларга раҳмат ўлароқ яратган Пайғамбарини ҳатто ҳимоя қилмасаю, мени (бизни) нега четлаб ўтсин?

Бир неча йил олдин бу гапларни отаси ҳаёт бўлишига қарамай етим каби ўсган қиз талабамга гапириб берган эдим. Ўшанда шогирдим саратон хасталигига учраган онасининг ўлим тўшагида ётганини айтган эди. Бу суҳбатдан бир неча ой ўтиб шогирдим менга хабар йўллади: “Устоз! Энди менинг онам ҳам йўқ!” Узоқ вақт жавоб йўллай олмадим. Нима ҳам дердим, ахир?..

Кейинроқ кўришганимизда у менга бир нарсани эътироф этди: “Устоз, ҳов бирда мен сизга кўзимда ёшлар билан бошимдан ўтаётган кунларни гапириб берган ва сиз менга пайғамбарлар ҳаётидан мисоллар айтган эдингиз. Агар ўшанда сиз менга пайғамбарлар ҳаётидан, уларнинг изтироб ва муаммоларга тўла умр йўлидан ҳикоялар гапириб бермаганингизда мен жонимга қасд қилишим мумкин эди. Чунки мен шу нарсани ўйлаб юрган эдим...”

Кейинги пайтларда юртимизда ёшлар ва аёллар орасида ўз жонига қасд қилиш ҳолатлари кўпайиб бормоқда. Кимдир қайнонаси, кимдир эри билан боғлиқ зиддиятлардан қочиб ўлимни истаса, яна кимдир ишқ-муҳаббатни рўқач қилиб жонига қасд қилишга ботинмоқда. Арзимаган дилхираликлар сабабли депрессияга тушиш, ҳаётдан хафа бўлиш, рухий зиклик, тушкунликка енгилиш... Аслида, мўминнинг қалбига ғам-ғайғу ярашмайди. Мўмин киши барча муаммоларини Аллоҳга ҳавола қилиб, ҳаёт оқимида сузишда давом этади. Зотан, иймон – энг катта имкон.

Раҳматли онколог профессор Ҳолуқ Нурбоқий хожанинг “Намоз сирлари” номли китобида “Бир кун келиб шифокорлар шифо йўриқномасига таҳорат ва намозни тавсия қилишади” деган жумлани ўқиганимда

кўзларимдан ёш чиқиб кетган эди. Таҳорат ва намоз фақат ибодат эмас, жисмоний ва рухий жихатдан инсонни мувозанатда тутган муҳим муолажа ҳамдир.

Раҳмат ва мағфират ойи рамазонда шайтонлар кишанланади экан, Аллоҳга сиғининг! Аллоҳга сиғинмасак, депрессия ва тушкунлик деб ақлсиз ишлар қиладиганлар кўпаяди. Ақлсизлик қилмаслик учун ҳам Раббингизга сиғининг!

Иқтибос

ИБОДАТ

Бутун шаҳодат олами айланиб туради. Инсон хатти-ҳаракатлари билан шу эврилишда яшайди. Бомдод, пешин, аср, шом ва хуфтон вақтлари бу дўнишнинг манзили, буржи ва охир-оқибат ўзлигини топиш учун борар маконларидир. Инсон шу манзилларда тоблана-тоблана маромига етади, комилликка эришади. Бу манзилларда тобланмаслик инсон сифатида маромига етмаслик демакдир. Инсонни инсонлик мақомига кунда беш маҳал адо этиладиган ибодат етказди. Инсон намозга киришар экан, ўзини Раббига топширади. Ўзини топширган Эгасининг ризосига эришишни мақсад қилади. Таҳажжуд намози инсонликка эришиш аҳдининг қатъийлигига ишора. Ягона илинж шу: “Инсон бўлай!” Инсон бўлиш истаги қачон пайдо бўлади? Бу саволга таҳорат олиш асносида жавоб берилади. Таҳорат олиш пайтида борлиқдаги ҳолатлар чегарасини эслашга ҳаракат қилинади. Аввал қўллар ювилади. Аъзолар орасида қўлнинг кибрга сабаб бўлиши энг аввало уларни ювишга асос бўлса, не ажаб? Инсон бажарганини айтганининг ўзидаёқ ҳаммасидан олдин қўлларга масъулият тушади. Қўлдан келса бажарилади. Қўл билан амалга оширилади. Амалларнинг аксари қўл асосида амалга оширилади. Боз устига, тана аъзолари орасида ўзини ўзи ювишга кучи етадиган ягона аъзо фақат қўллардир. Қўлнинг истиғноларидан кўрққулик. Қўллар ғурур

йўл
бил
Т
ди.
Му
оли
ёй
бо
ях
ин
ол
дс

и
э

д
ё

х

г

с

ЮЗ
ИН-

йўллари ни очади. Инсон инсонлик қудуғини қўллари билан қазийди.

ИН-
ГА
АР
АМ

Таҳоратнинг кейинги босқичида оғизга сув олинади. Оғизга ҳаддини билдириш жуда муҳим саналади. Мусибатлар кўпайиши, офатларнинг шиддатли тус олиши оғиз орқали содир этилади. Оғиздан оғизга ёйилаётган аксар гап-сўзлар хавотирлидир. Оғиз барбод қилиш ва фасод ёйиш учун макондир. Оғизни яхши нарсаларга одатлантириш қийин ва у қатъий интизом талаб этади. Таҳорат олаётганда оғизга сув олиш олдиндаги заҳматли машаққат ва интизомга доир онт ичиш кабидир.

ОС

Кейин бурунга сув олинади. Бу билан бурун ташқи ва ички олам алоқасини боғлашда воситачи эканини ҳис этиш лозим бўлади.

4-
Д.
ИГ
Н

Юз ювилади. Таҳорат қилаётгандаги юз ювиш ҳар доимги юз ювиш эмас. Дейлик, уйқудан уйғонганда ёки йиғлагандан кейин юз ювиш тананинг жисмоний ҳолатидан келиб чиқиб фойда бериши мумкиндир. Таҳорат қилаётганда юз ювиш эса, бошқалари каби фақат физиологик эмас. Бундаги ювиш ибодат ҳамдир! Юз юзланишга арзийдиган ҳолатга келиши керак. Таҳорат қилинган юз риядан мутлақо тийилишга аҳд қилган юздир.

Ю
-
А
-

Қўллар тирсаклари билан ювилади. Аъзоларнинг боғлиқлиги эсга олинади.

И
-
У
Г

Бошга масҳ тортилади. Қўлни намлаб бошни силашда ҳам ўзига хос маъно бор. Жуда кўплаб нуқталар жойлашган қулоқларни намлаш ҳам уларни “уйғотиш” ва ибодатга ҳозирлаш учун восита.

Г
-

Ниҳоят, оёқлар ювилади. Ердан узилмаслик ва таҳоратни том қилиш учун.

Г
-

Намозни тўқис адо этиш учун ер билан инсоний мақсадлар ипини узиш ва илоҳий ўлчовларга тайёр туриш керак.

Г
-

Таҳорат олган киши борлиқдаги майда-чуйдаларга парво қилмайди. Дунёни дунёдан ўтадиган ёлғон

сифатида кўради. Таҳорат бутун маъносиз сочмаларни ортида қолдириш ва дунёвий истақларни парчалаш демакдир. Энди бу ёғига кишини намоз бошқаради. Намоз инсонни ҳаракатланадиган мослама ҳолатига келтиради. Мослама деганда жонсиз темирни ўйладингизми? Ундай эмас! Ҳолбуки, намоз инсонни бошқаради. Намозни адо этиш учун таҳорат олиш, таҳоратли бўлиш шарт.

Такбири таҳрима билан намозга турилади. Намозга турганининг муҳаббат билан юзланадиган мақони бор. Бу мақоннинг номи "Қаъба" дейилади. Ер юзининг қайси бурчагида бўлмасин, намозга турганлар Ер қаъда йигирма тўрт соатнинг ҳар дақиқаси, ҳар сонияси намоз вақти ҳисобланади. Яъни намоз сабабли ҳар нафасда қалблар ўзгаради ва ислоҳга шайланади. Қалблар қалбларга юзланади. Намозда туриш бандаликда туғилган нашъани бандаликдан туғилган масъулият билан бирлаштириш демакдир. Буни Инсон бўлишга жазм этиш деса ҳам бўлади. Инсон бўлиш истаги башариётнинг белини букади. Буни рукуъ дейдилар. Рукуъга борган банд раҳматли бўлиш билан раҳматни кўтариш орасидаги фарқни билади. Инсонлик сари тўғри узатилган бош рукуъга боргач, булут каби бир юксалиб, саждага "ёғади". Сажда Яратганининг ҳадяси қаршисида яратилмишнинг мамнуниятга фарқ бўлгани ифодасидир.

Таҳийёт башарнинг инсонликка ўтирган ҳолатидир. Инсон, мусулмон, мўмин таҳийётда ўтирганида ўнг оёғининг бош бармоғи қиблани кўрсатиб туради. Таҳийётдаги инсон шаҳодат олами билан маъно олами орасида ўз ўрни хусусида фикрлаётганидаги маҳзунликка чўмади. Бироз аввал башариётнинг бир бўлаги экан, намоз томонидан инсонга айланишнинг виқорида бўлади. Маҳзунлик ва виқор билан икки елкасидаги фаришталарга салом беради.

МУМИН УЧУН ХОТИРЖАМ ҲАЁТ АСОСЛАРИ

1. Кибрли бўлманг. Камтарин ва мулойим бўлинг.
2. Ўзингизга ҳаддан ташқари ишонманг.
3. Ҳамма нарсага эришаман деб, ўзингизни қийнаманг.
4. Чорасизлик гузоғига тушманг. Ҳар қандай ҳолатда умид чироғи борлиги ёдингизда бўлсин.
5. Менда ҳар доим ҳаммаси яхши бўлади, деб ҳастингизни чигаллаштириб юборманг.
6. Манманлик ва такаббурликка берилиб, атрофингиздагиларга озор етказманг, одамларни ўзингиздан узоқлаштирманг.
7. Одамларга эвазсиз ва таъмасиз яхшилик қилинг.
8. Инсон ёлғизликда бахт ва ҳаловат топмайди. Атрофингиздагиларни севинтиришга ҳаракат қилинг.
9. Ўлимдан кўрқманг, аксинча, унинг ҳақлигини ҳар доим ёдингизда тутинг.
10. Одамларга қилган яхшилигингиз ва хайр-саховатингизни унутинг. Уларни миннат қилиб савобингизни гуноҳга айланторманг.
11. Сизга ёмонлик қилганларга ёмонлик билан жавоб берманг, ғазабингизни тийинг.
12. Ҳаловатингизни бузадиганлардан узоқ бўлинг. Қайғуга ботманг.
13. Ибодатларда собит бўлинг.
14. Ҳеч бир амалингиз қиёматга қадар сирлилигича қолади деб ўйламанг.
15. Бировнинг ҳақиға кўз тикманг. Адолатли бўлинг.
16. Кибрга енгилиб, ҳаддан ортиғига даъво қилманг. Қалбингизда дунё ҳаваси ортса, қабристонга боринг.
17. Энг қийин пайтларда ҳам умидсизликка тушманг.
18. Ҳолати ўзингиздан яхши бўлганларга қараб хафа бўлгунча, аҳволи сизникидан ёмонларга қараб шукр қилинг.
19. Яхши кўрган неъматларингизни бошқалар билан баҳам кўриб завқланишни билинг.

20. Иймон ҳаётдаги энг содиқ ва воз кечилмас дўстингиз бўлсин. Фазилатларингизни дунё матоҳларига фидо қилманг.

21. Яқинларингизга ишонишни истасангиз, аввало ўзингиз ишончга муносиб бўлинг.

22. Ҳар бир амалингиз, ёзганларингиз ортингиздан эргашиб юришини унутманг. Қувватингизни инсонларга манфаат келтирадиган ишларга сарфланг.

23. Манманлик қилманг, атрофингиздагиларни эшитинг, самимий бўлинг.

24. Ёлғондан нафратланинг.

25. Замонавий ҳаёт оддий ҳолатга айлантирган эркак ва аёлларнинг аралаш-қуралаш муносабати ҳаётингизни асир айлашига йўл қўйманг.

26. Аллоҳ йўлидаги солиҳ дўстларингизни қадрланг.

27. Таъма билан эҳсон қилманг. Берувчи қўл олувчи қўлдан яхшироқ эканини унутманг.

28. Мавҳум нарсаларни ўйлаб ўзингизни қийнаманг.

29. Хавотир ва қўрқувда яшаманг.

30. Ўзингизни ҳар доим энг яхшисига муносибман, деб васвасадан бўғилманг.

31. Ҳар қандай ҳолатда ҳам сахий ва меҳрибон бўлинг.

32. Ота-онангизни рози қилинг.

33. Амалларингизни кўз-кўз қилишдан тийилинг.

34. Ҳар бир амални дин ва дунёингиз манфаатини истаган ниятда амалга оширинг.

35. Ваъда берсангиз, бажаринг, ваъдасига вафо қилмаслик уятга қўйиши ёдингизда бўлсин.

36. Ҳою ҳавасларга кўнгил боғламанг.

37. Ҳар доим иймон-эътиқодингизни мустаҳкам тутинг.

38. Бирор нарса хусусида қарор берганингизда, қалбингизга қулоқ тутинг.

39. Аллоҳнинг буйруғи, Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг суннатларига амал қилинг.

40. Бутун оламларни ва ўзингизни яратган, сизни тўғри йўлга бошлаб, гўзал неъматлар билан ризқлантирган Раббингизга шукр қилинг, ҳамду санолар айтинг.

ҲАЁТИМИЗНИ БОШҚАРАДИГАН ЕТТИ ҚОИДА

1. Ҳар ишда Аллоҳ розилигига эришишни ният қилиш.

Мусулмоннинг ҳаётида ҳамма нарсадан аввал Аллоҳ розилигига эришиш асосий мақсад бўлиши керак.

2. Инсонларни мазах қилмаслик ва ёмон гуноҳлардан чекиниш.

Инсон атроф-жамият билан боғлиқ бўлгани учун ҳар доим бир-бири билан чиройли муомала қилиши керак. Афсуски, бугунимизда ғийбат, бошқаларнинг нуқсонини мазах қилиш, лақаб қўйиш, гуноҳларни очиш каби хунук ишлар кўпайганидан жамиятнинг иймон-этикоди қай даражада эканини кўриш қийин эмас.

3. Яхшилик ва тақвода мусобақалаш.

Жамиятда ўзаро ишонч ва ҳамжихатликни қарор топтириш учун яхшилик ва тақвода ўзаро мусобақалаш керак.

4. Қавм-қариндош ва йўқсилларни ҳимоя қилиш.

Аллоҳ розилигига эришишнинг йўллари кўп. Улар: атрофимиздаги йўқсил-муҳтожлар ва қавм-қариндошларнинг ҳол-аҳволдан хабардор бўлиш, Аллоҳ берган ризқ-насибадан уларга ошкора ёки махфий сарфлаш ва ёмонликка яхшилик билан жавоб қилиш, ўртадан адоват ва кинни ўчириш каби фазилатли амаллар.

5. Савдода ҳийла ишлатмаслик.

Ислон таълимотида ўзаро муносабатларда таъкидланган тамойиллардан бири – савдо-сотикда одамларнинг ҳақиқага риоя қилиш. Айни пайтда ер юзида коррупция, порахўрлик кучайиб, инсонларнинг ҳақ-ҳуқуқи топталаётгани, бузғунчиликлар авж олаётгани, йўқсиллар, қашшоқ-фақирлар кўпаяётгани бизни жиддий мулоҳаза қилишга ундаши керак эмасми? Бугун молиявий инқироз жаҳон миқёсида кўп беҳаловатликларга сабабчи бўлаётган экан, инсоният бу муаммога тўғри йўл орқали ечим топиши лозим.

6. Адолат.

Адолатли бўлиш, яхшилик қилиш, яқинларга ёрдамлашишнинг биргаликда келиши, буларнинг ҳаммаси бир-бири билан боғлиқ эканига ишора, адолатсизлик ва ёмонлик қилиш эса беҳаёлик деганидир.

7. Ҳаётнинг ҳақиқий мазмунини билиш.

Яшашдан мақсад нималигини билиш ва шу ниятда ийманий умрда яшамоқ керак.

ПУЛ БАХТ БЕРАДИМИ?

Ёхуд бахтсизликни пул ва дори билан енгадиганлар ҳақида

Телевизор ёки компьютер қаршисида бир неча соат киприк қоқмай ўтирган бола мактабда дарсга кулок солмайди. Ўрнида ўтиролмайди, куч-қуввати танасига сиғмайди. Психотерапевт осонгина ташхис қўяди: “Гиперфаол”. Шу захоти бола дори-дармон ича бошлайди. Дори билан куч-қувватни енгишни бошлайди.

Гиперфаол бўлгани учун дори ичган бола ўсмирлик чоғида ҳаётдан зерикиб, тинчлантирувчи дориларни қабул қила бошлайди. Ҳаловатни дорилардан излаган болаларнинг кўплиги замонавий дунё инсонларини қанчалик бахтиёр қилаётганининг яққол кўринишидир.

Дорилар бола шўрликни ўзига қанчалик тобеъ қилишини билмаймиз, афсуски. Ота-оналарнинг жиддий ўйлаб кўрадиган саволларидан бири – “**бола нега дорига муҳтож ҳолга тушди?**” деган жумбоқ.

Ўзини дунёга келтирган ота-онаси уларни бахтиёр қилолмаса ва бу болалар ҳаловатни дори-дармонлардан излайдиган ҳолатда бўлса, биз кимни ёки нимани тафтиш қилишимиз керак: замонамизними, ота-онаними ёхуд боланими?!

Ота-онаси билан бахтиёр бўлолмаган болани дори-дармон қувонтиролармикан?..

Пул инсонни бахтиёр қиладими?

Бу саволга жавоб бериш учун пулдорлар пулини қаерга сарфлаётганини кузатиш кифоя. Бахтсизлигини унутиш (эсламаслик) учун кувват манбаи дея тартиб қилинадиган дори-дармонларни, қиммат спиртли ичимлик ва қиммат тамаки маҳсулотларини қабул қиладиганлар камбағаллар эмас. Психологга ҳар ой тасаввуримизга ҳам сиғмайдиган хизмат хақи тўлайдиганлар пул бахтиёр қилолмаган инсонлар. Ҳаётидан завқ-шавқ ва маъно тополмай ўз жонига қасд қилганлар орасида бой одамлар жуда кўплаб учрайди.

Инсон ва пул муносабатлари ҳақида гап кетганда, ҳаёлимга Мавлоно Ҳазратларининг гўзал ўхшатиши қўйилади. Олдинроқ бир мулоҳазамни “ўзингизга келинг!” дея тугатганимга сабаб ҳам, бизни биз қилган кадриятлар ва тамойиллардан шифо излашимиз кераклигини уқтириш эди.

Мавлоно Ҳазратлари пул ва инсон муносабатлар ҳақида тўхталар экан, кема билан сувни мисол қилади. Кема сузиши учун сув қанчалик зарур бўлса, пул ҳам инсон учун шунчалик муҳимдир. Кема фақат сувдагина ўз вазифасини бажара олади. Пул ҳам инсон учун шунчалик аҳамиятли. Аммо сув кеманинг ичига кирса, уни чўктиради. Пул – эҳтиёжларимизни ўрнига келтириш учун муҳим манба. Лекин пул иштиёқи инсоннинг чўнтаги билан чекланмаса, унинг қалбини забт этса, бу киши муҳаққақ чўқади.

Чўнтакка кирган пул инсонни бахтиёр қилади.

Қалбга кирган ондаёқ инсонни синдиради.

Ушбу ҳикояни бир дўстим гапириб берган эди:

Ўттиз йил Германияда ишлаб пул топган бир муҳожир барча пулларини банкка қўйибди. Бирмунча вақт ўтиб, фоизлари ҳам қўшилиб, бир миллион марка атрофида пул жамғарибди. Пенсияга чиққанидан кейин болалари билан зиддиятлари кўпайибди. “Болаларим мени ўлдириб, банкдаги пулларимни бўлишиб оладилар” деган хавотирдан кўрқа бошлабди. Кўрқув сабабли ухлолмайдиган бўлибди. Болалари билан уруш-жанжал-

рдам-
маси
ик ва

ятда

оат
лок
ига
Пн-
ди.

ик
р-
н
н-
м

Ъ
-
а

ў
і

лари кўпайгани сари асабийлашиб, охир-оқибат жинни бўлиб қолибди...

Пул ўзингиз ва яқинларингизнинг эҳтиёжларини ўташ учун чўнтагингиздаги бир восита бўлса, бахтиёрлигингизга васила бўлади. Аммо пул ишқи қалбингизга ўрнашса, “Титаник” каби улкан бўлсангиз-да, чўкиб кетасиз.

Хуллас, пул инсонни бахтиёр қилолмайди, хапдори бахтсизлигимизга чора бўлолмайди.

Аллоҳ бизни дорихўрликдан асрасин!

Чўнтагимизни пулга, қалбимизни иймонга тўлдирсин!

Шифою малҳамни ўз қадриятларимиз, иймону такво, илму ирфондан топишни насиб этсин!

“Бир муддат зайтун еймиз, сўнгра...”

У қабулхонага кириб, котибага Назиф Бей билан учрашмоқчилигини айтди. Котибанинг юзи жиддийлашди:

– Назиф Бейни сўраяпсизми?

– Ҳа, Назиф Бей билан учрашмоқчиман, – дея тақрорлади у.

– Котиба қайғули оҳангда:

– Назиф Бей билан дийдорингиз Қиёматга қолган, афандим. Ундан ажраб қолганимизга тўрт йил бўлди, – деди.

Бу нохуш хабарни ҳеч кутмагани учун тўсатдан юрагига изтироб чанг солди. “Эй, шунақами?” дея олди, холос. Ҳижронли сукутда бир муддат туриб қолди. Кўзларига бостириб келган ёшлар ёноқларидан сизиб, кўксига томди. Ўзини бир амаллаб қўлга олди-да:

– Раҳматлининг бирор яқини билан учрашсам бўладими? – дея сўради.

– Ҳа, бўлади, ўғиллари Селим Бей шу ерда.

– Ундай бўлса, Селим Бей билан учрашай? – дея титроқ оҳангда ўтинди.

Масъул хоним бир кўришда инсонда ўзига нисбатан ҳурмат уйғотган бу кибор бей афандига: “Селим Бей доим банд бўладилар, қабулга ёздирмай кўришиш имкони ҳар доим бўлавермайди, лекин мен ўзларидан бир сўраб кўраман”, – дея телефонга йўналди.

– Ким деб таништирай сизни, афандим?

– Ўзимни ўзим таништирамоқчи эдим, қизим.

Котиба эътироз қилмасдан хизмат телефонига уланди. Бироздан кейин жилмайиб:

– Салим Бей таклифингизни қабул қилди. Марҳамат, мен билан юринг, – деди.

Зинапоялардан кўтарилдилар. Чўғдай гилам тўшалган коридор бўйлаб бориб катта эшик олдида тўхташди. Котиба эшикни очиб “Марҳамат!” деди. Меҳмон ичкарига кирди. Ўрнидан туриб ўзини кутиб олган чехраси табасумли ёш йигитга қараб юрди ва қўлини узатиб:

– Мархабо! Мен профессор Меҳмет Бойдемир бўлман, – деди.

– Каминангиз эса Селим Жебичи! Марҳамат, ўтиринг, – дея ўтиришга даъват қилди ёш тадбиркор.

Меҳмет Бей ўзига кўрсатилган жойга ўтирган заҳоти:

– Йигирма уч йил, йигирма уч йил... Бир пайтлар менга стипендия бериб ўқишимга сабабчи бўлган инсоннинг қўларини тавоф қилиш учун бу лаҳзаларни кутгандим, – деди ва лаблари титраб, кўзлари ёшга тўлди. – Лекин шундай улуғ инсоннинг қўлини ўпиш насиб қилмади. Ҳозир қанчалик ўкинаётганимни тушунтириб беролмайман.

Ёшли кўзларини артгач, Селим Бейга қаради:

– Аммо ҳеч бўлмаса, шундай инсоннинг фарзандининг қўлини сиққанамдан бахтиёрман.

Меҳмоннинг бу сўзларидан кейин Селим Бей ўрнидан учиб турди. Қулоқларига ишонмасди. Сўзлари ҳайрат нидоси каби жумлаларга тизилди:

– Меҳмет Бойдемир дедингиз-а? Тосяли Меҳмет Бойдемирми?

Профессор йигитнинг бу ҳаяжонли ҳолатига тушунмай боши билан тасдиқ ишорасини берди. Селим Бейнинг кўзлари севинчдан порлади.

– Отам билан бирга сизни кўп изладик, лекин тополмадик, – деди. Профессорнинг ёнига келиб икки қўлини тутди, қадрдон дўст каби маҳкам сиқиб қўйди. – Сизни Аллоҳ етказди.

Бу сўзлардан профессор ҳайратланди:

– Мени изладингизми? Нега изладингиз?

Селим Бей кўзлари кулиб профессорга қаради:

– Биздаги омонатингизни бериш учун...

Профессор “омонат” сўзини эшитиб ҳайрати ортиди. Селим Бей қаергадир сим қоқди. Нарёғдаги кишига “Олдимга кирасизми?” деб гўшакни ўрнига илди. Бироздан сўнг эшик тақиллаб, хонага хушбичим йигит кириб келди. Селим Бей унга ёнига келишни ишора қилди ва қулоғига нималардир дея пичирлади. Йигит бошини тебратиб эшикка йўналди. Селим Бей меҳмон билан тотли суҳбат бошлади. Суҳбатлари қовушган сари чехраларидаги ҳайрат ва шошқинлик ўрнини бир-бирини соғинган қирқ йиллик қадрдонларнинг учрашганидаги севинч, самимият ва ишонч эгаллади. Меҳмет Бей хориждаги таҳсил ва тадқиқотларидан, йигирма уч йиллик юрт соғинчидан гапирди. Кейин Назиф Бейнинг девордаги портретига кўзи тушиб:

— Шундай даражага эришишим ва ҳозирги кунлар учун шу буюк инсондан қарздорман, – деди. – Менга фақат моддий ёрдам бериш билан чекланиб қолмай, маънавий жиҳатдан ҳам қўллаб-қувватлади. Мени ҳеч қачон ёлғиз қўймади. Хорижда таҳсил олганимда бирор хатога йўл қўйганимда хаёлан ёнимда ҳозир бўлди. “Сенга шунинг учун стипендия берганмидим?” дея менга тўғри йўл кўрсатди. У кишини ҳар намозимда дуо қиламан...

Шундай дея кўзларини суратга қадади. Сўнг портрет остидаги бир қарашда бирор маъно бериш қийин бўлган бошқа картина диққатини тортди. Бир рамканинг ичида баъзи жойлари ямалган ва тикилган жуда эски бир жуфт пайпоқ турарди. Бироз эътибор билан тикилиб рамкада баъзи жумлалар ҳам ёзилганини пайқади: “Бир муддат зайтун еймиз, кейин эса...” Селим Бей бир савол бераркан, бошини унга ўгирди, аммо хаёли картинада эди. Саволга жавоб бергач, яна картинага тикилди. Иккинчи жумла ҳам биринчи жумла каби уч нуқта билан тугаган эди: “Бир муддат сабр қиламиз, кейин эса...” Қизиқиши

ИЙМ

ОРТ

КА

БИ

КА

КА

“Б

ЯН

БУ

КА

КА

Т

Р

К

С

И

;

ортди. Бу биринчи учрашуви бўлмаганида ёнига бориб картинани яхшигина кузатарди. Лекин бу иши ҳозир бироз ўнғайсиз, фақат суҳбат орасида кўз қири билан картинани кузатиб, мулоҳаза қилишга уринарди. Ҳар қараганда қизиқиши ортиб борарди. Учинчи жумлада: “Бир муддат юрамиз, кейин...” дея ёзилган ва пастида яна бир нечта жумла бор эди. Энди хаёлини картина буткул забт этди. Охири чидолмади:

– Селим Бей, қизиққаним учун маъзур тутасиз, бу картинага бирор маъно беролмадим...

Селим Бей ўзига хос жилмайиш билан меҳмонига қаради. Чуқур тин олиб:

– Маълумингизким, отам бадавлат инсон эди. Хаётимиз тўқис эди. Кейин нима бўлди-ю, ҳамма нарсамиздан айрилдик. Ўша бойликлардан қўлимизда ҳеч нарса қолмади. Кўшкимиздаги хизматчилар ҳам кетди. Энди овқатларни онам тайёрлар эди. Эсимда, бир куни эрталаб нонуштага фақат зайтун қўйди. Тўқис хаётимиздаги нонушталар ўрнига фақат зайтун... Ҳайрон бўлиб “Бошқа нарса йўқми?” дея сўрагандим. Бу саволимга онам хўнграб йиғлаб юборгани ҳеч кўз олдимдан кетмайди. Онаминг кўз ёшларига жавобан отам: “Бир муддат зайтун еймиз, сўнг эса...” деди ва ўрнидан туриб, қатъий нигоҳлар билан бизга тикилди: “Кўникамиз!” Шундай деб иштаҳа билан бир зайтунни оғзига солди. Бир неча кундан кейин масъул вакиллар кўшкимизни ҳам қўлдан олишди. Чекка маҳаллалардан биридаги кичик, эски уйга кўчиб ўтдик. Қўлга илингулик буюмимиз ҳам йўқ эди. Онам эзгин товушда: “Бу уйда ҳеч нарса йўқ, қандай яшаймиз?” – дея хўрсинди. Бунга жавобан отам: “Бир муддат сабр қиламиз, кейин кўникамиз!” – деди. Ўзим ўқиётган хусусий мактабдан кетиб, давлат мактабига ёзилдим. Эрталаб мактабга автобусда боришдан ўмид қилаётганимда, отам қўлимдан тутиб: “Бугун биринчи кун. Мактабга бирга борамиз”, – деди. Юра бошладик. Мактаб менга жуда узоқ туюлди. Чарчаб отамдан орқада қолганимни эслайман. Отам хаёлга толиб тез юраётгани учун орқада қолганимни пайқамасди. Бироздан кейин

Ортди.
ишига
и. Би-
йигит
шора
Йигит
эхмон
лшган
бир-
граш-
эхмет
ма уч
нинг

кун-
ленга
маъ-
ачон
тога
шу-
йўл

грет
ган
ида
уфт
ада
дат
ар-
ди.
чи
ган
ши

менга қаради. Исён тўла нигоҳларим-ла музтар тикилдим. Бир он менга изтироб билан термулгандан кейин ёнимга келди. Бир сўз айтишга имкон бермасдан, дарғазаб ва шу билан бирга эркаланган тарзда: “Чарчадим”, дедим. Отам эса ниҳоятда сокин оҳангда: “Бир муддат юрамиз, сўнг эса кўникамиз”, - деди. Отам ҳар куни эрталаб барвақт уйдан чиқар ва жуда кеч қайтар эди. Уйга қайтгач ҳам, кичик хонага камалиб оларди. Кўп ҳолларда йиғлаганини сезардик. Бир куни қизиқини устунлик қилиб отамнинг кичик хонасига кирдим. Ерда бир жойнамоз, жойнамознинг устида тасбеҳ бор эди. Деворда эса арабий ёзувда шундай ибора ёзилганди: “Аллоҳ қарзидан қутулишни ният қилганга кафилдир!” Отам айтгандай бўлди. Қийин бўлса-да, вақт ўтиб кўникдик. Бу ҳол бир неча йил давом этди. Бир куни отам жуда бошқача ҳолатда уйга келди. Кўзларига ёш тўлган эди. Ҳар биримизга алоҳида совға қутиси олиб келган экан. Кўшқдан айрилганимиздан кейин биринчи бор уйга халта кўтариб келган эди. Ҳаммамизни тўплади. “Бугун мен учун қандай кун эканини биласизларми?” - деди. Сўзлар бўғзига қадалди. Кўзларидан шашқатор ёш оқди. Гапиролмай қолди. Ҳар биримизга совғаларимизни бирма-бир берди. Қучоқлаб, юзимиздан меҳр билан ўпди. Ўзлари бир бурчакка ўтириб, чўнтагидан газетага ўроғлик бир нима чиқарди. Йиғлаётган эди. Ҳаммамиз ҳайрат билан отамга тикилиб турардик. Газетани очиб, ичидан бир жуфт янги пайпоқ чиқарди. Биз отамиз бу пайпоқни нега кўтариб юрганини ўйлаётганимизда, хаёлимизга келмаган бир ишни қилди. Пайпоқни бурнига яқинлаштириб ҳидлади, қайта-қайта ҳидлади. Ортидан ўксиб-ўксиб йиғлай бошлади. Ҳеч биримиздан садо чиқмасди. Отам ниҳоят ўзига келиб: “Биласизлар, катта миқдорда қарздор бўлиб қолдим. Қарзимни тўлаш нияти билан янгидан иш бошлаганимда ўзимга ўзим “Ҳақдорларимнинг ҳақини бермасдан олдин ўзимга бир пайпоқ олиш ҳам ҳаром бўлсин!” дея қасам ичган эдим. Бугун эса Аллоҳнинг ёрдами билан қарзимдан қутулдим. Ҳеч кимдан бир чақа қарздор эмасман”, - деди. Сўнг кўз ёшлар билан оёғидаги

килдим.
ёнимга
б ва шу
м. Отам
сунг эса
гуйдан
чик хо-
лардик.
к хона-
стида
ибора
танга
вакт
кунни
а ёш
олиб
инчи
гал
а? -
ёш
кун
пай
лик
би-
бир
ега
ма-
иб
иб
ам
ор
ш
и
м
а
и

эски пайпоқни чиқариб, янгисини кийди. Мен ўша эски пайпоқни азиз отамдан ёдгор сифатида ҳамда ибрат учун ўзимга сақлаб қўйгандим. Бу пайпоқлар ҳар куни менга: "Пулларини бергунимча барча топган-тутганим ҳақдорларимнинг ҳақидир", - дейди...

Селим Бейнинг нигоҳлари ўйчан тус олди. Меҳмет Бей эса намланган кўзларини артиб, девордаги ок-кора суратга узоқ тикилди.

- Отангиз мен ўйлагандан ҳам буюк экан, Селим Бей. Мен бўлганимда бундай фароғатли ҳаётдан кейин тангликка тушганимда, балки, ақлдан озишим аниқ эди, - деди ва Селим Бейга қаради. - Сиз нима қилардингиз?

- Бир муддат зайтун ердим, кейин эса... - Селим Бей ўзига хос табассум билан жавоб қилди.

Шу орада эшик тақиллаб бироз олдинги йигит кўлида бир қути билан ичкарига кирди. Селим Бей қутини олиб Меҳмет Бейга узатди:

- Марҳамат, бу узоқ йиллар сизга бермоқчи бўлган омонатимиз!

Меҳмет Бей ғалати ҳиссиётлар оғушида қутини очди. Қутидан барқут халтача чиқди. Халтачани очиб, қутига ағдарган эди, бир нечта олтин танга ва бир хат тушди. Меҳмет Бей моҳирона букланган қоғозни очиб ўқишга тутинди: "Севикли Меҳмет Бей ўғлим. Баъзан истаганимизни қиламиз. Аксар ҳолларда эса, мажбур бўлганимизни қиламиз. Таҳсил ҳаётингиз давомида сизга стипендия беришга аҳд қилган эдим. Лекин таълим жараёнингизнинг кейинги олти ойида сизга пул беришга имконим бўлмади. Бироздан кейин яна имконларга эришдим. Лекин бу гал сизни тополмадим. Агар бундай қарзни кўз ёши ва изтироб билан ўташ мумкин бўлса эди, мен бу қарзни ортиғи билан ўтаган бўлардим. Зеро, севикли ўғлим, бу олти ойлик вақтнинг тўловини тўлашнинг изтироби билан қанча кечаларни кўз ёш билан тонгга улаганимни Раббим билади. Нима бўлганда ҳам, мендаги ҳақингизни ўз пайтининг қадри билан олтинга айлантириб қўйдим. Бу олтинлар сизники-

дир. Булар кўлингизга етганида қарзимни буткул узган бўламан. Меҳр билан Назиф Жебичи”.

Меҳмет Бей ҳолатдан ҳам мутаассир, ҳам хайрон эди. Бу улут инсоннинг буюклиги қаршисида фақат ёш боладай ҳўнг-ҳўнг йилларди, холос. Селим Бей ҳам таъсирланди. Унинг ҳам ёнокларидан ёш сузиларди. Отасининг оқ-қора портретига тикилди. Бир неча йил ўзига маҳзун термулган шикҳлар бу гал севинч билан қараётгандек эди...

Кўзимиз қачон тўяди?

Етишмовчилик нима ўзи? Ҳирсми, пулми? Эътиқодми, таъмами? Меҳрми, вақтми?

Фикри ожизимча, бу гуруҳга кўп сўзлар сиғдириш мумкин.

Кексаларнинг бу борада бир гапи бор: “Одам боласининг кўзини тупроқ тўйдиради!” Биз чиндан ҳам шунчалик, очкўз ва тўймас мавжудотмизми?

Ортикча вазн муаммоси соғлик билан боғлиқ таҳликага айланган дунёда бизни бу аҳволга солган нарса овқатга тўймасликми?

Катта йўлларда бир у ёққа, бир бу ёққа типирчилаб машинасини сурган ҳайдовчилар, спидометрдаги тезлик лимитига қаноат қилмаётган ёшлар, вақти озлигидан шикоят қилиб, йўл қоидаларини бузаётган тижоратчи ҳайдовчилар, мотоциклда шошган курьерлардан: “Нима учун?!” деган саволга оладиган жавобимиз: “Етмаяпти-да!”

Картамиздаги жамғарманинг охири кўриниб қолганида, пулимиз мажбурий ва завқли харидларга етмаётганидан нолиймиз. Ҳатто бу етишмовчиликни таҳлика деб биламиз. Ҳар доим пул озлигидан шикоят қиламиз.

Аслида, етишмовчилик пулдами? Ё истакларимиздами? Севгилисини, хотинини хурсанд қилиш учун ўғрилиққа, бировнинг ҳақиқа кўз олайтирганлар бор. Бу қандай севги-муҳаббат бўлди? Севганининг ҳолатини била туриб, уни жинойтга ундаса, бу нарса севги эмас. Хотин эрининг ойлик маошини била туриб ундан

Иймон

кўп

бор

Д

ини

эма

тўл

ки

хе

ка

ту

аг

п

ч

з

1

кўпини истаса, у оила эмас. Буларнинг биргина номи бор – манфаатпарастлик.

Шу кунларда бошимиздан ўтказганимиз молиявий инқирознинг қўллаб-қувватловчиси “шоппингмания” эмасми?

Хашаматли уйлар, қимматбаҳо автомашиналар, тўлашга қурбимиз етмайдиган кредит, тўловлар, урфга кирган ҳар янги матоҳни харид қилиш ҳирси... “Кийгани ҳеч нарсам йўқ!” дея нолиётган аёлнинг кийим жавонига караганимизда, жуда кўп кераксиз нарсаларга кўзимиз тушади. Лекин яна “етмайди”. Ташқарига чиқаётганда аввал кўринишимизга диққат қиламиз, а? Пойабзалимиз пайпоққа, пайпоғимиз кийимга, кийимимиз камарга, камар тақинчоқларимизга ва буларнинг барчасига мос тушадиган макияжга эҳтиёжимиз бор, шундайми?

Буларнинг барчасини ўрнига қўйиш учун ҳаракат қилганимизда, ўртага чиққан қиймат “етмайди”ни изохлашга етмайдими?

Кексаларимиз кўчада кийиш учун бир сидра, уйда кийиш учун бир сидра, тўй-маъракага кийиш учун бир сидра кийим-боши бўлганини айтишади. Бугун биз ҳафтанинг 5 иш кунинда беш хил кийим кийиб, янги ҳафтада кийим жавонимиз олдида хўмрайиб ўтирамиз: “Кийгани кийимим қолмабди!” Дугонамизнинг туғилган кунига кийган оқшом либосимизни укамизнинг никоҳ тўйида киймаймиз: “Вой, уни ҳамма кўрди-ку!”

Етишмовчилик ва “етмайди”ларнинг сони бор-у, саноғи йўқ. Биз бу савдоларни маромига етиштириш кўйида чопганимиз сари етишмовчилик кўпайиб боряпти. Охир-оқибат бири кам бу дунёда тўймай яшаяпмиз.

Ечимдан гапир, дейсизми?

Қаноат!..

Эришсам, шукр, эришмасам, сабр қиламан

Ризқ – кўп пул топиш дегани эмас, топилган пулни хотиржам сарфлаш демакдир. Ризқ – нон, ош, асал эмас. Меъда бу неъматларни ҳазм қилиши – ризқ. Дунё

тўплаган одам мол-дунёсининг барини еган бўлдими?
Йўқ, ҳар қанча уринма, фақат ризкингни ейсан.

Бир инсон: “Бир ширмой патир ҳасратидаман”, – дея
йигларди. Касал эди, нон еёлмасди. Қанчадан-қанча
бойлар бор, касаллиги туфайли истаган нарсасини еёл-
майди.

Кишлокка борганда дов-дарахтларни кўриб баҳри ди-
лим очилади. Сон-саноксиз япроқлар бор. Ҳаммасининг
ризқу насибаси бор, ризқи келмаса, курийди. Атрофга
қарайман, Аллоҳ мушукка мўйна кийдиради. Илон-
га қимматбаҳо тери. Текинга. Бу уларнинг ризкидир.
Кўйлар шунча захарли ўтларнинг ичидан фойдали гиёҳ-
ўтларни топиб ейди, ризқини топади. Бургутлар ўлган
ҳайвонларнинг жасадини ейди, атроф топ-тоза бўлади.
Чувалчанг лисони ҳол билан “Мен ожизман, заифман”, –
дейди. Аллоҳ чувалчангга тупроқдан ризқ беради.
Денгиздаги балиқ “Мен ўзимга кўйлак тиколмайман”,
дейди. Аллоҳ балиққа либос бичади, тикиб кийдиради.
Тагин ранг баранг, безакли кийимлар кийдиради.

Ҳалол ризқ – иқтидор ва ихтиёр билан мутаносиб
эмас. Яъни инсон ақли ва меҳнаткаш бўлгани учун
бойиб кетди, деган гап йўқ. Ризқни унга Аллоҳ на-
сиб этган. Ишлаб топдим дейиш тўғри эмас, бу ўзини
илохлаштирмақ демакдир.

Қурбақа сигирни кўриб, мен ҳам шундай бўламан,
дебди. Шишибди, шишибди охир-оқибат пақ этиб ёри-
либди. Ҳирс мана шудир. Ҳирс бой бўлишни истаган
одамни еб битиради.

Инсон Аллоҳнинг раҳимлилиги ва ҳукмронлигига
сиғинса, ҳаловат топади.

Бойлигини хотиржам еёлмаётганлар, уй олиб тинчгина
яшолмаётганлар, ёстиғимиз остида жамғарган пулларни
хузур билан еёлмаймиз. Кузатганларимиз шуни тақозо
қиладики, ҳаёт биз истагандек давом этмайди.

Шундай экан ҳирсмандликка ҳожат йўқ. Албатта,
яхши яшаш учун ҳаракат қилиш керак. Бадавлат бўлиш,
кўп пул топиб яхши яшаш учун ҳирс эмас, дастур керак.

иймо
Вата
курб
риш
бада
ли в
Б
лан
бўл

га
хо
на

м
т
б
д
б
к

у
н
а
у

к
ё

с

д

Ватан ва халқ манфаатини бойлик орттириш йўлида қурбон қилиб юбормаслик керак. Бировларга ёрдам беришни, эҳтиёжмандларга мурувват кўрсатишни истаб бадавлат бўлиш учун ҳаракат қилинса, топгани баракали ва татимли бўлади.

Бойликни севган инсон хирс билан эмас, қаноат билан талаб қилсин, токи мол-дунё баракали ва татимли бўлиб келаверсин...

БЕРМАСА МАЪБУД...

*Амри маҳол деб, Аллоҳ пешонангга ёзмагану,
сен ҳаракат қилиб чарчамайдиган ишга айтилади.*

Насиб сўзини кўп ишлатишни яхши кўраман. Охирига кўзим етмаса, олдиндан ҳисобини олмаганим бирор ҳолат ё саволга дуч келсам, “насиб” дейман. “Сен ҳамма нарсага “насиб” деб кетасан!” деган яқинларим бор.

Ниманидир қўлга киритиш учун мужодала қилиш муҳимлигига, албатта, ишонаман. Тақдирга иймон келтирганим қадар, ҳаракат ва ғайратга ҳам ишонаман. Ёнбошлаб ётиб ҳеч нарсага ҳаракат қилмай, “тақдир-да!” деган одамдан жаҳлим чиқади. “Туяни қозиққа маҳкам боғлаб, сўнгра таваккул қилиш керак” деган мезон энг қадрли, энг мантиқли қараш ҳисобланади.

Муваффақиятга эришиш, орзу-режаларнинг рўёби учун мужодала қилиш экан, “ё насиб” дея югуришнинг, “ё насиб” дея меҳнат қилишнинг маъносини янада чуқурроқ англайман. Манзилингиз қаер бўлса, мақсадга эришиш учун қанча ҳозирлик қилсангиз қилаверинг, шартлар қанчалик сизнинг фойдангизга ишласа ишлайверсин, ҳар бир ҳолатда “ё насиб” дейишни тавсия қиламан.

Тақдирга иймон келтириш ёнбошлаб ётиш маъносини билдирмайди. Мақсадига, орзу-истакларига эришиш учун қўлидан келганча эмас, ҳатто қўлидан келадиганининг ортиғи билан ҳаракат қилса-да, истаганига эришолмайди. Насиб дегани, мана шу ҳаракатларим,

ғайратим билан кўзлаган мақсадимга эришсам, шукр, эришолмасам, сабр жандасини кийишга тайёрман, дегани. Бу китобий изох эмас. Қайта-қайта “насиб” каломини қўллаганимдаги ҳиссиётларимнинг ёзувда ифодаланганидир.

Университет имтиҳонларига тайёрланаётган бир шогирдим бор эди. Бир неча йиллик имтиҳон топшириш тажрибасига эга, синовларни топширолмай енгилиш изтиробини ҳам бошдан ўтказгани учун ҳамма нарсага тайёр эди. Отаси билан бирга имтиҳон топширишга бораётганида кичик автоҳалокатга йўлиқади. Ота-болага зарар етмаган бўлса-да, ҳалокат кўрқувидан чикмагани учун имтиҳонни яхши топширолмайди ва ўша куни университетга кириш фикридан воз кечади.

Бир неча ойдан кейин бир ишга жойлашибди. Учрашиб қолганимизда менга бўлган воқеани айтиб берди. Ишлаётган жойидан жуда мамнун эди. Юз-кўзи, гап-сўзларидан “Яхшиям, университетга кирмаган эканман” деяётгандай эди. Балки, университетга кирганида бунчалик яхши имкониятларга дуч келмаслиги, hozirгидек яхши ишламаслиги мумкинмиди?..

Бир ривоят ўқиган эдим.

Султон Маҳмудга жуда фақир, ҳатто қашшоқлигидан фахрланадиган бир одам ҳақида гапиришади. Султон Маҳмуд унга ғурурини оғритмай ёрдам бериш кераклигини ва ўзига буни сездирмасликни айтади. Хизматкорлардан бири пиширилган товукнинг ичига олтин тангалар тўлдиради-да, қашшоқ одамнинг эшиги тагига қўяди.

Орадан бир қанча вақт ўтади, аммо фақир одам ҳамон ўша аҳволда яшаётганди. “Балки, жуда катта миқдорда қарздорлиги бордир” дея одамлар эшиги олдига пиширилган товукнинг ичига олтин тўлдириб қўйиб кетаверишади. Орадан бир неча ҳафта ўтиб, ўша одамнинг ҳаётида ҳеч қандай ўзгариш бўлмаганини кўрган масъуллар шубҳаланишади. Ўзини фақир ва қашшоқ кўрсатиб, одамлардан тиланиб юрадиган бир юзсиз бўлиши мумкин, деган эҳтимолга борадилар. Ҳолатни

Султон Маҳмудга билдирадилар. Султон Маҳмуд бу воқеани ўзи ўрганиш учун оддий инсон либосида хонадон эшигини тақиллатади. Очлигини айтиб, фақир одамнинг уйида меҳмон бўлади. Овқатдан кейин суҳбат асносида Султон Маҳмуд эшигига савобталаблар ёрдам ташлаб кетиш-кетмаслигини сўрайди. Вақт-вақти билан қўни-қўшниларнинг ёрдам бераётганини айтган киши, “ёрдам берганларнинг ҳам, бермайдиганларнинг ҳам ҳақиқа дуодаман” дея жавоб қилади. Бу кишидан гап олишга уринган Султон Маҳмуд шу кунгача ўзига қилинган энг ғалати ёрдам бўлган-бўлмаганини сўрайди.

– Икки бор эшигимга пиширилган товук қўйиб кетишибди, – дейди фақир киши. – Ҳар хил ёрдамни кўргандим-у, бунақасини ҳеч кўрмагандим.

– Товукларни едингизми? – дея сўрайди гап айланиб ўзини қизиқтирган мавзуга тақалганидан жонланган Султон Маҳмуд.

– Мен ва оилам йиллар бўйи қуруқ нон билан қорин тўйдиришга ўрганиб кетганмиз, – дейди йўқсил одам. – Эшигимда пиширилган товукни кўриб, мен ҳам, болаларим ҳам товук ейишга ўрганмаганмиз, дея уни сотдим. Товук пулига бир неча кун нон олиб едик...

Бу жавобдан кейин Султон Маҳмуд ўша тарихий сўзларини айтади: “**Раво кўрмаса Маъбуд, найласин Султон Маҳмуд?!**”

ҚЎШНИНГИЗ МУҲТОЖ БЎЛСА, ИЙМОНИНГИЗНИ ТАФТИШ ҚИЛИНГ

*Кам берганингдан хижолат бўлма!
Йўқчилик бундан-да камдир...*

Ҳаётимизда унутишимиз қийин бўлган кўп ҳолатлар юз берган. Бировнинг ичида соғинч ҳасрати, кимнингдир қалбида аламли кутиш, яна бировнинг кўнгли армон билан тўла. Баъзан шундай воқеаларга гувоҳ бўласизки, бир неча кун таъсиридан чиқолмайсиз. Яна шундай воқеаларга дуч келасизки, йиллар бўйи кўз ўнгингиздан

нари кетмайди. Баъзи воқеалар ҳаётингизни ўзгартириб юборса, баъзи изтироблар умрбод кўнгил ярангизга айланади.

Унутилиши қийин бўлган кўп нарсалар бор ҳаётимизда. Мен ҳам ҳеч қачон унутолмайдиган бир хабар олгандим. Очликдан ўлган бола ҳақида хабар юборишибди. Хабарнинг тафсилотлари муҳим эмас. Аммо бизнинг тупроқларда бир бола очликдан ўлганини биринчи бор эшитишим эди. Бир гўдакнинг очликдан ўлиши кўнглимга давосиз дард индирган. Бир гўдакнинг бир неча кун бир бурда нон емаган, бир пиёла сув ичолмагани сизга изтироб бермаса, юрагингизни кўздан кечиринг. Ҳатто инсонлигингизни ҳам...

Қўйидиги ҳикояни бир ўқувчим жўнатган эди. Уни ўқир эканман, очликдан ўлган гўдак ва оммавий ҳиссизлигимиз ҳаёлимга келди. Ҳикояни ўқиб, қўлимдаги мобил телефон ва уст-бошимдан уялдим. Яна емакхоналарда сарфланадиган пулларимдан ҳам. Кўрайлик-чи, сизга ҳам таъсир қилармикан?

“Кулчанинг пулига жаннатни сотиб оламан”

Сўнги дарс ҳам тугаяпти. Ўқувчилар дарс ниҳояланишини кутиб бетоқат бўлишяпти. Ўқитувчига сездирмай дафтар-китобларини портфелларига сола бошлашди. Фақат Алигина кетишга ошиқмаяпти. Ниҳоят, кўнғироқ чалинди. Ўқувчилар гурр этиб эшикка йўналдилар. Али ўрнидан қўзғалмади. Бамайлихотир нарсаларини йиғиштира бошлади. Аҳён-аҳёнда кўз қирида ўқитувчисига қараб қўяр, синфдошларининг бари кетишини пойларди. Ўқитувчи унинг кетишга ошиқмаётганини билди:

- Тинчликми, Али? – деди. – Уйингга қайтмайсанми? Али ҳамма синфдошлари кетиб бўлгач, деди:
- Сизга айтадиган гапим бор эди, устоз.
- Яхши. Нима демоқчисан?
- Аҳмад ўртоғимиз бор-ку...
- Ҳа, нима бўлибди Аҳмадга?

Она

ёрд

Ҳа

охи

ган

пу.

хо

ха

ха

ва

б

э

г

1

1

– Уларнинг иқтисодий шароити яхши эмас, шекилли. Онаси нон халтасига тузукроқ егулик солмайди.

– Хўш?

– Унга ёрдам беришни хоҳлайман. Аммо мен унга ёрдам бераётганимни билса, ранжиб қолиши мумкин. Ҳар куни бир тешиккулчага етадиган пул йиғиб, ҳафта охирида сизга берсам, сиз уни Аҳмадга берсангиз, дегандим...

Али шундай деди-ю, чўнтагидан бир ховуч майда пулларни чиқариб, ўқитувчисининг столига қўйди. Нурхон муаллима пулларга тегмади. Ўтириб ўйга ботди. Али ҳақидаги маълумотларни титкилади. Алининг оиласи ҳам иқтисодий жиҳатдан унча яхши эмас. Бу тиришқоқ ва севимли ўқувчиси бунча беғубор, мулоҳазали бўлмаса-я?! Бадавлат оиланинг боласи бўлмаса-да, эҳтиёжмандларга ёрдам беришни истарди. Бунинг устига, ёрдам қилганини билдирмоқчи эмас.

– Тўхта, ҳой, Али, – деди Нурхон муаллима. – Билишимча сизларнинг ҳам моддий аҳволингиз унчалик яхши эмас ёки мен янглишяпманми?

– Тўғри, устоз. Отам мардикорчилик қилади. Ҳар доим ҳам иш топавермайди. Аммо мен ҳам ишлайман, дарсдан бўш пайтларимда. Пул топаман.

– Қаерда ишлайсан? – ҳайратланди муаллима.

– Тешиккулча сотаман.

Нурхон муаллима яна ўйга ботди. Ҳали бунчалик беғубор яхшилик кўрмаган эди. Ўзи эҳтиёжманд бўла туриб камбағал ўртоғига ёрдам беришни истаган болани ниятидан қайтариш учун бирор чора излади. Шундай қилиши керакки, севимли ўқувчисининг кўнгли синмасин. “У билан бироз гаплашиб ўтирсам, балки, фикридан қайтарарман”, – дея ўйлади. Кейин Алига қаради:

– Катта бўлганингда ким бўлмоқчисан?

– Жуда ҳам бой тадбиркор! – қатъият билан жавоб берди Али.

– Нима учун?

– Инсонларга кўпроқ ёрдам бериш учун!

ижа
тириб
га ай-
бор
р ха-
юбо-
ммо
би-
дан
инг
ол-
ке-

ди.
ла-
иб,
м.
и.

– Ажойиб, – деди Нурхон муаллима. – Менга қара, Али, Аҳмаднинг оиласининг моддий ахволи яхши эмас, бу тўғри. Аммо сизларники ҳам улардан кўп фарк қилмайди. Одамларга ёрдам беришни каттиқ хоҳларкансан, шошилма, катта бой бўлганимда муҳтожларга кўмак берасан. Бўладими?

– Бўтмайди, деди Али. Ҳозир қилишим керак буни. Нега бўтмайди?

Бунинг уч сабаби бор: барибир бу пул меники эмас. Яхшилик қилганим учун Аллоҳ мени инсонларга яхши қилиб кўрсатади. Инсонлар ҳам бундан таъсирланиб, мендан кўпроқ тешиккулча сотиб оладилар. Натижада ҳатто кун бўйи ҳаракат қилганлардан ҳам кўпроқ тешиккулча сотаман. Аввало маҳалламизда Ҳасан амаки деганлари бор, ҳар куни иккита тешиккулча олиб каптарларга беради. Иккинчидан, “Ниҳолни қай томонга эгсанг, шу томонга қараб ўсади”, – дейишади. Ҳозирдан яхшилик қилишни ўрганмасам, катта бўлганимда яхшилик қилолмайман. Учинчидан, энг муҳими, катта бўлганимда жуда катта ва бой ишбилармон бўлишни истаيمان. Ўз вақтида етарли сармоя ажратмаганлар катта ишбилармон бўлолмайдилар.

Нурхон муаллима рўпарасида катта одам тургандек ўқувчисини диққат билан эшитарди:

– Охиргисини унча англамадим. Бироз очикроқ гапирасанми?

– Ҳа, – деди Али. – Ҳозир бой бўлмаганим учун фақат бир кунда бир дона тешиккулчанинг пулини ёрдам қиламан. Бундан ортиғини беролмайман. Аллоҳ кучи етганчалик яхшилик қилганга жаннатни ато этади. Ҳозирги кучимга кўра, мен учун жаннатнинг нархи бир тешиккулча пулининг миқдоричадир. Агар бой бўлолмай вафот этсам, бир нечта тешиккулчанинг пули билан ҳам жаннатга қира оламан. Бундан ҳам фойдали, сердаромад савдо борми?..

Нурхон муаллиманинг кўзлари ёшланди. Тасдиқ маъносида бошини ўйнатиб, столи устидаги майда пуллар-

ни
бун
олм
хая
тоғ
кул
са
зи
ту
ке
тў
бо

қ
а

ни бир-бир тўплашга киришди. Шу пайтгача унга пул бундай қадрли туюлмаганди. Гўё дунёнинг энг қиммат олимусу тавҳарлари, маржону ёқутларини ушлагандай ҳаяжонлашарди. Ҳовучидаги пуллар ҳатто қимматбаҳо ташлардан ҳам қийматлироқ эди. Бу пуллар, тешик-кулча ортидан келган пуллар Жаннатни сотиб оладиган сармоя эди. Тушириб юборишдан чўтигандай ҳовучида зинчиларди, тешик кулча пулларини. Ўтирган жойидан сиратмай қолди Нурхон муаллима. Юраги ҳаприкиб кетаётганини, таъриф, қийин туйғулар юрагини ҳадирасганини ҳис қилди. Бирдан ҳўнг-ҳўнг йиғлай бошгади. Йиғлади. Йиғлади. Узоқ йиғлади.

Ўзига келганида кеч тушганди. Содик қоровул оҳиста қадамлар билан мактабдан чиқиб кетаётган Нурхон муаллиманинг “Тешиккулча пуллари билан жаннатни сотиб олиш...” дея ўз-ўзига шивирлаб кетаётганини эшитиб қолди. Қоровулнинг: “Нима дедингиз, устоз?” деган саволини эшитмаган Нурхон муаллима, Содикнинг хайрон нигоҳлари остида қоронғулик ичига шўнғиб кетди...

Ҳикояни ўқиб, Алини олқишлаб қўйгандирсиз. Ўзингиздан уялган бўлсангиз ҳам, ажаб эмас. Агар моддий аҳволингиз унчалик яхши бўлмаса ҳам, икки дона нон олиб атрофингиздаги бирор фақирнинг эшиги олдига қўйинг.

Бирор мактабнинг эшиги олдида кутиб, пойабзали йиртиқ болага янги пойабзал олиб беринг.

Муҳтож қариндошингизга ёрдам қўлини чўзинг.

Болаларингизга олиб келган бир кило олмадан икки донасини қўшнингизнинг болаларига илининг.

Ҳозир одамларга ёрдам қилиш, Алининг таъбири билан айтганда, “Жаннатни сотиб олиш” жуда осон. Фақат қалбингиз кенг, инсонийлигингиз тирик бўлса бўлгани!

Эсингизда бўлсин, нонни бошқалар билан баҳам кўриш уни ейишдан кўра лаззатлироқ!..

га қара,
и яхши
дан кўп
қаттиқ
нингга

к буни.

и эмас.

яхши

ганиб,

ижада

к те-

маки

кап-

онга

дан

ях-

тга

ни

тар

ек

а-

н

р-

х

-

-

і

і

ИЛОҲИЙ ТАҢБЕҲ

Кўчада уст-боши кир, вужуди ниҳоятда озгин қизалоқ ўтган кетганга тиланиб, садақа сўраётган эди. Қизалоқнинг хвада кийимлари, ирkit юз-қўллари кўзи тушган инсонни наришон қиларди.

Тиланчи қизалоқ ёлвораётган кўчадан кўркам йиғит ўтди. Бир қаранда қизча диққатини тортди, аммо орқасига ўгирилиб қарамади. Катта, хашамдор ховлисида уни бахтиёр ва ҳаловат ичида яшаётган оила-си чиройли тузалган дастурхон кутарди. Лекин дастурхон бошида ўйлари бояги кўчада тиланчилик қилаётган қизалоққа тақалаверди.

Хиссиётлари уни таъқиб этар, шу қизчага уч-тўрт сўм садақа бермагани учун ўзига-ўзи эътирозлар қиларди. Сўнг айбдорликдан қочишнинг энг осон йўлини топди: Аллоҳга эътироз билдирди.

- Аллоҳим, Ўзинг ҳар нарсага қодирсан-ку, шугина қизалоққа раҳм қилсанг, уни муҳтожликдан халос қилсанг бўлмайдимми?!

Қалбининг туб-тубидан шундай Илоҳий Садо таралди:

- Сени нега яратганим ва бунча мол-дунёни нега берганимни тафаккур қилмайсанми?!

ҚАЛБИНГИЗ ВА РУҲИНГИЗНИ ҚУВВАТЛАНТИРИНГ

Берувчи қўл олувчи қўлдан яхшироқлиги, садақа умрни узайтириши, мусибатлардан халос бўлиш учун жонлиқ сўйиш, катта мусибатлардан соғ-саломат, беталафот чиққандан кейин жонлиқ қурбонлик қилган афзаллиги тарих сузгичидан ўтган оят ва ҳадисларнинг бизга қолдирган одатларидандир. Ислom хамиртуруши билан озиқланган маданиятимиз баҳам кўришни ҳаёт тарзига айлантирган. Биз яшаётган аср эса ғарб маданиятининг худбин қарашлари ҳукмрон бўлган давр

И
хис
тав
де
ку
Кў
ўр
ма

Р
о
к
в
т
л

ҳисобланади. Яъни баҳам кўришни эмас, жамғаришни тавсия қиладиган маданият. (Агар буни маданият дейиш тўғри бўлса!) Қанча кўн жамғарсанг, шу қадар кўн бахтли бўлишни уқтираётган маданият(сизлик). Қўнғидаги имконлар билан бошқаларни севинтириш ўрнига, тинимсиз яна бир янғисини тарғиб қиладиган маданият(сизлик).

Хорижда нашр қилинадиган Social Psychological and Personality Science журналида Kurt Gray исмли тадқиқотчи олимнинг изланишлари натижасидаги хулосани ўқиб, катдим. Бизнинг маданиятимиз, урф-одатларимиз ва келрятларимизга синғиб кетган оддий ҳолатлар тадқиқотчи томонидан исбот қилиниб, илмий изланиш даражасига олиб чиқилганидан кулгим қистади.

Биз яшаётган олам турли хавф-хатарлар ва машаққатларга тўла. Бу ҳаёт билан мураса қилиш учун қувват, сабр ва ирода каби инсоний хусусиятлар муҳим аҳамиятга эга. Бундай хислатлар соҳиби бўлган фарзандлар тарбиялашни ким ҳам истамайди дейсиз? Гарвард университетиде ўтказилган бир тадқиқот ахлоқ муносабатлари учун юқоридаги хусусиятлар инсонда бўлиши кераклигини исботлабди. Social Psychological and Personality Science журналида чоп этилган тадқиқот хулосаларига кўра, бир кишининг бошқа инсонга яхшилик қилиши, ҳатто бир инсонга ёрдам беришни ўйлаши, ўша инсонни машаққатларга сабр-тоқатли бўлишга ундайди ва ҳатто жисмоний жиҳатдан инсонни янада бақувват қилар экан. Gray тадқиқотида иккита тажрибани режалаштирибди. Биринчи тажрибада кўнғиллиларга бир доллардан пул берилибди ва бу пулни ё ўзларига сақлаб қолиш ёки хайрия ташкилотларига садақа қилишлари мумкинлиги айтилибди. Ундан кейин қатнашчиларга 5 либре (2,5 килограммга яқин) юкни кўтариб тура олганларича кўтариш сўралади. Ўзига берилган пулни хайрия ташкилотларига бағишлаганлар бу юкни бошқаларга нисбатан 10 дақиқадан кўпроқ ушлаб тура олишибди. Иккинчи тажрибада эса орзу

қилинган
тибос

Озғин
Эди.
Кўзи

кам
тди,
дор
ла-
ур-
ган

М
и.
:

қилиш билан боғлиқ тадбир ўтказибди. Бу тажрибада кўнгиллиларга ўзлари билан боғлиқ хаёлий ҳикоя тўқишлари сўралибди. Бу ҳикояда ўзига ёки бошқа инсонга ёрдам берганда ё бирор зарар етказганда, умуман ҳеч нима қилмаганда нималарни ўйлашни ёзиш топширилибди. Аввалги тажрибада бўлганидек, ўзига ё бошқа бировга ёрдам қилишни хаёл қилганлар кучувват ва сабр-тоқатда бошқалардан кўра олдинда экани аниқланибди.

Бу тадқиқотларни ўтказган Kurt Gray тажрибаларини ахлоқий маънода “Ҳақиқатга айланган башорат” дея номлабди. Яъни инсон яхшилик қилганини ўйлайди, ўзини яхшилик қилгувчилардан деб ҳисобласа, кучли, бақувват ва иродали ҳис этади. Парҳездан депрессиягача бўлган муаммоларни енгиш учун ҳам атрофдагиларга яхшилик қилиш билан енгиш осон йўл эканини таъкидлаган Gray, “Балки, ишга кетаётиб, жуда мазали егуликка қарши туришнинг энг яхши йўли – эрталаб бирор мухтожга садақа беришдир”, – дейди. Бу усул безовталиқ ва депрессиядан қутулиш учун ҳам яхши натижа беришини таъкидлаган Kurt Gray “Бошқаларга ёрдам бериш ўз ҳаёти назоратини янгидан қўлга олишнинг энг қулай йўли бўла олади” дея депрессия ва ҳаловатсизлик муолажаси билан боғлиқ ажойиб ечим мисол келтиради. “Берувчи қўл олувчи қўлдан яхшироқдир” деган Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг умматларимиз. Олганда, йиғганда эмас, берганда, баҳам кўрганда кўпроқ хурсанд бўлишимизни Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам бир неча аср олдин айтиб кетганлар. Демак,

севиниш учун севинтиринг;

севилиш учун севинг;

кўпроқ топиш учун топганларингиздан улашинг.

Буларнинг бари сизни маънавий-руҳий жиҳатдан кучли қилади.

Руҳий кучнинг моддий кучдан устунлигини англамаган ғарб моддий жиҳатдан кучлилигига қарамай, маънавий жиҳатдан чўкиб кетмоқда.

Рухияти тушкун (маънавий жиҳатдан синган) футболчи бакуват бўлса ҳам, етарлича тайёргарлик кўрган бўлса ҳам, яхши ўйнаёлмайди.

Мушакларингиздаги қувватга эмас, қалбингиздаги қувватга ишонинг.

Қалбингизни олиш, йиғиш эмас, бериш ва баҳам кўриш қувватлантиради.

Берувчи қўлга боғлиқ қалб, йиғувчи қўлга эгалик қиладиган қалбдан кўра кучлироқдир. Қалбингиз ва руҳингизни қувватлантиринг.

Иқтибос

Инсон изтироб билан ҳаётга янгича истиқбол натижасидан қарайди. Қайғулар мулоҳазага чорлайди. Изтироб билан инсоннинг ҳиссиётлари, тушуниш қобилияти бойийди. Инсоннинг руҳи қайғу билан улғаяди, юксалади. Дардда сохта ҳаётда топилмайдиган буюклик бор. Изтироб ортида мудом кенг кўнгил бўлади. Изтироб чекмагунича инсон идеал қатъият билан мужодалага кирмайди. Чунки роҳат инсонни ҳиссиз ва кучсиз қилади. Чунки “тўкин-сочинликда фазилатлар сарғайиб сўлади”. Изтироб чеккан киши маъзур кўришни билади. Чунки қайғу доим асос излайди. Инсон қалбининг тубига қайғу билан тушади. Ўзи учун энг қийматли маълумотларни изтироб ёрдамида тўплайди. Изтироб руҳни ҳаракатга келтиради. Агар енгилиб йиқилмаса, инсон изтироб билан катта куч тўплайди. Инсон ўзини қайғу соясида енгади. Инсон ҳақиқатни қайғу ёрдамида идрок этади.

Камол Ўролнинг “Иймон анатомияси” китобидан.

Иқтибос

Инсон “вов” ҳарфи шаклида яралади. Бир муддат қаддини тик тутса, ўзини “алиф” санайди. Инсон мудом букилиб яшайди. Ҳолбуки, тик ва тўғри бўлган куни ўлади. Бандаликнинг маънисини “вов”дадир, “алиф” илоҳият ва аҳадият (Аллоҳнинг биру борлиги тажалли-

си) тимсолидир. Шунинг учун ҳам лафзи илоҳий “алиф” билан бошланади. “Алиф” коинотнинг калити, “вов” эса коинотдир. Рабби бандаларининг “вов” каби камтар бўлишини истайди. Мусо “дол” бўлган эди, бироқ Фиръавннинг кўзи “алиф”да қолди. Иброҳим оловда “вов”, Намруд эса биззот, оловда ўтин бўлди. Юнус балиқ қорнида “вов” шаклида ётиб ўзини қутқарди. Инсон она қорнида икки буклансагина тинчланади. Бутун бўйи басти билан чўзилиб ётса ҳам, ким мазорда тинч экан? “Вов” “Алиф” билан нақадар яхши муносабатда бўлса, коинотнинг мувозанати ҳам шундай силлиқ бўлади. Ким кимни эсласа, аввал ўшанга югуради. Коинотда барча жисмлар бўшлиқда айланар экан, балки, шунинг учун ҳам инсон бўшлиқда қолиб кетмагандир. Рабби қалбини иймон билан тўлдирган. Аввали “алиф”дир, бир илоҳий нафас билан оқибати “вов” бўлади коинотнинг. Маъносини билмаганлар “вов” демайди, “вой” дейди. Буни англаб етганида, вовайлолар дейдилар. Яъни “вов” бўлмагани учун фарёд қиладиганларнинг ҳолидир вовайлолар. “Алиф” – дарахт, инсон унинг шохидир. Азроил уни бутамоқ учун келса, нафас товуши дағаллашади. Ҳар бири “дол” бўлади ва ўша дарахтдан ризқланади. “Вов” бўлган дарахтнинг соясидан паноҳ топади. Ва Аллоҳ инсонга садо беради, Пайғамбар соллаллоху алайҳи васаллам тилларидан етказилган хабарда инсонга “ҳам “дол”, ҳам “вов” бўл”, дейилади. Бировнинг олдида эгилиш нақадар машаққатли?! Кимнингдир буйруғига итоат этиш нақадар оғир? Не-не шохларга бўйин эгмаган инсон, ўзи кўрмаган борлиққа итоат қиладими? Инсон ўзини ҳам билмайди. Икки “лом” бири-бирига уйкашиб коинотни тутиб турган устунлар каби “алиф” атрофида турибди. Коинотнинг кезувчилари юмалоқланиб сўнгги ҳарф каби ортидан кетаркан, инсон йўловчиликда ортда қолмаслик дардини қачон англай экан? Машаққатдир, пушти паноҳи йўқ. Оламга ва овозларга диққат қилганлар қутлуғ чақирикни эшитади: “Сабр ва намоз билан Аллоҳдан ёрдам сўранг!” Сўнгра

инс
учу
“Эг
зиб
ето
бал
(йў
ли

А
М

а
д
с
и
(
)

Инсон ва ҳузур
Инсонни чақиради, балки, жаннат ифориини ҳидлатиш
чундир бу даъват? Балки, ҳузурига чақираётгандир?
Эдил ва Мен сенинг бошингни кўкларга етказаман, ке-
нб охирига столмайдиганинг жаннатлар, санаб адоғига
сломмайдиганинг неъматлар ато этаман” демоқдадир,
Балки? Сажда қилиш, “вов” бўлиш, “вой” демаслик, “ло”
бўлиш Раббининг қаршисида бор бўлиш, юкса-
ди демасдир.

Иқтибос

НЕГА ҚАЛБИМДА НАМОЗГА МУҲАББАТ ЙЎҚ

Бир талабам савол берди:

– Маълумки, намоз – исломнинг биринчи фарзи.
Аммо қалбимда намозга муҳаббат йўқ. Нега намоз ўқиш
машаққатли туюлади?

Инсонни иштиёқ ва манфаат бошқаради. Мўмин
аввало мусулмон одобига хос бўлмаган иштиёқу ман-
фаатлардан тийилиши лозим. Сўнг ҳалол амаллар ва
солиҳлар даврасига қўшилиши, “Бугунга қадар нафсим
истагандай яшадим. Бугундан бошлаб фақат Аллоҳнинг
буюрганига итоат қиламан!” деган ниятда собит туриши
керак. Бу қарор инсоннинг дунёси ва охиратини жан-
натга айлантиради. Аллоҳ истагандай яшаш инсондан
кучли иймон талаб этади. Бундай иймонга ҳақиқий ий-
мон сабоқлари ва суҳбатлари орқали муяссар бўлинади.
Фикри ожизимча, инсон намозларда бардавом бўлиш
учун аввало атроф-жавонибини ўзгартириши керак.
Дўсту ёрлар, таниш-билишлар, доимий муомала-му-
носабатда бўладиган кишиларининг инсонга таъсири
бениҳоя бўлади.

Саксон ёшдаман, аммо ҳануз маънавий дунёимга
фойдаси бўладиган инсонлар томонга ошиқаман. Чунки
ҳаром селдай оқади. Ҳаромни қувватлайдилар, ҳаромни
тарғиб қиладилар. Бундай пайтда ўзини мажбурлаб
бўлса ҳам инсон олимлар, солиҳлар даврасига бориши

керак. Ҳар доим ҳам тафсир ўқишга имкон ва вақт топа-вермайди. Аммо шундай инсонлар борки, умри, ҳаёти, ҳолу ҳаракати, ҳар қадами билан инсонга таълим беради. Улардан фойдаланиш ақлнинг озукасидир.

Аҳамият берилса, масжидга бормайдиган, намоз ўқимайдиган инсонлар аввало дунё ҳаётида машаққатда яшайдилар. Масжидлар Нуҳ алайҳиссаломнинг кемасидир. Нуҳ алайҳиссаломнинг кемасига ҳайвонлар чиқди, аммо ўғли чиқмади. Намоз ўқимаётганлар ҳам Нуҳнинг кемасига чиқишни истамаётганлардир. Ўйлаб кўрингчи, халоскор кемага чиқмаганлар кимлар эди? Изланиш керак, ўқиш керак...

Намозга муҳаббат

Намоз ўқишга аҳд қилган инсон жисмонан шундай демоқчи бўлади: “Менинг заруратим йўқ. Заруратим Аллоҳ буюрганга итоат этишдир!”

Учрашув ва семинарларда менга шундай савол билан мурожаат этишади: “Фарзандларимизга намозга муҳаббатни қандай уйғотишимиз мумкин? Болаларимизни намозларни вақтида, бенуқсон адо этишлари учун нима қилишимиз керак?”

Шундай жавоб қиламан уларга:

“Аввало ўзимиз Ислом арконларига хос, мусулмон ҳаётида яшашимиз керак! Энг гўзал ва мукамал сабоқ амали, хатти-ҳаракати билан сабоқ беришдир. Мен болаларим ва фарзандларимга намоз ўқинглар, демаганман. Рафиқам ва фарзандларим билан сайру саёҳатларга чиқадиган бўлсак, “қайси уловга чиқсак, тез ва бехатар манзилга етамизу, намозларимиз қазо бўлмайди?” дердим. Болаларим намозга бўлган муносабатим ва муҳаббатимни кўриб улғайдилар. Балки, намоз ўқинглар, дея мажбурлаганимда ғурурлари оғрир, намозга мажбурият юзасида.. қарармидилар?”

Баъзан намоз ўқиш менинг нафсимга ҳам малол келади. Кексаман, бетобман. Таҳорат олиш, намоз ўқишга қийналаман. Аммо нафсга оғир ҳолатда намоз

И
ўқ
хо
ва
фа

га
и
к
т
у
:

топа-
саёти,
Бера-

амоз
атда
аси-
ди,
инг
чг-
ш

Иймон ва хузун

Ўқиш Аллоҳнинг лутфи марҳаматидир! Чунки нафси хоҳламаган одам Аллоҳ хоҳлагани учун намоз ўқийди ва бу билан ихлоси ортади. Ихлос бир амални фақат ва фақат Аллоҳ розилиги учун бажармоқдир!

Бир инсон сўради: “Хоҳламай намоз ўқиш намозга нуқсон етказмайдими?” “Ўзи хоҳламай намоз ўқиш ибодат ажрини орттиради!” дедим. Хайратдан шошиб қолди: “шундай бўлиши мумкинми?!” “Агар қалбинг истагани учун, маънавий лаззат, руҳинг енгил тортиши учун намоз ўқисанг, ўзинг учун ўқиган бўласан. Аммо ўзинг истамай намоз ўқисанг, Аллоҳ розилиги учун ўқиган бўласан!” дедим.

Қўққисдан уйғониб кетаман. Соатга қарасам, бомдодга яқинлашган бўлади. Рафиқамдан таҳорат олиш учун ёрдам сўрайман. “Хоним, яқинда вафот этамиз. Келинг, яхшиси, ибодат қилайлик!” дейман. “Яқинда вафот этишимизни қаердан биласиз?” – дейди рафиқам. “Биологик умрим тугаб боряпти, тақвимлар шундай далолат қилмоқдалар” дея жавоб қиламан. Ҳар намозимизда сўнггиси каби ибодат қилсак, намоз бизга малол келмайди. Пешинни адо этсам, асрни ўйламайман. Асргача етаманми-йўқми, Аллоҳ билгувчи.

Яна бир нарсани ўйлаш керак – дунё ишлари намозимиздан қийматлими? Намоздан муҳим, ибодатдан қадрли иш йўқ! Қабристонларга қулоқ тутинг: “Дунёда абадий қолмайсан!” деган илоҳий огоҳлантиришни туясиз. Дунёда қандай ишлар билан машғул бўлсак, охирадда ўшаларни топамиз!..

Ҳакимўғли Исмоил

ШАРҚ ҲИКОЯТЛАРИ ЁРДАМИДА РУҲИЯТНИ ДАВОЛАШ

Замонавий психология инсонни бахтли қилиш, бахтсизлигини енгиш борасида иш бермаганини энди ғарбликлар ҳам тан олишга мажбур. Ҳапдори восита-сида унуттириш-ухлатиш услуби билан яна қаергача

боришади, буни билмайман. Университетда ўқиб юрган кезларимда Эронда туғилган, Германияда яшган, Швеция ва Америкада таҳсил олган невропотолог ва психиатр олим Нусрат Песечкиан қаламига мансуб “Шарқ ҳикоялари ёрдамида руҳиятни даволаш” китоби қўлимга тушиб қолди. Олим руҳий муолажа учун доридармонлардан эмас, ҳикоят ва ривоятлар билан беморларни муолажа қиларди. Аммо қизиқарли жиҳати шугина эмас. Мени муолажа учун танлаган ҳикоятлари жуда таъсирлантирди. Психотерапевт беморларни даволаш учун фақат шарқ ҳикоятларидан фойдаланар экан. Шарқ ҳикоятлари ҳам бизга нотаниш эмас. Ҳаммамиз билганимиз ва билишимиз керак бўлган ҳикоятлар. Нусрат Песечкиан Мавлоно Румийнинг “Маснавий”сидан, Саъдий Шерозийнинг “Бўстон” ва “Гулистон”идан танлаган ҳикоятлари билан беморларини даволар экан. Муаллиф китобидан ҳикоятлар энг аччиқ сабоқни ҳам татимли ва қизиқарли қиладиган бир қошиқ шакар каби таъсири бўлишини таъкидлаб, ҳикоятлар билан муолажа қилиш қулай ва фойдали экани хусусида мулоҳаза юритади.

Отасидан қолган компанияда ишлар кўплигидан бўғилган, оиласи ва болаларига вақт ажратолмагани учун оилавий муносабатларда зиддиятларга борган бир тадбиркор муолажа олиш учун ёнига борганида унинг тинчлантириш учун дарров дори ёзиб бермайди. Аввал уни узоқ эшитади, сўнг иш ва шахсий ҳаёти орасидаги мувозанатни мутаносиб ҳолатга келтириш билан барча муаммоларидан халос бўлиши мумкинлигини айтади. Бу йўлни унга кўрсатиш учун ҳар хил ҳикоятларни мисол қилиб келтиради. Шу ҳикоялардан бирини келтираман.

Қозиқни қалбга урманг

Бахтиёрлиги ўзидан воз кечиш, умиди жаннат бўлган донишманд бойлиги ошиб-тошиб ётган бир шахзодани учратиб қолибди. Шахзода чодирда ётиб дам олиш учун шаҳар ташқарисига чиққан экан. Чодири жуда қимматбаҳо матодан тикилган, ҳатто уни ерга қадаган

қозиклар олтиндан экан. Оддий ва хашаматсиз ҳаётни маъқул кўриб келган донишманд шаҳзодага дунё молининг, чодирнинг олтин қозикларининг ҳеч маънисизлиги, инсон ҳаракатлари ва истаklarининг охири йўқлиги ҳақида гапирибди. Шунингдек, илоҳий масканларнинг нақадар роҳатбахш ва кўркамлигини айтибди. Сўнг кутиш дунёдаги энг гўзал бахт эканини таъкидлабди. Шаҳзода жиддий туриб унинг гапларини эшитибди. Донишманднинг қўлини тутиб шундай дебди: “Бу гапларинг мен учун йўл кўрсатувчи бўлди. Дўстим, кел, мен билан илоҳий масканлар сайрига ҳамроҳ бўл”. Шундай дебди-да, шаҳзода ортига ҳам қарамай, ўзи билан ҳеч нарса олмай йўлга тушибди. Донишманд бу ҳолатдан хайрон бўлибди ва шаҳзоданинг орқасидан югуриб, баланд овозда шундай дебди:

– Шаҳзодам, чиндан муқаддас маконларга бормокчимисиз? Агар жиддий бўлсангиз, бориб ўзимга зарур ашёларимни олиб келгунимча мени кутиб туринг.

Шаҳзода табассум билан шундай дебди:

– Мен бойлигим, оту олтинларим, чодирим, болаларим ва қўлдимда нима бўлса, ҳаммасини ташлаб чиқдим. Сен икки-уч кийиминг учун орқага қайтасанми?!

Донишманд ҳайрат ичида сўрабди:

– Шаҳзодам, қандай қилиб бутун мол-дунёнгни ташлаб кета оласиз?

Шаҳзода паст, аммо жуда тушунарли оҳангда шундай дебди:

– Биз чодирнинг олтин қозикларини тупроққа урганмиз, қалбимизга эмас!

Боболаримиз, момоларимиздан кўп ривоятлар, эртақ-ҳикоялар эшитганмиз. Авваллари оилавий ҳаётимизда бўлган, бугун негадир буткул йўқолиб кетган “ҳикоя ва эртақлар айтиш қадрияти” нақадар аҳамиятли эканини тушуниб етишим учун бу китоб васила бўлди. Тунлари танча атрофида ўтириб болалари ёки набираларига ривоятлар айтиб бериш маданиятидан маҳрум бўлганимиз бадалини жуда оғир тўлаяпмиз. Кеча танча

ёки хонтахта атрофида ўтириб китобхонлик қилган, болаларига эртак, ривоятлар айтиб берганлар ўрнини бугун ТВ қаршисида сериал томоша қилаётганлар эгаллади. Бу туфайли юзага келаётган оқибатларни дорилар билан даволашга уриняпмиз. Аммо афсуски, кундан кунга аҳвол ёмонлашиб боряпти. Ҳикоят ва эртаклар руҳга малҳам бўлишини, бу малҳамни ота-оналар болаларига ўз қўли билан ичирса, таъсири янада кучайишини англашимиз керак. Ҳар оқшом уйда сериал томоша қилмай, болаларига Мавлоно Румийдан қиссалар ва бу қиссалардан чиқадиган ҳиссаларни айтиб берадиган маърифатли оталар кўпайсин, деб қоламиз.

Севги, бойлик ва омад

Бозорга тушиш учун уйдан чиққан аёл эшиги олдидаги ўриндикда ўтирган оппоқ соқолли уч кекса чолга кўзи тушиб, аввал тўхтаб қолди. Сўнг самимият билан, чин дилдан уларни уйига таклиф қилди:

– Бу ерда ўтирган экансизлар. Учовингиз ҳам очкагандирсиз. Марҳамат, ичкари киринглар, сизларга бирор егулик тайёрлайман.

Кексалардан бири аёлдан эрининг уйда бор-йўқлигини сўради. Аёл ҳозир эри уйда эмаслигини, бироз олдин чиқиб кетганини айтди. Қария бошини икки ёнга тебратди:

– Эрингиз уйда бўлмаса, биз ҳам даъватингизни қабул қилолмаймиз.

Оқшомда эри келганди, аёл қарши томонда ўриндикда ўтирган уч кекса билан бўлган суҳбатни унга айтиб берди.

– Сиз уйда бўлмаганингиз учун ичкарига киришни истамадилар, – деди.

Кексаларнинг бу муносабатидан эркакнинг раҳми келди.

– Бир қара-чи, – деди хотинига. – Ҳамон ўша ерда ўтиришган бўлса, уйга таклиф қилавер.

Аёл эшикни очиб рўпарадаги соч-соқоли оппоқ ўша қарияларга дуч келди.

– Эрим келди, ҳозир уйда, – деди ва уларни яна таклиф қилди. – Бирга овқатланиш учун сизларни яна уйга таклиф қилмоқчи эдим.

Аёлнинг даъватига қариялардан бири шундай жавоб берди:

– Биз бирор уйга учовимиз бирга кирмаймиз, – сўнг бир тин олиб, шундай изоҳ берди, – ўнг томонимдаги шеригимнинг номи Бойлик, бу томонимдаги шеригимнинг эса исми Омад. Менинг отим Севги.

Ўзи ва шерикларини таништирганидан кейин Севги аёлга ғалати бир тавсия берди:

– Энди уйингизга боринг ва эрингиз билан ўзаро кенгашиб, бир қарор беринг. Орамиздан фақат битта-мизнигина уйингизга таклиф қила олишингиз мумкин. Қайсимизни таклиф қилишни ўйлаб, қарор беринг ва бизга ҳам қарорингизни билдиринг.

Аёл Севгининг тавсиясини эрига айтган экан, эркак қувончдан осмонга учай деди:

– Омон, бунча яхши-я! – деди. – Қайси бирини таклиф қилишимизни ўзимизга қўйганларига кўра, биз ҳам Бойликни таклиф қиламиз. Уйимиз ҳам бир пасда бойликка эришади.

Аёл эрининг қарорини маъқулламабди:

– Биз Омадни даъват этсак, оқилона иш тутган бўлмаймизми, холам?

Қайнонаси билан қайинотасининг ўзаро суҳбатига ичкаридаги хонадан келин ҳам қулоқ тутганди. Келин уларнинг хонасига югуриб кириб ўз тавсиясини сўйлади:

– Энг тўғриси Севгини даъват қилишдир! Шунда хонадонимиз меҳр-муҳаббатга бурканади.

Келиннинг тавсияси қайнота ва қайнонага жуда маъқул келди. “Энг тўғри қарор мана шу бўлди, Севгини таклиф қиламиз!” – дейишди. Аёл эшикни очди ва уч қариядан сўради:

– Қайси бирингиз Севги эдингиз? Уни ичкарига олишга қарор қилдик. Марҳамат, Севги ичкари кирсин.

Тамлижа

қилган,
урнини
р эгал-
орилар
сундан
таклар
бола-
йиши-
моша
ва бу
тиган

лди-
олга
лан,

хам
рга

ни
иб

ни

да
га

и

и

а

Севги ўрнидан туриб уйга қараб юрио келди, шунда шериклари ҳам туриб, Севгининг орқасидан уйга тўғри юра бошладилар. Аёл ҳайрат ва ҳаяжон билан Бойлик ва Омаддан сўради:

- Сизлар ҳам киярпсизларми? Мен фақат Севгини таклиф қилдим-ку?

Аёлнинг саволига уч қария бирдан жавоб беришди:

- Агар орамиздан Бойлик ёки Омадни таклиф қилганингизда, биз, даъват этилмаган иккимиз ташқарида кутардик. Лекин сиз Севгини таклиф қилдингиз. Бу ҳолатда учовимиз бирданига уйингизга киришимиз керак, – аёлнинг “Нега?” дея сўрашини кутмай, Бойлик ва Омад сўзларини шундай давом этишди, – чунки севги бўлган ҳар жойда биз – Бойлик ва Омад ҳар доим унинг ёнида бўламиз!

ИЧКИ ХОТИРЖАМЛИК

Ҳар йили минглаб абитуриент ука-сингилларимиз имтиҳон синовларига киришади. Яхшилаб тайёрланишса-да, имтиҳонлар яқинлашганида абитуриентлар ва яқинлари асабийлаша бошлайдилар. Имтиҳон куни абитуриентлар олдидаги энг катта тўсиқлардан бири саволларнинг қийинлиги эмас, “имтиҳон ҳаяжони” бўлади, афсуски. Имтиҳондан олдинги асабийликни енгиш учун ота-она, устоз ёки дўстлар ёрдамида тинчланиш мумкин бўлса-да, имтиҳон вақтида абитуриент бир ўзи қолади. Бу ҳиссиётни хоҳ асабийлик, хоҳ қайғу, хоҳ ҳаяжон денг, албатта, ҳар бир абитуриентда учрайди. Ёшлар билиши керак бўлган муҳим ҳақиқатлардан бири – улар имтиҳон пайтида ҳис қилган ҳаяжон табиий ҳолат экани. Имтиҳон ҳаяжонини буткул йўқотишнинг иложи йўқ! Ҳаяжонланиш аслида муваффақиятга қўйиладиган кадамлардан бири. Имтиҳонга кирган ва кирадиган абитуриентлар бу ҳаяжонни бошдан кечирганлар ва кечирадилар. Имтиҳон ҳаяжони ёки қайғуси ёшлар

ўйлаганидек зарарли ҳиссиёт эмас. Аксинча, ҳис қилиш керак бўлган фойдали бир туйғудир. Қайғу ҳаддан ошганида зарар бера бошлайди. Имтиҳон ҳаяжонининг энг катта сабаби абитуриент салбий, ўйлар қайғусига тушади. “Имтиҳонларни яхши топширолмасам нима бўлади?”, “Ота-онамга қандай жавоб қиламан?”, “Ўртоқларимга нима дейман?”, “Устозларимнинг юзига қандай қарайман?” Шу ва шунга ўхшаш саволлардан иборат ўйлар абитуриентни қайғуга солади. Келажак билан боғлиқ салбий ўйларнинг ортиши имтиҳон стрессини орттирибгина қолмай, оддий саволларга ҳам хато жавоб беришга сабаб бўлади. Имтиҳон пайтида кучли ҳаяжонга тушган абитуриентлар бажариши керак бўлган машқлардан бири нафас машқи ҳисобланади. Ўтирган жойида чуқур-чуқур нафас олиш абитуриентни тинчлантиради. Нафас машқини ижобий ўй-хаёллар ва ички хотиржамлик билан қувватлаб, ҳаяжон ва стресс даражасини туширишдан ва тинчланишдан бошқа чора йўқ. Шу ўринда абитуриентларга ички хотиржамликка эришиш учун бир мисол келтираман. Ички хотиржамлик фақат имтиҳон ҳаяжонидагина бўлиб қолмай, қайғуга тушган ҳар бир инсон бажариши мумкин бўлган энг қулай ва фойдали тинчланиш услубидир.

Ички хотиржамлик – ўзини дуо қилиш

Беш ёшлар чамасидаги қизалоғи билан харидга чиққан она ҳам рўзғор учун зарур харидини қиляпти, ҳам қизини овутияпти. Тинимсиз ҳар ёнга қўл чўзаётган қизчасининг бебошлигидан қийналяпти. Дўконда айла-ниб юрар экан, шоколад бўлмасини кўрган бола онасининг кўлидан сирғалиб чиқиб, “Шакалат ейман! Шакалат олиб беринг!” дея бўлмани бошига кўтаргудек бўлди. Шоколадларга қўл узатиб, олмоқчи бўлганида бир нечта кути ерга ағдарилиб, ширинликлар сочилиб кетди. Харидорлар қизчанинг инжиқлиги ва атрофни тўзғитгани учун она-болага норози кўз ташлаб кўймоқдалар. Дўкон хизматчилари дарҳол ерда сочилиб ётган шо-

амлижа
шунда
тўғри
лик ва
вгини

ди:
клиф
имиз
лиф
изга
кут-
иди,
мад

а-
б
1-
н
ч
”

коладларни йиғиштириб олишди. Она эса жуда хотиржам ҳолатда қизининг қўлидан тутиб: “Ойша, тинчлан! Ҳозир харидни тугатиб уйга қайтамиз”, – деди. Кассага яқинлашганида қизалоқ энди касса олдидаги конфет, сақичларга ёпишди: “Ойи, конфет олиб беринг! Ойи, сақич олиб беринг!” дея бақириб, ширинликларга қўл чўзди. Қанд ва сақичларнинг қутилари ерга тушиб, сочилди, яна харидорлар ва дўкон хизматчилари оғринган ниҳолларини она-болага тикишди. Хизматчилар жахлини сездирмасликка уришиб, тўкилган, сочилган ширинликларни йиғиштириб олдилар. Аёл яна хотиржам алпозда қизчасининг қўлидан ушлади ва: “Ойша, сабр қил! Мана, харидимизни ҳам тугатдик. Ҳисоб-китоб қиламиз ва уйга қайтамиз”, – деди. Харид ҳисобини тўлаш учун кассага йўналган аёл кассир қайтимга берган майда пулларни сумкасига қўяр экан, қизалоқ бу гал онасининг қўлларига ёпишди: “Ойи, пул беринг! Менга пул беринг!” Шу аснода ҳамённи тортқилагани учун, ичидан пуллар ерга тушиб кетди. Дўкондагилар қизалоқнинг ҳаддан ошган бебошлигидан ғазабланган, лекин аёл ниҳоятда хотиржамлик билан қизининг қўлидан ушлади: “Ойша, тинчлан! Ҳисоб-китоб қилдик. Энди уйга боряпмиз!” – деди.

Бу воқеаларни кузатиб турган кекса онахон аёлга яқинлашди ва шундай деди:

– Қизим! Мен беш нафар фарзанд дунёга келтириб, ўстирдим. Атрофимда жуда кўп она кўрдим. Лекин фарзандига нисбатан сиздай сабрли онани ҳеч қачон кўрмадим. Қизингиз Ойшага жуда сабр билан муомала қилар экансиз...

Қизининг қўлидан тутиб, дўкондан чиқаётган аёл онахонга қараб жилмайди:

– Холажон, қизимнинг исми Ойша эмас, Фотима. Ойша менинг исмим. Мен қизимни эмас, ўзимни тинчлантиряпман!..

Ички хотиржамлик ўзини ўзи тинчлантириш демакдир.

Ўзига ўзи насиҳат қилиш демакдир.

Ўзига ўзи дуо қилиш демакдир.

Иқтибос

Ғазаб қилаётган одам: “Мен жоҳилман! Омадсиз, бир ишни эплломайдиган кимсаман. Сен билан муносабатга киришадиган салоҳият, тажриба ва сабрим йўқ!” дея бонг ураётган бўлади.

ҲАЁТ ЗАВҚИ

Бир пайтлар моддий имкониятлар етарли бўлса-да, тез-тез қайғуга ботадиган, ҳаётнинг зерикарлилигини кўп таъкидлайдиган бир шахзода бўлган экан. Ака-укалари, дўстлари ишлар, саёҳат қилар, овга чиқар, ўзаро суҳбатлашиб ўтирар, китоб ўқир, шахзода эса хонасига камалволиб тинимсиз ўйланаркан. Шоҳ ўғлининг бу ҳолидан кўп ташвишланарди. Бир куни юртининг энг доно кишисини саройга чақириб, унга ўғлининг аҳволини гапириб берди ва бу муаммога ечим топишини сўради. Кекса донишманд уч-тўрт кун ўйлади, мулоҳаза қилди, ақлига ҳеч нарса келмади. Муаммога ечим топмагани учун қўрқди. Бу хижолатлик сабабидан юртни тарк этишга қарор қилди. Ғамгин ва тушкун ҳолатда юртини тарк этар экан, бир яйлов атрофида қўй-эчкиларини боқиб юрган чўпон билан суҳбатлашиб қолди. Донишманднинг яхши муносабатидан куч олган ёш чўпон қария дўстига:

– Амаки, жониворларга қараб турасизми, мен мана шу кўриниб турган қишлоқдан ўзимга егулик олиб келишим. Бугун ўзим билан егулик олиб келишни унутибман, – деди.

Илтимосни қабул қилган донишманд боши шоҳнинг талаби билан машғул ҳолатда жониворларга қараб турган экан, бир улоқча ўтлаб юриб жарликка думалаб тушибди. Донишманд пастга тушиб уни олиб чиқмаса, улоқчанинг ўзи юқорига кўтарила олмас эди. Донишманд ёш чўпонга берган ваъдасини рисоладагидек бажариш учун улоқчани жарликдан олиб чиқишга аҳд қилди. Эҳтиёткорлик билан жарликка тушди ва аввал улоқчани орқасига боғлаб олди, сўнг юқорига чиқиш учун тирма-

ша бошлади. Бир неча бор омадсизликка учраб пастга кулади, лекин донишманд тирмашишдан воз кечмай ҳаракат қилаверди ва бироз машаққат билан бўлса-да, улоқча билан юқорига чиқди. Бу орада ёш дўстига берган ваъдасини бажарганидан севинар экан, шохнинг та-лабини унутди. Юқорига чиқиб олгач, бу ҳолатни тушу-ниб етди ва миясида чақин чақнагандай бўлиб, шундай ўйлади: “Инсон бир иш билан жиддий машғул бўлса, унда асабийлик, рухий тушкунликдан асар ҳам қолмас экан”. Шундан кейин донишманд дарҳол юртига қайтди ва шохнинг ҳузурига бориб, ечимни такдим этди.

– Муҳтарам шоҳим! Ўғлингизнинг рухий тушкун-ликдан халос бўлишини истасангиз, унга жавобгар-лик, масъулият юкланг! Ўғлингизга юклаган масъулият қанчалик жиддий бўлса, унинг ҳаётдан завқланиши ва саъй-ҳаракати, мужодала азми шунча кўп бўлади...

БУЛАРНИ ҲАЁТ ЎРГАТДИ

* Кенглик ва хотиржамликни ўргандим. Ўлимдан бошқа ҳеч нарса муҳим эмас.

* Қайфиятим бўлмаса, хомуш ва тушкун бўлсам, бу-нинг учун ҳеч кимнинг айби йўқлигини ўйлаб, табассум қилиш кераклигини ўргандим.

* Жасурликни, ҳатто журъат тополмасам, жасорат-лидек ҳаракат қилишни ўргандим. Булар орасидаги фарқни ҳеч кимсага сездирмаслик ўз қўлимда.

* Норозилигим фақат ўн беш дақиқа давом этишини, ундан кейин, албатта, нималарнидир билишим кера-клигини ўргандим.

* Ҳеч ким сир сақлаёлмаслигини англадим. Чунки ниманидир эшитган инсон, албатта, бу ҳақида кимга-дир айтишни истайди.

* Жавобини билмаганим ва амин бўлмаганим маса-лаларда “Билмайман” дейишнинг ниҳоятда фойдали эканини ўргандим.

Иммон ва хузун

* Оғзим юмилганида хатоларим кўпаймаслигини ўргандим!

* Муваффақият лифт эмаслигини, уни қўлга киритиш учун кўтарилишни ўргандим.

* Атрофдаги инсонларнинг менга фақат ўз изнимга кўра муомала қилишларини ўргандим.

* Қизгончиқлик, ҳасад бахтиёрликнинг душмани эканини, бахтли бўлиш учун атрофингдагиларга ишониш охири кўринмас синиқликка гирифтор қилишини ўргандим.

* Одам ўзидан кўра омадсиз кишини кўрганда омадидан, бахтсиз инсонларни кўрганда бахтиёрлигидан гапирмаслигини ўргандим.

* Бошқаларни менсимамай, изтироб берадиган, кўнглини оғритадиган кимсалар аслида кучсиз ва ожиз эканини, муҳаббатни, севишни фақат кучли инсонлар билишини ўргандим.

* Одамлардан хафа бўлмайман. Чунки ҳаётида хатолари, муаммолари, бахтсизликлари бўлган кишиларнинг атрофидагилар ҳам ўзидай бўлишини ўргандим.

* “Мен қандай қилиб бу хатоликка йўл қўйдим?” дейиш ўрнига, энг мукаммал ўйлайдиган кишилар ҳам хато қилишини, муҳими, хатолардан сабоқ олиш ва улардан камроқ зарар кўришни ўргандим...

* Ҳаётдаги энг аҳамиятли ечим – нима муҳимлигини англаш ва бошқасини орқага ташлаш эканини ўргандим.

* Мени танқид қиладиган, мени таҳлил қиладиган, ақл ўргатишга уринадиганларга жавоб бермасликни ўргандим. Чунки бу тортишув ҳеч қачон тугамайди.

* Фақат сабоқ олиш учун орқамга қарашни, ёрдам истаб эмас, ечим учун, фақат баланд товушда ўйлай олиш учун муаммойимни кимгадир айтишни ўргандим.

* Имконсиз нарсанинг ўзи йўқлигини, қатъий истак чорасиз туюлган ҳар бир эшикка чора дейилган калит бўлишини, ҳақиқий кураш – ғалаба қозониш учун кичик муваффақиятларни йўқотмасликни ўргандим.

* Вақт ва сўзни эътибор билан сарфлашни ўргандим. Чунки уларни қайтариб ололмайман.

ид Чамлижа

б пастга
кечмай
ўлса-да,
га бер-
инг та-
и тушу-
шундай
бўлса,
қолмас
сайтди

шкун-
обгар-
улият
ди ва

дан

бу-
сум

ат-
аги

ни,
ра-

ки
а-

а-
и

* Қанчалик ҳаракат қилмай, айримлар ўзини бахтсиз ҳис қилиш учун сабаб топа олишини ўргандим. Энди кимнидир бахтли қилишга уринмайман.

* Одамларнинг мен ҳақимдаги фикри эмас, ўзим ҳақимда қандай ўйлашим аҳамиятли эканини ўргандим. Бошқаларнинг фикри билан ўзимни айбдор ҳис қилмайман.

* Кечириш ва унутиш. Агар инсон кучли бўлса, ўзига қилинган ноҳақликларни унутиши ва кечиришини, гина-адоват қалбдан хотиржамликни йўқотишини ўргандим.

* Қаерда, қандай шароитда бўлмасин, яшайдиган жойимни гўзал ва обод қилишни ўргандим...

* Ҳар доим "Мен тўғриман, мен ҳақиқатни айтаман, сен бошқачасан!" деганларга ишонмасликни ўргандим.

* Аҳвол қанчалик ваҳимали бўлса-да, совуққонликни йўқотмасликни, табассум қилишни, ҳамма нарса-нинг негатив ва ёмон жиҳатини кўрадиганлардан узоқлашишни ўргандим.

* Жаҳлимни чиқарган инсонга жавоб беришдан аввал ўн сония ўйлашни, нафас олиб ўзимни тинчлантиришни ўргандим.

* Бугунги ҳар бир қайғуим, ҳар бир изтиробим эртанги бахтимга жой ҳозирлаётганини ўргандим.

* Бажаришим керак бўлган ишлардан асло воз кечмасликни, рўёлар баъзида кўзга кўринадиган ҳақиқатлардан кучли бўлишини ва бунга ишониш муваффақиятга олиб борувчи энг қисқа йўл эканини ўргандим.

* "Йўқотадиган нима бор?" дейиш ўрнига, "Қўлга киритишим керак бўлган кўп нарса бор!" дейишни ўргандим.

* Ҳаётни керагидан оргиқ жиддий қабул қилмасликни ўргандим.

* Энг муҳими, ўз ўзимга кулишни, ўзимни хурсанд қилишни ва севишни ўргандим.

С.Бекҳет дейди: “Енгилсанг ҳам, мардона енгил”.

Ҳаёт борган сари кишини фақир қилади. Тобора камайиб бораверади. Лекин кўпаймасанг ҳам, далли-дулли, куюшқонга сиғмайдиган хаёлларинг бўлсин. Масалан, “Мен юрсам, мен билан тоғлар ҳам юради”, деган ғалати орзуларинг бўлсин. Сен юравер, тоғлар сен билан силжийверади. Тоғларни ошиб ўтсанг, шу эмасми сен билан бирга юргани? Бир муддат шу умид билан яшасанг, бир оз вақт шу билан овунсанг, шу умид бироз муддат кўзларингни чақнатса, шу етмайдими? Қалбингда бўлса-да, бир юртни эгаллай оласан. “Денгиз долғаланмай турмайди” дегани бежиз эмас ахир. Бекорга “йигит ярасиз бўлмайди” демаслар. Сенга бир алам етса, унга сен сабаб бўлмасанг, нима бўлибди шунга? Енгилиш – урушнинг икки эҳтимолидан бири. Ҳар кимнинг бир ҳикояси бўлади ва албатта бу ҳикоянинг бир қаҳрамони. “Инсонлар курашарди ва мен ўтирардим. Қўлимда қовоқ уруғлари...” Қовокнинг ва уруғининг айби йўқ. Лекин бундай ҳикоя ҳам, қаҳрамони ҳам бўлмайди. Йўлида ўзингни фидо қиладиган, курашадиган ва, майлики, енгилладиганинг бир шай, бир мақсад, бир инсон ва ёки нимангдир бўлмаса, ҳаётнинг қандай мазмуни бор сен учун? Ҳеч ким бир умр енгиб яшамайди! Табиийки, бир умр енгилиб яшамайдилар ҳам. Буларнинг бари “Яшасин енгилиш!” дегани эмас. Ҳеч ким енгилиш учун курашмайди. Курашнинг бутун ғайрати унда енгиб чиқиш орзуси билан боғлиқ. Сўнги енгилиш бўлса-да, асл ғалаба бўлади бу. Умидини сўндирмай, умид билан енгилган одам муҳаққақ ғалаба қилгандир! Гўзал енгилиш гўзал муҳаббатга ўхшайди. Афсонага айланади кун келиб. Гўзал енгилишнинг ўзи зафар бўлади, бошқа зафарларни алғовдалғов қилиб ташлайди. Фиръавннинг сеҳргарларининг кўзини очган Мусонинг асосига енгилгани эмасмиди? Одамнинг қайси боласи Қобилга енгилди деб Ҳобилни унутади? Мазлум енгилиш золим енгилдан афзалдир доимо. Умид билан енгилган, лекин умидини енгмаган, гўзал ишқ каби гўзал енгилиш керак бизга. Қани, бирга та-

С.Милижа

Энгилсанг
ЭндиЭмас,
нини
бдорзига
ни,
ни

со-

н,
1.
и
-
Г

крорлаймиз: “Бугунгача мудом курашдим ва доим энгилдим. Майли. Яна бир бор курашаман ва гўзал энгиламан!”

КАПАЛАК БЎЛИШНИ, УЧИШНИ ИСТАЙСАНМИ?

Бир бола бир қанча ипак қуртларини тўплаб, баҳор келганида капалакларнинг пилладан қандай чиқишини кузатмоқчи эди. Лекин капалакларнинг пилладан чиқаётганида сарфлаган ғайрати ва типирчилаши қалбида шафқат ва қайғу уйғотди. Отаси бир куни бу ҳашаротларнинг биттаси пилладан чиқиши қийин бўлганида ипакни қайчида кесди. Лекин натижа ниҳоятда ҳайратланарли бўлди – кўп ўтмай капалак ўлди. Бу воқеа сабабли ота ўғлига ҳаёт дарсини берди:

– Ўғлим, бу ҳашарот пилладан ташқарига чиқишга уринганида ғайрат ва қувват сарфлаб вужудидаги заҳарни ташқарига чиқаради. Агар ўша заҳар ташқарига чиқмаса, ҳашарот ўлади. Шунингдек, бу уринишлар сабабли олдинда ўзига керак бўладиган мушаклари бақувват бўлади. Инсон ҳам янада кучли, янада сабртоқатли, янада иродали бўлиши ва шунингдек, истаган нарсасига эришиши учун машаққатлар билан курашиб етилади, ривожланади ва кучли бўлади. Агар инсон осонгина орзуларига эришса, феъли заиф кимсалар, одатда, ўзларига бино қўйиб юборадилар ва охири оқибат энгиладилар... Капалак бўлиш осон эмас!

АҲВОЛИНГНИ СЎРАМАЙМАН, ЧУНКИ...

Ҳаёт... Пасту баланди бисёр сафар.

Ҳаёт... Дард билан бахт тўла туйғу таоми.

Ҳаёт... Соғинч ва висол орасида ўтган умид долғаси.

Ҳаёт... Баъзан қалбингни бир нималар жизиллатади.

Номини соғинч дейсанми, ҳасратми... Ёнади-да... Ишонган тоғларимизга қорлар ёғади баъзан. Дўстим деб сунганнинг орқангдан пичоқлаши мумкин. Ҳаммадан кўп

ИЙМОН
ОРҚА
БАЪЗ
РИНИ
ХУДУ
НИН
КУН
ШАЛ
ТИҲ

ХАЛ
ТУЛ
ЛА
ЧУ
БЎ

М
Е
:

орқангизда туриши керак бўлганлар тушунмайди сизни баъзан. Хўрсиниш керак бўлган жойда сукут қиласан. Борингга шукр, деганларинг ҳам баъзан кўринмай қолади. Худди шундай алғов-далғов ҳиссиётлар ичида яшаётганингда, қалбинг соғинч ҳасратида жизғинак бўлаётган кунларда электрон манзилигингга бир мактуб келиб тушади ва сени аччиқ-аччиқ кулдиради. Дард билан, изтироб билан кулиш шундай аччиқ кулиш бўлса керак...

“Сендан “яхшимисан?” деб сўрамайман” деган сарлавхали хат шундай кунларда электрон манзилимга келиб тушди. Фақат электрон манзилимга эмас, ундаги жумлалар юрагимга нақшланди. “Овоз чиқариб ўқи, эшитайликчи?” деганларида сўзлар бўғзимда тугунланиб қолди, бўғзимдаги тугунлар овоз торларимга тўғаноқ бўлди.

Сендан “яхшимисан?” деб сўрамайман

Бошқалар сўраганида уларга жуда ажойиб, мухташам, ниҳоятда мамнунлигингга оид юзлаб жавобларинг бор, биламан. Яна бир бор ўша сўзларни эшитишимни билганим учун ҳам сендан бу саволни сўрамайман. Сўрамайман, чунки ҳаётингга битмас-туганмас қайғуларинг юрагингни қонатишини, умринг қисқариши, кўнглинг парчаланиши, яшаш учун завқинг қолмаслигини биламан. Сўрамайман, чунки яқин-яқинларгача атрофингдагилар ҳасад билан қарашга мажбур бўлган бир қанча ишларни бажариб, меваларини тўплаш учун тинимсиз ҳаракат қилаётганингни, лекин бу ерларда сенга ўхшаган инсонларнинг қаршисида қандай улкан тўсиқлар турганини ва сенинг бу тўсиқларни енгиб ўтиш кучинг тугаб бораётганини ҳам биламан. Аҳволингни сўрамайман; чунки умид қилганинг, истаганинг ҳаётни қуролмаганинг, лекин албатта шундай кунлар борлигини, чекинмаслигингни ҳис эттирган кишиларнинг масхараомуз муносабатлари сени қанчалик оғринтирганини, бундай муомалалардан қанчалик чарчаганингни биламан. Сўрамайман: чунки бу ерларда инсон салоҳиятига кўра эмас, кимнинг ёни-

далигига қараб қадр-қиймат топишини ва бундан сен қанчалик изтироб чекишингни, ҳарқанча уринсанг-да, энди ўзингни бу ерларга хос ҳис этолмаслигингни биламан. Ҳолингни сўрамайман; чунки келажакдан умидларинг бисёрлигини ва уларнинг рўёби учун жонингда жон қолгунича ҳаракат қилаётганинга қарамай, яхши кўрганларинг ва энг яқин инсонларим деганларнинг ҳаётга қарашларингни тушунмаслиги сени кўп хафа қилаётганини биламан.

Сўрамайман, чунки инсонлар ҳурликнинг нималигини билмайдиган, билганларга эса бир неча ўлчов катта келиши, ҳурликни фақат ўзига хос ўлароқ кўрилиши сенга изтироб беришини биламан... Сўрамайман, чунки, “эркакчиликда шу ҳам машаққатми?” демай, яширмасдан, сездирмасдан, уялмасдан йиғлай олишингни, “Кўз ёш тўкиш қачондан бери ҳақ бўлди; олинди, сотилди, берилди, лутф этилди” дея исён қилганингни биламан. Сўрамайман, чунки баъзан бор овозинг билан ҳайқириб, баъзан эса сукут билан, баъзан саҳифаларни тўлдириб ёзиб, баъзан эса оғзингни тўлдириб гаплашиб бошингга тушганларни гапирмоқчи бўлганингни, лекин эпложмаганингни кўриб ғамга ботиб қолганингни биламан. Ҳа, сендан “Яхшимисан?” дея сўрамайман. Энди юз-қўлингни юв, табассум билан кўзгуга қара, ўзингга кел ва одамлар ҳар доим сени кўришни истган ниқобни юзингга тақ. Жилмай ва “Ажойибман! Нега яхши бўлмаслигим керак?” де”.

Бу ёзувларни ўқиб аччиқ-аччиқ кулдим. Ҳам юрагимни оғритди, ҳам қалбимни фараҳларга тўлдирди. Кўнглингизни оғритиш учун эмас, юрагингизни фараҳлатмоқ умиди билан сизга ҳам улашдим...

Ажал етгунча...

Ўлим – инсон асло қабул қилишни истамайдигани, аммо қочолмайдиган энг катта ҳақиқат. Инсон ўлимни ўзига ҳам, яқинларига ҳам раво кўрмайди. Ҳамма учун ўлим жуда совуқ тушунча ҳисобланади. Ғарбликлар бу

И...
мавзуи
ҳам
кўриб
ўлик
– ҳеч
тайё
ўрал
бош
ган

Е
бош
фа
ёле
ди
ти
чи
Бс
че
и
т
л

1

мавзудан шунчалик қочишадики, ҳатто қабристонлари ҳам шаҳардан ташқарида жойлашган. Қабристонни кўриб, ўлимни эслаб қолишларидан ҳам чўчишади. Ўлим ўликка изтироб берадими ёки орқасидан йиғлагангами – ҳеч ким билмайди, лекин биров бировга “ўлимга тайёрман!” демайди. Қадимда эркакларнинг бошига ўралган салласи катта бўлишининг сабаби “Кафанимни бошимда олиб юраман. Ҳар лаҳза ўлимга тайёрман!” деган маъно билдиришини ўқиган эдим.

“Сен ўлгунча мен ўлай”

Боласи дард чангалида инграб ётган она гўдагининг бошида йиғлаб, “Аллоҳим, менинг умримдан олгину фарзандимга бер. Менга фарзанд доғини кўрсатма!” дея ёлвориб тинимсиз дуо қилар экан, шу аснода эшик олдидаги челақдан сув ичмоқчи бўлган сигирнинг шохи тикилиб қолибди. Сув тугаб, жонивор бошини челақдан чиқармоқчи бўлган экан, челақ бошидан ажралмасмиш. Бошини чиқаролмай мўрашга тушибди. Мўраши тунука челақнинг ичида ғалати эшитилибди. Бу овозни эшитган ичкарида йиғлаб ўтирган она Азроил келди деб, ваҳимага тушибди. Шу заҳоти боласининг ёнидан бироз нари сурилибди ва “Касал мен эмас, мана бу ётган бола!” дебди...

Азроил эшигимизга келиб, ўлим совуқлиги энсамизни совутганида биз нималар деймиз экан?

Тўсатдан келган ўлим

Инсон қачон ўлишини билганида нималар бўларди?

Бу саволни биринчи бор ўқиганимда жуда қаттиқ таъсирланганман. Инсон аввал ўзини ўйлайди. Бир ойлик умри қолганини билган инсон нималарни ҳис қилади? Ўтаётган ҳар кун, ҳар соат ўлимга яқинлаштиради...

Уч кунлик умри қолгани билганлар нималарни ўйлайди? Бир кунгина яшаши мумкин бўлганида-чи? Соат санайди. Ўлим соати яқинлашгани сари инсон ақлдан озгулик ҳолатга тушади. Фақат бировнинг ўладиган вақти эмас, яқинларимизнинг ўлим вақтини билсак,

уларнинг дардига қандай қараган бўлардик? Сиз учун дунёда энг кадрли бўлган инсонларни бир ўйланг. Биттагина гўдагингизни, жуфтингизни, жуда яхши кўрган онангизнинг ўлим лаҳзалари яқинлашганида нималарни ҳис қиласиз? Кўни тугаб, санокли соатлар қолаётгани инсонни шошириб қўймайдими?

Демак, қачон ўлим келишини билмаслик буюк неъмат экан!

Ажал вақти аданмайди

Мутоҳазаларимни қоғозга туширганда бошимдан ўтган воқеалардан мисол келтираман. Аммо бошқаларнинг тилидан ёки бировларнинг бошидан ўтказгандек ёзишни маъқул кўраман. Бироқ бу гал мисол келтирмоқчи бўлганим воқеани шахсан ўз бошимдан ўтганини таъкидлаб, ёзишга аҳд қилдим.

Тун сукунатида ижод қилишни яхши кўрганим учун, асосан, кеч ухлайман. Уйқум қаттиқлигини катта камчиликларимдан бири деб биламан. Ухлашим ҳам, уйғонишим ҳам қийин... Бир ёз оқшоми эди. Ўшанда ҳам ярим тунда ўрнимга чўзилдим. Бир соатларча ўнганчапга думалаб, бир амаллаб ухладим. Кейин тўсатдан кимдир эшикни ураётгандай бўлди. Тушимда бўляпти деб ўйладим. Аммо эшик қайта-қайта урилаверди. Босинқираяпман, деб ўйладим, шунда ҳам кўзимни очмадим. Чунки бузилса, уйқумни топишим қийин бўлади. Ёстиқ остига бошимни тикиб олдим. Лекин бу гал ўша қўл елкамга ура бошлади. Аввал буни ҳам тушимда бўляпти деб ўйладим, аммо кейин ўнгимда урилганини сезиб, безовталандим, жаҳлим чиқди. Кўзларим уйқусизликдан ачишарди. Бисмиллоҳ деб, калима қайтариб хаёлимни жамлашга уриндим, бўлмади. Аммо у қўл ҳам мени ухлатмаслиги аниқ эди. Мажбур ўрнимдан туриб ошхонага кирдим. Соат учдан ўтган экан. Бир неча йилдан бери тонгда мева ейишга одатланганим учун мева олиб едим. Айвонга чиқиб, тоза ҳавода бироз ўтирдим. Ўн дақиқа чамаси у ёқ-бу ёққа ўралашиб, ётоғимга кирдим. Бу орада

ийм
айво
ўқис
нар
ўти
риб
ган
очи
ки
да
сез
ха

ла
Сў
ла
ти
и

л
н
т
.

айвон эшигини очик қолдирганимни ҳам сезмабман. Дуо ўқиб ухлашга ҳаракат қилдим. Ўша кеча мени у қўл бошқа нарса безовта қилмади. Эртаси куни кечки пайт уйда ўтирганимда укам ишдан келди. Уст-бошини алмаштириб, ҳол-аҳвол сўрашганимиздан кейин бирдан эсига тушган ҳолатни айтиб берди: “Яхшиям кеча айвон эшигини очик қолдирибмиз. Мен эрталаб ишга бораётиб ошхонага кирдим. Қарасам, газ плита очик қолган экан. Паст оловда қолгани ва яна айвон эшиги очик бўлгани учун хидини сезмабмиз. Айвон эшиги очик бўлмаса, балки икковимиз ҳам газдан заҳарланиб ўлишимиз мумкин эди...”

Укамнинг гапларини эшитиб, баданимга тикон ўрмалагандай бўлди. “Ажалимиз келмаган экан-да”, дедим. Сўнг укамга ярим кеча қандай уйғотилганимни, нималар қилганимни айтдим. У ҳам ғалати ҳодисаларни эшитиб бошқача бўлди. Бу ҳодисадан аввал ҳам тақдирга иймоним чексиз эди. Фақат бу воқеа уни қувватлади.

Азроил айбдор эмас

“Бевақт ўлди! Ёш кетди, шўрлик!” каби ачинишлар аслида жуда ноўрин. Яқинларимизни биздан айирадиган нарсани баъзан фалокат, баъзан ҳалокат, баъзан бахтсиз тасодиф, баъзида касаллик ҳисоблаймиз. Албатта, инсон тадбирли бўлиши керак. Бироқ тадбир қилаётганимизда ажал вақти адашмаслигини ҳам унутмайлик. Яқинидан айрилганлар марҳумнинг бевақт эмас, айна вақтида кетганини англаб, дод-вой эмас, ортидан дуо қилсалар яхши. Фарзанд доғи она учун, албатта, жуда оғир. Фақат, фарзандини яратган Зотнинг ўзи қайтариб олганини билиши керак. Яратган баъзан бериб, баъзида олиб, имтиҳон қилади. Берганида шукримизни, олганида сабримизни ўлчайди. Аллоҳ таоло бандаларини хоҳлаган йўсинда имтиҳон қилиш ҳуқуқига эга.

Аллоҳ таоло бизни фақирлик билан ҳам имтиҳон қилишга ҳақли, бойлик билан ҳам. Фақир қилиб сабримизни, бой қилиб шукримизни ўлчайди Яратган. Ё Раббий, умрнинг ҳам, ўлимнинг ҳам хайрлисини насиб эт! Ё

Раббий! Елкамизга кўтаролмайдиганимиз юкни юклама!
Аллоҳим! Имтиҳонимизни иймонимиздан оғир қилма!..

Бир неча йил олдин бир марсия эшитгандим. Ўзимча хиргойи қилиб юрардим. Ўша марсиядаги сўзлар билан бу мақолани тугатмоқчиман:

Ажал келганда сенга

Бош оғриғи баҳона.

Қабр тошимга ёзсинлар:

“Бутун менга, эрта сенга!”

ЎКИНМА

Ўкинма!

Қайғуда қолган бўлсанг, демак, юрагинг бор экан. Юраксизлар хафа бўл(ол)майдилар. Қайғуни хис қилсанг, демак, бахтиёрсан. Уйғоқ қалб соҳиби экансан. Қалбинг ғофил бўлса, нима қилардинг?

Қалбинг лойига ҳузун кўшилмаганида нима қилардинг?

Демакки, назардан четда қолмабсан. Демакки, сен кўнгли уйғоқлардансан.

Ўкинма!

Ғамгин бўлсанг, демак, ушшоққина бўлса-да ботқоқдан чиқишинг учун имкон бор, дегани. Шунинг учун қалбингни туртяпти. Қадрини билгин, сени қайғуришга муносиб кўряпти.

Ҳузунлар қалбинг тупроғини ағдар-тўнтар қилаётган бўлса, демак, сен экин экишга муносиб заминсан. Қайғулар кўнглингни ачиштириб, оғритаётган бўлса, демак, ишончинг тошдай қаттиқ, ёрилган кўксингда умид уруғлари кўкаряпти.

Ўкинма!

Бошинг қуйи солинган, қўлларинг бўйнингга ўралган бўлса, демак, қалбингни ёритадиган хабарлар оқимининг томчилари ҳаётингга томяпти. Ишонган тоғларингга қор тушса, эртангинг боғларида ранг-баранг гуллар очилишига ишора беряпти. Қаҳри қаттиқ бўронлар севинчла-

рингни совурса, шамоллар умидинг ярокларини узиб улоқтирса, демак, катта тоғ экансан. Бироз кут, пойингдан сўлим булоқлар кўз очиб, шовуллаб оқади...

Ўкинма!

Ғамни ҳис қилсанг, ўзингни йўқотиб қўймайсан. Кибринг кир тузоғига илинмайсан. Худпарастлик ботқоғига ботиб қолмайсан. Исён йўлларида юрмайсан.

Хою ҳавасларинг ортидан сени сарсон қилиб, тубсиз жарликларга судрамаса, сени Ўзига чорляпти, демак. Назардан четда қолмабсан.

Ўкинма!

Ғамгин бўлсанг, қутлуғ тасалли эшиги қаршисида куттиришяпти сени. Бевафо дунё эшигидан кўзларингни юм! Кўнглинг қўлини сабабларнинг беҳуда овунчоқлари чўнтагидан чиқар. Сохта ҳаваслардан умидингни уз. Юрагингни ҳирсдан совут. Ғамгинлигинг, эшик очиляпти, деган садодир.

Ўкинма!

Ғамгин бўлсанг, йўқотадиган нарсаларинг бор демакдир.

Йўқотадиган нарсалари бор инсонлар азалдан муваффақиятга эришганлардир. Қўлга киритмаганларингни санаш билан вақтингни исроф қилма. Қўлингда борларини сана ва шукр қил. Насибанг бўлган неъматларни санаб адо қилсанг-да, нафасингни санашга нафасинг етмайди. Қара, бой экансан, тўғрими?

Ўкинма!

Сени Эшитаётган бор. Сен ўзингни севишингдан аввал У сени севди. Сени ўзинг билмай чўкиб қолган қудуқлардан ҳам У чиқариб олди сени.

Сен тортаётган изтироб ва дардларни билмайдиган ва эшитмайдиган сўқир ва кар эмас У. Юрагинг оташда ҳар сафар қоврилганида Унга бир қадам яқинлашиб бораверасан. У йўқотганларингнинг ўрнини тўлдиришга ваъда беради. Сени ҳаммадан яхши тушунади. Сени ўзингдан кўп билади. Унга йўллаётган истакларингни кўз ёши билан имзолайсан. Ҳаётингнинг ҳар томонга

сочилган синиқлари орасидан умид заррасини топиб,
уни тоғларга айлантиради У.

Ўкинма!

Борлиқ жисмига ҳар бир қайғу чизикдир. Қайғу
борлиқда борлигингни билдиради.

Эслайсанми, бир пайтлар эслашга ҳам арзимайдиган
нарса эдинг? Ҳеч ким изламаган, сўрамаган, эътибор
бериб исмингни бир жойга ёзмаган пайтларда сенинг
номингни биринчи бўлиб У эслади. Сени ёнига олди. Ҳар
доим ёнингда бўлди.

Сен ўзингни унутиб бошингни ёстикқа қўйганинда
ҳам ҳар гал У сени тонгга етказди. Сен Уни кўп бора
унутдинг, лекин у сени ҳеч қачон унутмади!

Ўкинма!

Бошингни ердан кўтар! Елкангдан тутиб, силкитиб
сени ўзингга келтиришни истаяпти Севгилинг. У сени
ёлғиз қўймади...

“Ўкинма! Албатта, Аллоҳ биз биландир!”

НЕГА МЕНИНГ ИМТИҲОНИМ БУНЧАЛАР ОҒИР?

“Дард сўйлатади” дейди катталар. Изтироб чекаётган
одам тилига келганини қайтармайди. Ҳамма нарсага,
ҳаммага исён қилгиси келади. Оғриқ зўридан инграган
одамнинг нолаларидек, изтироб чекаётган одамнинг
нима деётганини билиб бўлмайди. “Нега фақат мен?!”
деб сўрайди ўзидан ўзи. “Шунча одам бор, шунча ёмон-
лик қиладиган бор-да, нега улар эмас, мен?!” Ўзини из-
тироб чекишга лойиқ деб билмайди инсон.

Баъзан “Кошки” дея бошланадиган пушаймонликлар
инсоннинг ич-этини ейди. Гоҳида “Яна менми?!” дея бош-
ланадиган ҳаётдан олинган аччиқ сабоқлар тилга олинади.

Баъзида эса, “Кошки бошимга бу иш тушмаса эди.
Бошқа ташвишим, ғаму қайғум бўлса-да, бу мусибатни
кўрмасам эди” деб исён қилади инсон.

ИЙМО...
“Ко
деман
имти
сасал
ятим
эрки

К
Б
туғи
кўри
қил
роб
оғи
га т
дар
ган

ни
ви
ҳа
уй

м
м
н
в
л
б

г
н
с
л
л

“Кошки бошимга бу иш тушмаса эди!” деганлар, демак, имтиҳонни тушунишмабди. Қайси ўқитувчи имтиҳонда ўқувчиларига тайёрлатади? Таълим муассасаларидаки имтиҳон варақаларини танлаш имкониятимиз йўқ экан, ҳаёт имтиҳонида синовларни танлаш эркини талаб қилишимиз тўғримики?

Кошки...

Бир шогирдимнинг чақалоғи фалажлик билан туғилибди. Она сифатида фарзандини қаттиқ яхши кўришини, аммо фарзанди билан синалаётгани оғирлик қилаётганини айтди. “Ҳар бир машаққатнинг изтироби бор. Лекин фарзанди билан синалиш менга жуда оғирлик қиляпти” дея дард дафтарини очган онаизорга таскин беришнинг имкони йўқ эди. Аммо шогирдим дардини шундай изоҳладики, мен унга тасалли бермаган бўлсам-да, айтганларидан чиройли хулосага келдим.

Онаси доимо қизига қайнонасидан чеккан азобларини гапириб беради. Онасидан эшитганлари сабабли бувисини ёмон кўриб улғаяди. Опаси турмушга чиққанида ҳам уйда шу муаммолар муҳокама қилинган. Опаси ҳам уйга келса, қайнонасини ёмонлашдан тинмасмиш.

Шогирдим қайнона диққат марказда бўлган оилавий муаммолардан шунчалик безиб кетганки, “Ё Раббим, менга қайнонадан қайғу берма, бошқа нима билан синасанг синайвер” дея такрорлайдиган бўлибди. Онасига ва дугоналари даврасида асло қайнона билан яшамаслигини, мумкин бўлса, онаси вафот этган бирор одам билан турмуш қуришини айтиб юрган.

Аллоҳ истаганини берибди. Совчиликка келган йигитнинг онаси вафот этганини эшитиб ич-ичидан суюнибди. Чиройли тўй бўлиб турмуш қуришибди. Беш йил орасида иккита соғлом фарзандли бўлишибди. Қайнона қайғуси онаси ва онасидан эшитган эртак бўлиб қолибди. Учинчи фарзанди ногирон туғилганида хонадонига ғам кўланкаси соя солибди. Бир неча ой ногирон болани қабул қилолмабди. Бир умр ногирон бола парва-

риш қилишга мажбурликдан эзилаётган экан. Фарзанди чекаётган дард учун ўртансинми, фарзанди чекаётган дард учун ўртанаётган юрагига куйсинми? Вақт ўтиб кўникибди ва тақдирига бўйин эгибди.

Буларни гапириб бераётиб шогирдим кўзларида оққан ёш билан: “Кошки менда қайнона муаммоси бўлса-да, фарзандим соғлом туғилса эди”, – деди.

Самимият билан дард тўла кўнглини менга очган шогирдидан ҳаёт сабоғини олган ўқитувчи бўлдим мен. “Кошки бу дард билан имтиҳон қилинмасам эди” деганларга бу ҳаёт сабоғини мен ҳам айтиб бераман.

“Мен нега қудуққа ташландим?!” деб ўкинган Юсуф алайҳиссалом Мисрга подшоҳ бўладиган йўл қудуқдан ўтишини билмасди. Қудуқда Раббига таслим бўлган Юсуф саройга киришга муваффақ бўлди. Саройда илоҳий ахлоққа таслим бўлган Юсуф алайҳиссалом зиндонга тушди. Зиндон – Мисрга подшоҳ бўлиш учун сўнгги сўқмоқ эди.

“Нега бу мусибат билан имтиҳон қилиндим?!” дея исён қилмаган Юсуф алайҳиссалом ҳаммага сабоқ бўлсин.

Оловга ташланган Иброҳим алайҳиссалом кўзларини юмиб олган, гулханнинг гулзорга айланганини билмас эди. Фақат тақдирига таслим бўлган эди. “Кошки бу дард менга келмаса эди” демаган Иброҳим алайҳиссалом ҳаммамизга энг оғир мусибатларда ҳам таслим бўлиш ахлоқини ўргатади.

Отаси Иброҳим алайҳиссаломнинг пичоғи остига ётган Исмоил алайҳиссалом тиғ кесмаслигини билмасди. Ул зот Аллоҳ азза ва жалла ҳамда отасига таслим бўлган эди. “Нега бошимга бу кунлар тушяпти?!” дея исён этмаган Исмоил алайҳиссалом йўлимизни ёритади.

Маккадан қочиш учун ҳижрат қилишга мажбур бўлган Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Макка фатҳининг ҳижрат орқали ўтишини билмасалар-да, илоҳий буйруқни адо этдилар. Манзилини тарк этиш амрига таслим бўлган эдилар, холос.

Таслимият ҳижратни, ҳижрат фатҳ эшигини очади.

Аллоҳга таслим бўлгач, Маккани таслим қилади.

Аллоҳга таслим бўлган зотни олов ёндирмайди.

Таслим бўлишни билган қудуқдан саройга, зиндондан тахтга чиқади.

Эй, “Кошки бу мусибатлар бошимга тушмаса эди” деганлар, таслим бўлинг!

Мусибатларга эмас, мусибат билан сизни синаётган Аллоҳга таслим бўлинг!

Бошқалар айбдор эмас

“Менинг оилам ҳам бой бўлса эди”, “Менда ҳам яхши имкониятлар бўлсайди”, “Менинг ҳам кўлимдан тутганлар бўлса эди...” дейдиган орзумандлар бор. Ҳаётда ўзимиз истаган нарсаларга эришолмасак, айбдор топишга жуда устамиз. Айблаш учун атрофимиздаги ҳамма нарсани, ҳаммани мисол қила оламиз. Ойнага караш ҳеч хаёлимизга келмайди. “Кўз ўзини кўрмайди” дея беҳудага айтишмаган. Бошимизга келган ёмонликларни атрофимиздагилардан кўришни истаймиз. Яхши ўзлаштирмаган ўқувчилар ўқитувчиларини, таълим тизимини, имкониятларни айблайди. Ишдаги омадсизликларни, оилавий ҳаётдаги ташвишлар сабабини четдан излашга одатланганмиз.

Тўсиқлар

Ҳаёт тўсиқлар билан тўла йўлдир. Кимга тегишлигини билмайман-ку лекин “Юраётган йўлингизда тўсиқ бўлмаса, демак, янглиш йўлдасиз”, деган иборани жуда яхши кўраман.

Тўсиқ учрайдики, кучимиз синалсин.

Тўсиқлар учрайдики, сабримиз синалсин.

Тўсиқлар учрайдики, аҳдимиз синалсин.

Тўсиқлар бўладики, мужодала қилавериб қувватимиз ортсин.

Ҳар доим бир юкни, бир хил вазни кўтарган одамнинг кучи ортмайди. Ҳар йили ўтказиладиган спорт мусобақалари, ҳар йили такрор-такрор алмашадиган рекордлар кейинги йил рекорд ўрнатмоқчи бўлганлар

учун тўсиқ бўлмайди, уларнинг бундан-да бақувват бўлишларига сабаб бўлади.

Юсуф алайҳиссаломнинг тўсиқлари тўсиқми ёки омадми?

Юсуф алайҳиссалом қудуққа ташланмаганларида, Мисрга бора олармидилар?

Мисрда қул бозорида сотилмасалар, саройга кира олармидилар?

Тухматга учрамаганларида, зиндонга тушиб узок йиллар тафаккур қилармидилар?

Зиндонга кирмаганларида Мисрга шоҳ бўла олармидилар?

Қайси жамиятда, қайси замонда, қандай имкониятда, қандай оилада, қандай муҳитда яшасак-да, пайгамбарлар тарихи бизга “Иймон – энг катта имкон” эканини англатади.

Ё ИБРАТ БЎЛАСИЗ, ЁКИ ИБРАТ ОЛАСИЗ

Бир киши бир умр ичкилик, қимор, гиёҳвандликка ружуъ қўйиб, ғайру машруъ ҳаётда яшади. Бемақсад умргузаронлиги фақат ейиш-ичиш, ўйин-кулгу, кўнгилхушлик билан ўтадиганларни ё итдай шарафсиз ўлим ёки ҳибс кутади. Бу киши умрбод қамоққа маҳкум бўлибди.

Ортидан икки ўғли қолибди. Катта ўғил отасининг айни ҳаётида яшабди. Яъни ўйин-кулгу, кўнгилхушлик, ичкилик, қимор, гиёҳвандлик... Хуллас, отанинг ортидан юравериб, охир-оқибат ўзини қамоқхонада, отасига қўшни камерада кўрибди.

Иккинчи ўғил мактабда аъло баҳоларга ўқишга ҳаракат қилибди. Университетни тамомлаб, ўз тижоратини йўлга қўйиб, ширкат ташкил этибди. Отаси ва акасига руҳан ўхшамаган йигит таниқли ишбилармон, бадавлат одамга айланибди.

Бу оиланинг қўшниси бўлган журналист аёл бир отадан туғилган, бир уйда яшаб, бир хил муҳитда ўсиб-улғайган икки ўғилнинг икки хил ҳаётдан ҳайратланиб,

улар
қам
изн
ёшл
сид
тиб
туш

ни

чу
у

к
с
>

улар ҳақида мақола ёзишга аҳд қилибди. Аввал қамоқхонага бориб, катта ўғил билан учрашиш учун изн олибди. Ўзини таништириб, гуноҳ йўлида саргардон ёшлар ва уларнинг тақдирида оиласининг таъсири хусусида туркум мақолалар тайёрлаш ниятида эканини айтибди. Катта ўғил журналистнинг “Нега бундай аҳволга тушдингиз?” деган саволига:

– Отамни биласиз-ку! Шундай отанинг ўғлидан яна нима кутасиз?! – дея жавоб берибди.

Кейин катта компаниянинг бош директори – иккинчи ўғилни излаб бориб, қабулига кирибди. Журналист унга ҳам нима мақсадда келганини айтибди.

– Оилангизни танийман, қандай тарбияланганингиз, қанақа муҳитда ўсганингизни яхши биламан. Шундай оилада туғилиб ўсган бола қандай қилиб бунақа даражаларга эриша олди?

– Отамни биласиз-ку! Шундай отанинг ўғлидан яна нима кутасиз?! – деган жавобни берибди.

Журналист мақоласини шундай сўзлар билан тугатибди:

“Ё ибрат бўласиз ёки ибрат оласиз. Ўзингиз танланг!”

МАШҒУЛЛИК МУОЛАЖАСИ

Яратганнинг инсонга берган неъматларини санамоқчи бўлган киши катта қомус ёзишига тўғри келади. Не тонгки, бутун бошли қомусларни тўлдира оладиган неъматларни кўролмаган одамзод эришолмаган баъзи бир неъматларни деб тушкунликка тушади. Дунёдаги энг қашшоқ, йўқсил инсон бўлсангиз-да, шукр қилишингиз керак. Чунки неъматларингиз қайғусини қилаётган кемтикликларингиздан кўпдир. Ҳамма биладиган, бир қарашда санаш муамкин бўлган неъматлар бўлганидек, неъматлигини билмайдиганингиз неъматлар ҳам бор. Масалан, тирикчилик учун, пул топиш учун меҳнат қилишга мажбурлик неъматидир. Ҳа, меҳнат

қилиш Яратганнинг одамзодга берган энг буюк неъматларидан бири. Дунёдаги энг қийин иш бекор вақт ўтказишдир. Буни ишсиз қолганлар янада яхши билади.

Аскарларга от қашлатишнинг асосий маъноси ҳам аслида шу. Иши ҳаракат, курашдан иборат бўлган бу гуруҳ бўш қолса сиқилади. Бўш қолган аскар ё ўз дардларига, ёки атрофидагиларга ўраланади. Бекорчиликнинг инсонга салбий таъсирини тасдиқлаган мисоллардан бири нафақага чиққан кексаларнинг ҳолатлари ва муаммоларидир. Талабалик ва иш фаолияти жараёнини тамомлаган инсон пенсияга чиққанидан кейин уйда ўтиради. Таътиллардан ташқари эртадан кечгача машғул бўлган инсон нафақага чиққач, бекор қолиб ҳам оилавий зиддиятларга дуч келади, ҳам бир қанча касалликларга йўликади. Бу ҳақиқатни яхши билган баъзи давлатларда нафақадаги ходимлар ўқувхонаси каби ташкилотлар фаолият кўрсатади. Нафақачиларнинг қизиқишларига кўра машғулотлар тавсия қилинади. Истаса, балиқ тутсин, истаса, боғбонлик қилсин, нимадир қилиб машғул бўлиши керак. Соғлом ва ҳузурли ҳаёт учун инсоннинг сеvimли машғулоти бўлиши керак. Майда-чуйда дардлар печакдай сизни ўраб безовта қилишини истамасангиз, муаммолар ақлингизда ин қуриб, илма-тешиқ қилишини истамасангиз, албатта, бирор иш билан шуғулланинг. Бир ишдан чарчасангиз, бошқасига югуринг! Машғуллик билан ўзини муолажа қилмайдиганларни шифокорлар даволашга мажбур бўлишади.

ТАВАККУЛ МАЛҲАМИ

Насиба, қадар, қисмат, таваккул каби кундалик ҳаётда ишлатишга одатланганимиз атамаларнинг кундалик ҳаётимиздаги ўрнини кўп ўйлайман. Бу атамалар ҳаммамизнинг тилимизда озми-кўпми айланади. Аммо уларни айнан эҳтиёжимиз бўлган кезларда унутадигандекмиз, назаримда. Тўғри малҳамни ўз вақтида, тўғри нисбатда қўлламаганимиз учун муаммоларга дуч

қоламин. Таваккул малҳамини қўллаш керак бўлган ҳолатларда унга бепарволик қилганимиз бадалини тушқинликка тушиб тўлаймиз. Машаққатлар, кийинчилик ва муаммолар, изтироблар, ҳузунларга тоқати йўқ, заиф инсонларнинг вужудида микроблар ҳаракатланади. Бундай ҳолатларда бир қанча касалликлар пайдо бўлади. Сил, саратон, онқозон яраси каби катта хасталикларни ҳам ва асабийлик келтириб чиқаради. Гриппга ўхшаган кичик беҳузурликларга ҳам баъзан асабийлашиш, кайғуришдан кейин йўлиқамиз.

Изтироблар қаршисида “Бунинг ҳам бир ҳикмати бордир” дейиш осон эмас. Айниқса, бирор ноҳақликдан “ҳикмат” излаш ҳаёлимизга осонгина келмайди. Бош эгишга, тан олишда қийналамиз. “Бу қандай адолат бўлди?” дея ҳайқирамиз. Иймони заиф инсон Илоҳий адолатдан ҳам шубҳалана бошлайди. Ҳаётнинг шафқатсизликлари, кийинчиликлари олдида тўғри нигоҳ билан қарай олиш учун мен маъно топадиган нарса, Қуръони Каримда келтирилган Хизр алайҳиссалом қиссасидир. “Хизр қиссаси кўз ойнаги”дан воқеа-ҳодисаларга қарай олган кишининг тинчлантирувчи дори-дармонларга эҳтиёжи қолмайди.

ИНСОН ХИЗР БИЛАН БИРГА ЮРГАН МУСО КАБИ

Тасаввур қилинг, дунёдаги энг донишманд одам билан сафарга чиқиш имкониятига эга бўлдингиз. У шундай бир донишмандки, сиздан олдин ҳам, сиздан кейин ҳам у билан сафарга чиқиш ҳеч кимга насиб этмади, этмайди ҳам. Донишманд сизга ҳамсафар бўлишни биргина шарт билан қабул қилади: сафар давомида донишманднинг бирор ишига аралашмайсиз. Ўзи сизга гапирмаганича савол бермайсиз. Донишманднинг ишларига аралашмаслик ва рўй берадиган воқеаларга сабр қилишга сўз бергач, сафарга чиқасизлар. Сафарингиз кемада бошланади. Кема эгаси сизларга иззат-икромни зиёда қилади. Фақат донишманд ҳеч бир сабабсиз кемани тешади. Кема се-

кин-аста сувга тўла бошлайди. Сизларга шунча яхшиликлар қилган кема эгасига миннатдорлик ўрнига донишманднинг қилиғини кўриб жаҳлингиз чиқади. “Одамгарчилигинг қаерда қолди? Нимага бундай қилдинг?!” дея ғазабланасиз. Донишманд “Сен ишларимга аралашмаслигинг, нима қилсам ҳам, савол-сўроққа тутмаслигинг керак эди-ку?” деганида берган ваъдангиз эсингизга тушади. Жаҳлингизни боса олмаганингиз, бошқа ишларига аралашмаслигингизни, савол бермаслигингизни айтиб узр сўраганингиз учун донишманд сиз билан сафарда давом этади. Бирга юра бошлайсизлар. Йўлда кичкина болага дуч келасизлар. Кўринишидан фақир ва қашшоқ бўлгани кўриниб турган болани донишманд ўлдиради. Унинг қотилликка қўл урганидан ҳам кўра, бегуноҳ болакайни ўлдирганига чидолмайсиз. “Бегуноҳ боланинг жонига нега қасд қилдингиз?! Бу бола сизга нима қилди? Бунча ҳам шафқатсиз одам бўлмасангиз?!” дея донишмандга жаҳл-ғазабингизни сочасиз. Донишманд: “Сенга мен билан ҳамсафар бўлишга тоқат қилолмайсан, демаганмидим?” дея сафар аввалидаги огоҳлантиришни эслатганида, хатоингизни эслайсиз. “Менга сўнгги имконни беринг. Ваъда бераман, агар бир бор ишингизга аралашсам, савол берсам, сизга берган ваъдамга хилоф иш тутсам, сиз билан сафарни давом эттирмайман” дея уни кўндиришга уринасиз. Бир қишлоққа етиб борасизлар. Йўл чарчоғи, очлик ва сувсизликдан икковингиз ҳам чарчаб, ҳолдан тойгансизлар. Қишлоқдагилардан егулик, ичгулик сўрамоқчи бўласизлар. Қайси эшикни тақиллатсангиз, юзингизга қаттиқ ёпишади. Ҳеч ким сизларга эътибор бермайди. Қишлоқ ўртасидаги ҳовуздан сув ичиб, қўлингизга тушган бир-икки тишлам егуликни еб, бир четда дам оласизлар. Бироз дам олган донишманд қишлоқдаги нураб йиқилаёзган бир боғ деворини тиклашга тушади. Мохир устадек деворни бақувват қилиб тиклайди. Ишни битириб, йўлда давом этишни ният қилганида, “Бу қишлоқдагилар бизга яхши муомала қилишмади. Егулик, сув беришмади. Сиз буларнинг деворини таъмирладингиз.

ИЙМОН

Ҳеч

гиз,

келди

— де

баж

Учи

бўл

Сен

ҳақ

си

ши

ни

йў

се

ёр

ёт

К

Б

Б

Г

С

Г

С

Г

С

Г

С

Г

С

Г

С

Г

Ҳеч бўлмаса, деворни тиклаганингиз учун пул олсайдингиз, эҳтиёжларимизга ярарди!” дея донишмандга тикка келдингиз. “Сен билан ҳамсафарлигимиз шу ерда тугади! – дея сўз бошлади донишманд. – Берган ваъдаларингни бажаролмадинг. Энди сен билан ҳамсафар бўлолмайман! Учинчи бор мени савол-сўроққа тутяпсан. Сафарда гувоҳи бўлганинг воқеаларга сабр қилишинг осон эмасди, албатта. Сен билан йўлларимиз айрилмасдан йўлда кўрганларинг ҳақида тушунча бераман... Биз чиққан кеманинг эгаси бизга иззат-икром кўрсатган бўлса-да, кемасини тешиб қўйганим учун мендан жаҳлинг чиқди. Мен у кемани кема эгасини мукофотлаш учун тешдим. Камбағал ва йўқсил бўлишига қарамай, одамларга яхшилик қилишни севадиган кема эгасининг уловини тешмасам, жангта тай-ёргарлик учун атрофдаги барча кемаларни тортиб олаётган золим подшоҳ унинг кемасини ҳам тортиб оларди. Кемаси қўлидан кетмаслиги учун уни тешиб қўйдим... Бегуноҳ гўдакни ўлдирганим учун мендан жаҳлинг чиқди. Боланинг ота-онаси диндор ва яхши инсонлар. Бола тирик қолса, катта бўлиб ота-онасига зулм қиларди. Шундай яхши одамлар фарзанди зулмидан азият чекмасин дея у болани ўлдирдим. Бу болалари ўлди, улар яна бир фарзанд кўрадилар. Иншааллоҳ, туғилажак фарзандлари уларни хафа қилмайди, ўзларига муносиб фарзанд бўлади... Бизга яхши муносабатда бўлмаган қишлоқдагиларнинг деворини тиклаб берганим учун мендан ҳам жаҳлинг чиқди, ҳам ҳайратландинг. Қишлоқда тиклаганим девор етим болаларнинг девори эди. Бу деворни мен тикламасам, ҳеч кимга яхшилик қилмайдиган қишлоқ аҳли етимларнинг деворига ва девор тагидаги хазинага эгалик қилмоқчи бўлишарди. Деворнинг тагида хазина борлигини ҳеч ким билмайди. Етим болалар катта бўлиб, молларига ўзлари эгалик қила оладиган бўлгунича хазина кўринмасин дея деворни тиклаб қўйдим. Энди тушуниб етдингми, ўғил? Кемасини асраб қолиш учун тешганимни, фарзандидан азият кўрмасин дея фарзанд доғини кўрсатганимни, етимларга ёрдам бериш учун девор тиклаганимни энди

тушуниб етдингми, ўғлим? Мен билан ҳамсафар бўлиб кўрганларингга сабр қилолмадинг. Умид қиламанки, бу эшитганларинг сенга дарс бўлади ва бошингга тушадиган ташвишларга сабр қиласан. Майли, Аллоҳга омонатсан!”

Қуръони каримни қабристонда ўқиш учун туширилган китоб каби тушунадиганлар, пайшанба оқшомлари “Ёсин” ўқиш учун Қуръонни кўлига оладиганлар, Рамазон ойида хатм қилишдан ташқари Қуръон билан муносабати бўлмаганлар Хизр алайҳиссалом қиссасидан ҳаёт сабоғи олишлари ақлга сиғмайди, албатта. Қуръонни ҳаёт кўзойнаги қилмай, диний маросим ва маълум бир кунларда ўқиладиган китоб қабилида иш тутадиганлар ҳаёт ташвишлари қаршисида Аллоҳга эмас, дори-дармонларга топинишга мажбур бўишади. Хизр алайҳиссалом қиссасидан ибрат олган мусулмон бошига тушадиган мусибатларга сабр қилишни биллади. “Биз билан юрадиган, бошимизга тушган мусибатлар ҳикматини англатадиган Хизр алайҳиссалом ёнимизда эмас-ку!” дея ўйлайдиганларга икки нарса-ни тавсия қиламан: Қуръон тафсири ва пайғамбарлар тарихини такрор ва такрор ўқинг! Чунки Қуръон – ҳаёт раҳнамози, пайғамбарлар тарихи эса изтироблар ўтмишидир. Пайғамбарлар тарихини ўқиган инсон изтироблар қаршисида ўзини тутишни ўрганади ва унга берилажак охиратдаги мукофотларни ҳам кўра олади. Ҳаёт сафариди Хизр алайҳиссалом билан юрган Мусо алайҳиссалом каби юришни ва ниҳоясига етказишни Аллоҳ ҳаммамизга насиб этсин!

АЛЛОҲ ДЕЙМИЗ ВА ҲАЛОВАТ ТОПАМИЗ

Инсон хилма-хил ҳис-туйғулар ичида яшайди. Баъзан яхшилик фариштасидек барчани, ҳамма нарсани қучишни истаса, баъзида ҳеч кимни кўришни истамайди, ҳеч нарса унга ёқмайди. Фақат ташқи дунёда эмас, ички оламида ҳам шундай зиддиятлар билан яшайди.

Баъзида мол-дунё хирси шунчалик кўзини кўр қиладики, ҳеч кимни кўрмайди, кўра олмайди. Кун келиб эса худди ўша инсон “Дунё моли учун ўзимни ҳам, ўзгаларни ҳам чиркиратиш, ранжитишнинг кераги йўқ эди” дея ўйлайди.

Фариштасифат инсон ҳам кези келганда шайтонга калишини терс кийдирадиган ишларга қўл урганини кўрганимизда, “Ўзини йўқотиб, йўлидан адашган!” деймиз. “Аллоҳ ҳеч бандани йўлидан адаштирмасин” деймиз. Ҳатто ибодатларда ҳам шундай эмасми? Гоҳида сидқилдидан, жўшиб, баъзан эса истар-истамас, совуққонлик билан бажарамиз.

Намоз ўқиганда неча марта “Аллоҳу акбар” дейишни санаб кўрганмисиз? “Аллоҳ нега бизга бир кунда қирк бора Фотиҳа сурасини ўқитар экан?” дея ўйлар эканман, неча бор такбир келтиришимизни санаш хаёлимга келди. Бир кунда беш маҳал намоз ўқийдиган инсон икки юздан ошиқ такбир айтар экан.

Намоз ичида ўқийдиган оят ва дуоларда “Аллоҳ” лафзини неча марта такрорлашимизни санамадим. Бир кунда икки юз марта такрорлайдиган бошқа нарса бормикан ҳаётимизда?

Бу қадар такрорнинг, албатта, бир қанча ҳикмати бор. Фақат менинг ақлим етган ҳикматлардан бири одам боласининг ҳар қандай ҳолатга жуда тез мослашишидир. Аллоҳ азза ва жалла бандаларининг бу ожизлигини яхши билгани учун ҳар қандай ҳолатда йўлга тушиб кетишнинг чорасини кўрсатади.

Инсон тинимсиз ўзгарувчан мавжудот бўлгани учун ҳам Аллоҳ бир кунда беш маҳал намоз ўқишни буюргандир, балки?

Инсон тинимсиз ўзгарувчан мавжудот бўлгани учун ҳам Аллоҳ бир кунда қирк бора Фотиҳа сурасини ўқиттирар?

Инсон тинимсиз ўзгарувчан мавжудот бўлгани учун ҳам Аллоҳ кунда икки юздан ортиқ “Аллоҳу акбар” дейишга ундар?

Руҳий дунёимизни иншо этиш учун илмий жиҳатдан исботлашга мажбур эмасмиз, албатта. Тилда ифода-

лашнинг имкони бўлмаган, юракдан ҳис қилинадиган туйғулар бор. Ишлари яхши бўлмаган, олчоқлар томонидан ҳаддан ортиқ азият кўраётган бир танишим юраги сиқилганида “**Ла ҳавла ва ла қуввата илла биллаҳ**” деса, хотиржам бўлишини айтганди. Буни айта туриб, аслида араб тилини билмаслигини, буни унга биров ўргатмаганини, фақат кун давомида ўн мартача шу жумлани такрорласа, тинчланиб олишини тушунтиришга ҳаракат қилди.

Танишим менга буларни тушунтиришга уринар экан, унга қуйидаги мақолани ўқиб бердим.

“Аллоҳ” сўзининг ақл бовар қилмас сирлари
Нидерландиялик психолог Вандер Ҳовен Куръон ўқиш ва “Аллоҳ” сўзини такрорлаш бемор ва соғлом инсонларга қандай таъсир қилишини кашф этганини эълон қилди. Профессор уч йилда бир қанча бемор устида тадқиқотлар олиб бориб, ҳайратланарли хулосаларга эришди.

Беморларнинг баъзилари мусулмон эмаслигини, айримлари мусулмон бўлса-да, араб тилини билмаслигини таъкидлаган Ҳовен касалларига “Аллоҳ” сўзини ўргатганини айтади. Натижа эса ниҳоятда мукамал бўлганини, айниқса, руҳий зикрлик ва қон босими кўтарилиши (хафақон) билан оғриганларда яхши натижага эришгани маълум бўлади.

Бемор тўшагида дард тортаётган инсоннинг “Аллоҳ!” дея инграганига кўпчилигимиз гувоҳ бўлганмиз. Бирор мусибатга йўлиққан инсоннинг “Аллоҳим!” дея хитоб қилганини эшитмаганлар бўлмаса керак.

Тутадиغان шохи қолмаса, боши берк кўчага кирса, қўл узатадиган инсони қолмаса, банда “Аллоҳ” дея тинчланади. “Аллоҳ” сўзи ҳаётимизнинг асосига айланиб кетганидан, ҳар қандай ҳолатда Аллоҳ деймиз.

Тўғри йўлни топиш, яхшиликка эришиш учун “**Ё Аллоҳ**” деймиз.

Шайтондан қочиб, Аллоҳдан паноҳ истаганда “**Аъзузу биллаҳ**” деймиз.

Иймо

Х

лай

Н

хам

Х

Г

С

:

:

:

:

:

:

:

:

:

:

:

:

:

:

Ҳар ишни “Бисмиллаҳ” дея Унинг номи билан бошлаймиз.

Неъматга муносиб кўрса, шукр қиламиз. Берганида ҳам, олганида ҳам “Алҳамдулиллаҳ” деймиз.

Ҳайратланганимизда “Машааллоҳ” деймиз.

Пушаймон бўлганимизда, “Астағфируллоҳ” деймиз.

Севинганимизда “Аллоҳу акбар” деймиз.

Хафа бўлганимизда “Инна лиллаҳ...” деймиз.

Юрагимиз сиқилганида “Субҳаналлоҳ” деймиз.

Ғалаба қилганимизда “Насрумминаллоҳ” деймиз.

Ризқ топганимизда “Ар-ризқу лиллаҳ” деймиз.

Орзу қилганимизда “Иншааллоҳ” деймиз.

Бир ишни бажарганимизда “Биизниллаҳ” деймиз.

Машаққат олдида “Ла ҳавла ва ла қуввата илла биллаҳ” деймиз.

Ваъда берганимизда “Валлоҳи ва биллаҳ” деймиз.

Бу қадар эслатмалар нури қалбни ёритганида “Э валлоҳ” демаслик мумкинми?..

СЕВГИЛИМ МЕНГА ҚАРАЯПТИ

Китоб бозорида “Ғам-қайғусиз яшаш санъати” деган эслатма остида бир қанча рисолалар бор. Бу каби китобларнинг номига кўзи тушганлар ғам-қайғусиз яшаш мумкинлигини ўйлайдилар. Ўқувчилик, талабалик йилларимда, ҳатто психологияга қизиқишим сабабли яқин-яқинларгача мен ҳам бундай китобларни ўқидим. Агар шунга ўхшаш бир китоб ёзганимда “Ғам-қайғусиз яшаш санъати” эмас, “Ғам-қайғуларга тик қараб яшаш санъати” дея номланган бир тадқиқот қилардим. “Дардсиз инсон инсон эмас. Дардсиз эшак – ишқсиз кесак” деган ёши улуғларимизни тавоф қилиш керак. Дунё қайғусиз яшайдиган жой эмас. Ҳаёт қайғуларга тик қараш, иродали бўлишдир. Фақат сархушларгина қайғусиз бўладилар. Ичкилик ичиб маст бўлган сархушни қандай билиш мумкинлиги салафлардан сўралганида, “Агар қайғуси тарқаб, пинҳон сирларини ошкор қилса, у сархушдир”,

– дея жавоб қилишган экан. Демак, ҳеч қандай ғами бўлмаган, дардсиз кўринган, бахтиёрликдан наъра тортаётган инсон тўғри-тузук инсон эмас!..

Ҳар доим ташвишларни ўйлаш, мудом муаммолардан гапириш баъзи инсонларнинг касаллигига айлангандек. Қачон учратиб қолсангиз, муаммоларидан гап очишадди. Арзимаган нарсаларни муаммо қилишадди. “Эй, мен нималарни кўрмадим!” дея гап бошласа, ўйлайсизки, бу бечора дард ичида тутилганми деб?! Ундайларга учраганингизда бир оғиз гапиринг: “Аллоҳ бор! Аллоҳ – буюк!”

Севгилингиз сизни кўриб турибди!

Бир неча йилдан бери Мавлоно Жалолиддин Румий ва Шамс Табризий ҳақида ўқияпман. Ўқиш жараёнида уларни жуда кеч таниганимдан ўқиндим. Шамс шаҳарларда кезиб юрганида бошидан ўтказган бир воқеани гапириб беради: “Урфада бир одамни учратдим. Қаттиқ қамчиланган эди. Қанча қамчиланса-да, овози чикмасди. Ортидан бордим ва нега калтакланганини сўрадим. Оғриқдан кўзлари қизарган одам менга тикилди: “Бир аёлга ошиқ бўлган эдим, шунинг учун бу ахволга тушдим”, – деди. “Шунча оғриқдан кейин ҳам нега овозинг чикмади?” дея сўрадим. У менга шундай жавоб қилдики, ўша лаҳзада дард, ишқ, сабр кабиларни танитадиган нимаки билсам, бари хаёлимдан учди-кетди: “Севгилим менга қараб турган эди”, – деди у. Шунда унга “Буюк Аллоҳ сени кўриб турганини билсанг эди!” деганимда, хайқириб ерга йиқилди”.

Яратган ҳар қандай ҳолатда кузатиб турганини ҳис қилиб яшаш кераклигини мана шундай ибрат билан англатади Шамс Табризий. Тушкунликка тушганда, ҳаёт маъносиз туюлганда, аламлар битмас-туганмасдек кўринганда юқоридаги ҳикматли ҳикоятни эслаш кифоя. Бундай ҳолатларда Куръони Каримни тафаккур билан ўқиш инсонга малҳам бўлади.

Унутманг!

Севгилингиз сизни кўриб турибди!

Б
ўқи
қои
қил
ҳак
ғал
им
до
ҳа
ҳ:

СЎНГСЎЗ ЎРНИДА

*Кимки билганига амал қилса,
Аллоҳ унга билмаганини билдиради.*

Бетоб бўлганда доктор ёзиб берган йўриқномани ўқиб соғаймайсиз. Ҳеч қачон! Йўриқномада кўрсатилган қоидаларга уйғун шаклда дори-дармонларни қабул қилишингиз керак. Маълумотлар қоғоздан чиқиб ҳақиқий ҳаётга кўчмагунича фойда бермайди. Ҳеч қачон ғам-қайғу кўрманг, демайман, чунки бунинг иложи ҳам, имкони ҳам йўқ. Ғам-қайғулар, ташвишлар олдида ҳар доим кучли ирода, мустаҳкам иймон билан тик туринг. Ҳар бир муаммони улғайиш сабоғи деб қабул қилинг. Ҳаётингиз ҳикматга тўла бўлсин!

МУНДАРИЖА

Муаллиф ҳақида.....	3
Умидсизликка тушганнинг иймони шубҳалими?	5
Хом эдим, ёндим, етилдим... ..	7
Замонавий психологиянинг аҳволи	8
Ҳаловатни қаердан топиш мумкин?	12
Бу ер дунё, бунда роҳат йўқ.....	13
Ҳаёт қаҳвага ўхшайди	13
Қувват дараҳти	14
Психолог Мавлонодан нажот истади.....	15
Таваккул малҳами.....	17
Таслим бўлманг.....	17
Дорихоналардан топилмайдиган малҳам.....	23
Ҳикоя: “Сен ўн иккинчи кишисан...”	26
Дунё ҳаёти тушга ўхшайди.....	27
Дунё ҳаёти гўё рўёдир	28
Инсон қандай синалади?.....	28
Ҳаромга элтувчи йўлга тўсиқ қўямиз	29
Ижтимоий тармоқлардаги муносабатлар	31
Бу ҳам ўтади.....	32
Шошилинич қарор қилманг	34
Билгилки... ..	37
Синаганинг учун шукр, Аллоҳим.....	37
Финжон.....	38
Машаққатлар инсонни тоблаяди.....	40
Мусибатда яширин армуғон	40
Сукут қил, кўнглим	41
Тушкунликка тушганнинг иймони шубҳали...ми?	43
Нега бунча тушкунсан?.....	45
Ҳикмат.....	47
Дуога жавоб	48
Ҳикмат.....	48
Дурадгор	48
Дуо муолажага қандай таъсир қилади?	49
Ҳаётдан нималарни ўргандим?	51
Комилликнинг қирқ қоидаси.....	53

Ғам
Ибод
Мўм
Ҳаёт
Пул
Бер
Кўш

Ил
Ка
Не
Ш
И
Х
Б
К
А
Ў
Н
І

Иймон ва хузун	127
Ғам чекиш хасталикми?	55
Ибодат	58
Мўмин учун хотиржам ҳаёт асослари	61
Ҳаётимизни бошқарадиган етти қоида	63
Пул бахт берадими?	64
Бермаса Маъбуд.....	75
Қўшнингиз муҳтож бўлса, иймонингизни тафтиш қилинг	77
Илохий танбеҳ.....	82
Қалбингиз ва руҳингизни қувватлантиринг.....	82
Нега қалбимда намозга муҳаббат йўқ.....	87
Шарқ ҳикоятлари ёрдамида руҳиятни даволаш	89
Ички хотиржамлик	94
Ҳаёт завқи	97
Буларни ҳаёт ўргатди	98
Капалак бўлишни, учишни истайсанми?	102
Аҳволингизни сўрамайман, чунки.....	102
Ўкинма.....	108
Нега менинг имтиҳоним бунчалар оғир?	110
Ё ибрат бўласиз, ёки ибрат оласиз.....	114
Машғуллик муолажаси	115
Таваккул малҳами.....	116
Инсон Хизр билан бирга юрган Мусо каби	117
Аллоҳ деймиз ва ҳаловат топамиз.....	120
Севгилим менга қараяпти.....	123
Сўнгсўз ўрнида.....	125

Маърифий нашр

Саид Чамлижа

ИЙМОН ВА ҲУЗУН

Муҳаррир:

Абдуғафур Искандар

Техник муҳаррир:

Файзулла Азизов

Дизайнер:

Василий Бурцев

Мусаҳҳиҳ:

Муқаддас Оқмаматова

“Muharrir nashriyoti”

Лицензия: АІ № 309. 2017 йил 22 июн.

Теришга 2021 йил 09 июлда берилди.

Босишга 2021 йил 02 августда рухсат этилди.

Бичими: 84x108 1/32. “PT Serif” гарнитурасида

офсет босма усулида офсет қоғозида босилди.

4 шарт. б.т. 6,52 ҳисоб нашр. таб.

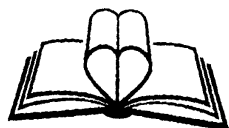
Адади 3000 нусха. 101-сон буюртма.

“Муҳаррир нашриёти” матбаа бўлимида чоп этилди.

100185, Тошкент шаҳри, Чилонзор тумани, 20^А-мавзеи,

Сўгалли ота кўчаси, 5-уй. E-mail: muharrir@list.ru

Ер юзида бахтли ва ҳаловатли
яшашни истаганлар Яратган билан
муносабатларини мустаҳкам қуришлари
керак. У зот билан муносабатларини
мустаҳкамламаган ёки умуман ҳеч
қандай алоқаси бўлмаганларга ер юзи
тор келиши аниқ.

Taskin kitoblar

Taskin kitoblar

ISBN 978-9943-7407-1-6

9 789943 740716